

UGAO LICA

KLJUČ OD LUDNICE

Da se nijedna tajna ne može sakriti, te jednostavne istine ni car Trajan nije bio svjestan, i pored svih resursa (carskih) koji su mu stajali na raspolaganju. U svijetlu te činjenice, teško da bi se i meni moglo zamjeriti što sam istu grešku napravio i ja. Mada, osim te greške, koja nam je i jedina dodirna tačka, u svemu ostalom, pa i u onom najvažnijem, njegov je slučaj bio dijametralno suprotan od mog: on je pokušao da sakrije ono što ima (kozije uši), a ja - ono što nemam (majmunski rep). Na prvi pogled moj je zadatak bio mnogo lakši od njegovog, i vjerovatno je to i bio, ipak, omanuo sam: da sakrijem svoju tajnu nisam mogao. Nije mogao ni on, Trajan, iako je car. To me tješi. I tješi me još nešto, dao sam sve od sebe, to mogu da kažem pred svima; htio sam da pomognem, a nisam imao kome; razmišljao sam srcem, a oni su mi radili o glavi. Uzdrмали me jesu, to je istina, ipak, još uvijek sam na nogama, i biću još neko vrijeme, ali sad s njima - licem u lice. Da ne dužim, ovako je to bilo.

Sudbina jarcu donosi rogove (donosi mu i rep, pa kakav-takav), meni nije donijela ni jedno ni drugo. Za rogovima ne žalim, bez njih se i može, što se repa tiče, druga je priča. Da sam ja jedini, ili jedan od rijetkih, s tim nedostatkom, ja toga nisam postajao svjestan postepeno, iz dana u dan - kao kad sastavljaš slagalicu, i na kraju ti se pred očima pojavi sopstveni lik (ali nekako uskraćen, hendikepiran); nije mi se ni u snu javio neki glas da mi donese tu (ne)blagu vijest. Ništa od toga; da nemam rep, ja sam to oduvijek znao, da ga drugi imaju, to je ono što ja nisam znao. I mnogo sam se začudio, ali ne njima (što ga imaju), već samom sebi (što ga nemam). Začudio se jesam, i to prilično, ali ništa više od toga. Razloga za brigu nisam imao: svoj sam na svome (i među svojim), sa ili bez repa, nije važno. Bilo je. Nije meni. Ali jeste njima. "Ako saznaju da nemam rep, živog će me pojesti" shvatio sam jednoga dana. Mislio sam da sam se spasio.

Mimikrija je sredstvo preživljavanja, koriste je mnogi, koristio sam je i ja. Koristio sam je dugo i uspješno, tako sam vjerovao. Pretvarao sam se da sam jedan od njih, da volim sve što vole i oni, i da sam i ja (kao i oni) potomak viteza iz starih vremena, koji visi naglavačke s grane, za koju se drži dugačkim i gustom dlakom obraslim repom (nešto kao šiš-miš, samo što ne može da leti, nije evoluirao u tom pravcu, već u nekom drugom, sebi svojstvenom). A onda se odbaci od grane, i napravivši kolut u vazduhu spretno se dočeka na sve četiri, i visoko uzdignutog repa uputi se ka obližnjem pojilišu na kojem će ugasiti žeđ, i ugasivši je, vratiće se na onu istu granu (ili će izabrati neku drugu, kako mu kad dune) na kojoj će provesti ostatak dana ljuljuškajući se na povetarcu. Okrenut naglavačke. I okačen o rep. I ne samo čuvenoga pretka, imao sam ja još trikova u rukavu: išao sam na kurs psihoanalize (po Frojdu), kupio sam zlatni Roleks (imitacija, ali dobra), donje gaće Kelvin Klajn (original, Šilja ih je lično ukrao u Beču; samo ih je jednom obuko, čiste su bile); i više od toga: podržao sam ulazak u NATO pakt, prestao sam da slušam Šabana, postao sam gej; išao sam čak i dalje: tražio sam da mi nakaleme rep "Može, al to ima da te košta, a za uspjeh ne garantujemo - nekima se ne primi, odbaci ga organizam. Pare ne vraćamo". Kakve sam sreće, meni se ne bi primio. A žao mi i para, nemam ih na pretek.

I na kraju dogodilo se ono što se moralo dogoditi - bio sam otkriven. Da li su me nanjušili još od samog početka, a sve ostalo je bila igra mačke i miša; ili su se tek kasnije, kao ona aždaja iz bajke, dosjetili "Ovdje miriše ljudska duša". Ne znam, a nije ni važno. Važno je - bio sam otkriven. "I šta se onda desilo?" pitaš se ti. Nije se desilo ništa. Ništa naročito. Ništa vrijedno pomena. I to je razlog što s mojim slučajem nisam htio da izađem u javnost, niti da ikome pričam o njemu. Nikom živom. Zadržaću svoj slučaj za sebe. I ostajem pri toj odluci. Čutaću kao zaliven.

Ipak, često se pitam šta bi Jozef K rekao kada bi čuo za moj slučaj. Vjerovatno ništa. Ili bi možda i rekao nešto, tek tako, reda radi, da ne ispadne neučtiv: "Shvatam te potpuno. Ne kloni duhom" to bi mi rekao. Impresioniran ne bi bio. To sigurno znam. A i zašto bi? Njega su hapsili, saslušavali, i na kraju osudili na smrt. Meni se ništa od toga nije desilo. Ni dlaka mi s glave nije hvalila. "Pa ti čovječe i nemaš slučaj" možda bi mi tako rekao Jozef K. I bio bi u pravu. Ja nemam slučaj. On ne postoji. Pa kako onda da pišem o nečemu što ne postoji. I odakle da počnem. Od početka? Njemu je bilo lako: on je tačno znao kad je počeo njegov slučaj, ja ne znam kad je počeo moj (ako je uopšte počeo); on je znao kada se završio njegov slučaj, ja ne znam kada se završio moj (i da li se završio); za njegov slučaj znaju svi, za moj niko osim mene. Volju sam imao (to je istina), imao sam i glavnog junaka (samoga sebe), ali ono najvažnije, o čemu da pišem, to nisam imao.

"Pa nemoj onda ni da pišeš, kad već nemaš o čemu" rekli su mi neki "a i lakše ti je tako, manje rizikuješ". Da rizikujem nisam htio. Nisam to htio onda, još manje to želim sad. Ipak ću da pišem. Pisaću o tuđim slučajevima, kada nemam svoj, neka se drugi proslave, kad ja već ne mogu. A i lakše mi je tako. Manje rizikujem.

Slučajeva ima mnogo, što mi ne olakšava izbor. Izlaze mi pred oči, nezvani i zvani, jedan po jedan (ili grupno): neki samo na kratko (pa šmugnu), neki se zadrže duže (čista im je savjest?); neki me gledaju tupo, neki kao da prijete; neki su još uvijek živi, neki već odavno nisu. U *Kožne mantile* neću da diram, iako su moji stari znanci: to su oni što brane zemlju kada dođe stani-pani, u teoriji, a u praksi, pravili se mutavi dok im se država raspadala na oči, a oni ispod svakog kamena tražili ruske špijune i srpske nacionaliste; a kad dođe vrijeme da idu s vlasti, i odgovaraju za svoja (ne)činjenja, onda su se dosjetili srpstva "Ej, Lazare! ej, Kosovo ravno!" zavapiše i za Rusima "Rusi! Braćo! gdje ste! Rusi!" a dok su u Mažestiku srkali *Knorr* supu, uz *Srneća leđa*, Ruse su pominjali samo u vicevima. Takve da pominjem neću, a ostale kako kojega - neke ću da predstavim u rđavom svijetlu, a neke u još gore. Biću subjektivan. To garantujem.

Da, izlaze mi pred oči, nezvani i zvani, a među njima jedan lik dominira svojom jasnoćom, krenuću od njega.

Još od samog početka bilo je jasno da od Buda Maloga neće biti ništa. Prva je svoje sumnje iznijela neka tetka, usjedelica, na Budov šesti rođendan "Milisave, od ovoga ti neće biti ništa, vidim ja. Vidjela sam ja to još odavno, no ništa nisam htjela da ti rečem. Evo sad ti velim". "Znam ja to i bez tebe" reče Milisav, ne dižući pogled s novina. A majka oči da joj izvadi "Moj Budo će biti ministar, vidjećete vi!" i stavi pred gošću šoljicu kafe tako da se dio sadržaja prosu po stolnjaku, a ostatak po goščinoj bluzi, novoj, prvi put obučenoj za svečanu priliku, za Budov rođendan.

Crne slutnje obistinile su se vrlo brzo: još prije kraja prvog polugođa bilo je jasno da će Budo ponavljati razred. I opet ga je ponavljao. Kad je posle dva neuspjeha ponovo postao đak prvak

uzviknuo je "Treća sreća". I zaista! Treća sreća - položio je. Pa je opet pao. I sve tako, do kraja Osnovne. A onda se počelo razmišljati šta dalje s njim. Na visoke škole da ide, nije dolazilo u obzir. Na zanat da ga daju, najbolje će biti. "Neće ga završit ni do penzije" rekao je otac (čitajući novine). "Budo će biti najbolji majstor" rekla je majka. "Danas samo seljačina ide na zanat" rekao je Budo, i obrisavši od stolnjak prste masne od pileline ode u grad, da utuče vrijeme. Od Hotela do Robne kuće, i ponekad dalje niz ulicu, do Lazove zgrade, radius kretanja bio mu je skroman, al je Budo htio mnogo više. Skovao je plan: "Zadaviti Babu! (to jest tetku, istu onu koja ga je spotala od samog početka) zadaviti Babu, i naslijediti njen stambeni prostor." Savršenog zločina nema, tvrde kriminolozi, tim prije nije ga bilo ni ovaj put. Umjesto stana, naslijedio je Toskin krevet u centralnom zatvoru, i njegovu četkicu za zube, zaboravljenu ispod jastuka. Stan su nasledili drugi, manje zaslužni. U zatvoru cinkario nije, izišao svijetla obraza i u dobrom raspoloženju. "Skinuo sam je s penzionog fonda, živjela bi im ta dvjesto godina, trebali bi orden da mi daju". Ostao je šaljivdžija do kraja. Takav mu je bio pogled na svijet.

Budo Mali nikada nije dobio orden, Rodoljub K jeste (jedan ili dva; ne mogu sad tačno da se sjetim, a mrzi me da prelistavam knjigu u kojoj je sve to uredno zapisano; prvo: što se nas tiče, taj podatak je potpuno irelevantan; drugo: taj dokaz ratnoga junaštva ionako već odavno nije u posjedu svog zakonitog vlasnika, a gdje je, i kako je tamo dospio, to je posebna priča). Da ne bi bilo zabune: Rodoljub K nema nikakve veze sa Jozefom K, gorepomenutim, ni ime, a ni sudbine im nisu iste: Jozef je, ni kriv ni dužan, izgubio glavu; Rodoljub je izvukao dupe (a da li je kriv, i koliko, to on zna).

Bio je Srbin i srpski patriota (i kućević i vaganović, što je rijetko u naše kraje; zapravo, nekad bilo, više nije). Zaradio je junačko znamenje zbog svoje velike, rijetko viđene, hrabrosti i svojih sposobnosti koje su na momente dostizale vansrijske magnitude (kako on to sam u svojoj knjizi detaljno opisuje, držeći se istine kad god je to moguće). Hrabrost ga je, međutim, izdala u kasnijem periodu njegovog života (*Drži vodu dok majstori odu*) kada su ga, našavši se u emigraciji, strane službe dohvatile za uši privolevši ga na saradnju (i promjenu stavova koja uz to ide). I onda on kao takav, već reformisan, sitnu knjigu piše, pa je šalje nama na čitanje, i u toj knjizi on plasira, onako usput, kao da neće (*Da se Vlasi ne sjete*), neke svoje ideje, koje su već padale na ispitu, u više navrata, i iz istih razloga.

Volio je Srpstvo, i bio srpski oficir, ali je nosio englesku uniformu (jer mu ljepše stoji), sve dok mu oni sami to nisu zabranili, zaprijetivši mu i krivičnim gonjenjem (kačio ga paragraf).

Dalja putešestvija i razvojne faze ovog naočitog delije nisu mi poznati; već je bio zašao u godinu kad sam ga ja upoznao; iz njegovih izjava - zbog kontradiktornosti u njima sadržanih - nikako nisam mogao da shvatim čime se u međuvremenu bavio: da li je bio ataše za štampu dikatatora Pinočea, da li se borio u Indokini, da li je zaista u dirizablu preleteo Atlantik; ili, da nije i on (kao i njegov kralj) slobodno vrijeme provodio po stjecištima evropskog džet-seta, na jahtama u društvu egzotičnih animir-dama, ili po nudističkim plažama, u *Evinom kostimu*, a u društvu Faruka, isto nekog kralja. Egzotičnog.

A ono ordenje, s početka pasusa, dugo zaboravljeno u zalagaonici, sada krasi junačke prsi Ti-Džeja, crnca iz Tobaga, i dobro mu stoji, uz ružičaste naočari i narandžastu kosu, još kad dune dvaput u lulu, sve prašti.

Za razliku od Buda Maloga čija je životna putanja od samoga početka imala tendenciju kretanja linijom manjeg otpora (na dolje, to jest); i za razliku od Rodoljuba K, ljutog megdandžije, čija je životna krivulja imala svoje uspone i padove, letove do zvjezdanih visina (figurativno) i

srozavanja do najdubljih ponora ljudske mizerije; Ćoki se (tako ćemo ga zvati) od samoga početka kretao uzlaznom putanjom. Ne, nije se on vinuo u samo njemu dostupne visine snažnim zamahom svojih divovskih krila (takvo nešto bilo je van okvira njegovih mogućnosti; više mu je ležala G-6 varijanta), već se uspinjao polako i strpljivo, gotovo neprimjetno, kao kornjača (ili još bolje - kao puž). Od štrebera s razdeljkom i kratkim pantalonicama, preko policijskog doušnika, postao je ratnohušakač i, podrazumjeva se, ratni profiter - usput se obilato koristeći poštapalicama koje su kolale ovim našim krajevima u tim smutnim vremenima, a koje ni do danas nisu ništa izgubile od svoje aktuelnosti (*kako se ko snađe, i ti bi da možeš, ko nije za sebe nije ni za drugoga...*).

Dobro situiran, u materijalnom smislu (a za njega jedino važnom), i ne obazirući se ljigav trag neprijatnog mirisa koji ostavlja za sobom (kao puž), on svoje godišnje odmore, a po ugledu na svoje uzore sa Zapada, provodi po nekada popularnim mondenskim ljetovalištima, ali sada već izvikanim, čega on nije svjestan, a još manje je svjestan da je ta letovališta već odavno prestala da posjećuje i takozvana srednja klasa, a da stjecišta bogataša ona nikada nisu ni bila. Po njima se sad šepuri neki biznismen, vlasnik kompanije koja, uz njega, zapošljava još jednog radnika (useljenika bez radne dozvole, i bez hvale vrijednog radnoga elana, ali sa očima koje se sjaje u mraku, kao kod mungosa, i koje govore same za sebe); uz biznismena, tu je i trgovački putnik kome je lični lekar preporučio što duži oporavak negdje daleko, što dalje od buke i užurbanosti velikih gradova ("Listen to me, go somewhere far, far away"); s njima je i izanđala sekretarica koja ovdje, daleko od civilaizacije, hvata svoj poslednji voz, a čija je najbolja (i jedina) preporuka to što je, nekad i negdje, provela noć s nekom sportskom zvijezdom (ne baš čitavu noć, jedan njen dio, kraći - *wam-bam...*). Naš zemo, pun samoga sebe (*Uspeo sam u životu/ zavide mi svi*), a u društvu ljepušaste studentkinje Giga-mega univerziteta, koleginice svoje ćerke, preko koje su se i upoznali, uporno pokušava da uspostavi kontakt sa ovim pripadnicima džet-set društva (koji to nisu, niti su ikada bili, a neće ni biti, sva je prilika), nadajući se da će ta poznanstva dati dodatni zamah njegovoj poslovnoj karijeri. Ovi ga, na njegovo čuđenje, uporno izbjegavaju, sumnjajući da se iza svega krije neka skrivena agenda "Oni stalno nešto mute, ti Istočni Evropljani, nisi nikad načisto s njima". Interesantno, piće ne odbijaju.

Poželimo mu sve najbolje, tamo u dalekom svijetu, i dobar provod s mladom družbrnicom; i držimo mu palčeve (naš je zemljak) da ne završi i on kao onaj savjetnik rumunske vlade kojega je na Tajlandu pojeo džinovski cvijet, mesožder (*Colossus orchideus carnivorus*) - jedan od predstavnika bogate flore čijem razvoju pogoduju povoljni klimatski uslovi i sastav zemljišta ovog prirodnog habitata. Od njega, Rumuna, ostale su samo naočare za sunce, papuče, i nalivpero, koje cvijet nije uspio da svari. Jer je mesožder.

Srbin bez Srbije (ali s američkom penzijom), i kralj bez kraljevstva (ali s lepo osunčanom guzom), i komunista koji je postao kapitalista (al mu srce kuca za Radničku klasu), i zemlja koja nema granice, ali ima jeftinu radnu snagu, *društvene* djevojke i zlatnu medalju - u futsalu (ili biciklizmu). Budo, Rodoljub i Ćoki - i plitkoj pameti je jasno da žitija ova ti muža, a i ostalih na kratko pomenutih, ne sadrže nikakvu moralnu pouku, i kao takva (bezvrijedna) više neće ni biti uzimana u razmatranje, te bi svako dalje zadržavanje na njima značilo bespotrebno gubljenje vremena, i mog i vašeg.

Slučajeva ima mnogo, pomenuo sam to negdje ranije, primjera za ugled je malo: to ne može biti onaj Slijepi vođa (osim ako mu se nije povratio vid); to ne može biti ni onaj drugi vođa, sa bradom masnom od jaja, pojeo ih je, kažu, trideset na svojoj svadbi (od tolike kajgane i Kiklop bi

se usrao, on veli da nije; ja mu vjerujem); to ne može biti ni onaj Mali vođa, koji se hvata čas Lazara čas Broza, a za saradnike bira samo ljude rastom niže od sebe (da ga ne zasjene svojom veličinom, što zaista i nije teško, i ne samo u fizičkom smislu). Ne mogu to biti ni oni, koji naše prijeklo traže ne među slovenima i evropljanima, već među potomcima nekakvog Sama, poznatog još i kao Sarm, ili Šem (abu-Šem) - i on vitez sa drveta. Ako bismo uzeli za ozbiljno skućene poglede ovih provincijskih heroja, i pravce kretanja na koje nam oni ukazuju, našli bismo se u istoj situaciji kao onaj što mu bi rečeno *Idi tuda neznano kuda, i nađi to neznano što*, s tom razlikom što je njemu bila naklonjena Dobra vila, a nama nije ni baba-vještica (nijedna od njih, niti ove domaće, a ni one što djeluju na globalnom nivou). Ili, da ne prenačlimo, da sačekamo još malo, jer ko zna: možda će moći da progleda, možda će stabilizovati stolicu, možda će izrastei do željene visine, možda će da siđe sa grane. Čuda se dešavaju, mada ja lično nisam prisustvovao ni jednom od njih, ali istorija Staroga svijeta prepuna je primjera neobičnih događaja, potkrepljenih tvrđnjima očevidaca, u čiji se kredibilitet može, ali i ne mora sumnjati.

Primjera za ugled nema, ili možda ja ne umijem da ih nađem, na ovim našim, Ex-Jugoslovenskim prostorima; odustati neću, stupaću na svjetsku scenu, da ih tamo tražim.

Mogao je to biti Obama Osvajač, da mu se Novi svjetski poredak nije urušio još i prije nego što ga je postavio na noge; urušio se pod težinom sopstvene bezvrijednosti, kao i projekat Aleksandra Velikog, koji je u procesu stvaranja svoga carstva (koje ga nije nadživjelo) uništio dvije velike kulture, a kojega srednjovjekovna freska prikazuje kako se u staklenom zvonu spušta na dno Okeana (kao Hudini) dok mu ribe, školjke i meduze, iskazuju duboko poštovanje. Možda bismo mogli da se ugledamo i na Hudinija, kad nam je već pri ruci (ili na bilo kog drugog zabavljača), s tim što bismo u tom slučaju naišli na problem koje ni naše, inače ingeniozno, jugoslovensko rukovodstvo nije bilo u stanju da riješi. Evo šta je u pitanju.

Tokom jedne od razvojnih faza našeg, u svemu superiornog, samoupravnog modela socijalizma, ili socijalizma sa ljudskim likom kako su naši rukovodioci voljeli da ga zovu, upriličen je susret na najvišem nivou. Između ostalog, dotaknuta je i tema našeg razvojnog puta, specifičnog u mnogim aspektima.

- Druže Sovjetov - upitaše uvaženog gosta - sada, kada ste se upoznali s karakterom našega društva i s osnovnim postavkama na kojima počivaju njegovi temelji, možete li nam reći kakav je utisak prethodno izlaganje ostavilo na vas?

- Impresioniran sam drugovi, a ko nebi bio, ipak, primjetio sam jedan propust zbog kojega vam je čitavi projekat ostao na neki način nepotpun, nedorečen.

- Na šta mislite?

- Na šator.

- Na šator? Možete li da budete malo jasniji, na kakav to šator mislite?

- Na veliki, drugovi. Veliki šator. Toliko veliki da prekrije čitavu vašu zemlju. To je jedino što vam nedostaje da biste bili kompletan cirkus.

Sovjetov, stari lisac, odmah je shvatio suštinu problema, koji naoko izgleda trivijalan, a ustavri je nerješiv: nemoguće je napraviti toliki šator, a pod otvorenim nebom predstave traju samo do prve kiše.

Deprimiran saznanjem da slučajevi do sada pomenuti, bili oni unutar ili van granica domicilne mi zemlje, ne vrijede pomena - koliko zbog samih protagonista, toliko i zbog ideja koje isti sprovode u život - te kao takvi neizbježno (i nepogrešivo) vode u ćor-sokak, odlučih da uzore

potražim u nekoj drugoj ravni. Posegnuću za slučajevima Klasične starine.

Odisejev slučaj. Mnogi će se iznenaditi kada im kažem da je većina onoga što se misli o Odiseju manje-više pogrešno: najveći avanturista svih vremena, nije volio avanture. U rat, nije htio da ide, a kad je već otišao želio je da se iz njega što prije vrati. U prvom ga je omela podlost nekoga špijuna, u drugom - glupost njegovih drugova. Kapetan je to, koji ne tone sa svojom lađom, iako mu je sva posada potonula, ali sve njihovom krivicom (po njegovom sopstvenom svedočenju, kome se mora vjerovati, jer drugih svjedoka nema).

Karakter kome skoro da nema šta da se zamjeri, osim sumnjivog način na koji je zadobio Ahilejevo oružje, koje je posle njegove smrti trebalo da pripadne najvećem junaku u njihovoj vojsci; jer po Ajaksu, koji je pretendovao na isto zvanje, Odisej to nije zaslužio junaštvom, već spletkama i darovima (ni za to dokaza nema, tako da ćemo te priče svrstati u kategoriju praznih naklapanja; sumnja ipak ostaje). I drugi, malo ozbiljniji kiks, kada je posle pada Troje, na povratku kući, sraunio sa zemljom Ismar, prestonicu zemlje Kikonaca, pobivši svo stanovništvo (što je, u ono staro doba, bila uobičajena praksa, tako da mu se to može uzeti kao olakšavajuća okolnost); uz to, kao čovjek bogobojažljiv, poštedio je jednog sveštenika, pa će mo mu i to uknjižiti kao kakav-takav plus. Za razliku od njegovih propusta, kojih je malo, spisak njegovih podviga je dug, da pomenem samo neke: on je bio taj koji je smislio podvalu s Drvenim konjem omogućivši svojim saborcima da posle toliko godina najzad unište Troju; oslijepio je Polifema, Kiklopa i ljudoždera (ali i Posejdonovog sina, što mu ovaj nije zaboravio); odoleo je pjesmi Sirena (ali vradžbinama vještice Kirke nije, zadržala ga je kod sebe godinu dana, a Kalipsa, isto vještica, i isto kao s duplerice, čitavih sedam). Iskobeljavši se, najzad, iz vještičijih kandži vratio se voljenoj Penelopi, koja je junački odolijevala nasrtajima pijanih prosaca, privučenih njenom ljepotom (ali i nasljedstvom koji uz nju ide).

Obožavan od svojih podanika (onih koji nisu potonuli), živio je srećno do kraja života, u zagrljaju svoje vjerne Penelope, koju su vremenom u drugi plan potisnule kiborg-droce s više vještačkih djelova nego onih pravih, pretvorivši čitavu državu u high-tech čergu, i ovaj put, naravno, zaboravljajući ono najvažnije - šator.

I dok je Odisej nastojao da izbjegne nevolje, Tesej ih je tražio sam. Tražio ih je sam i lako ih je nalazio, a još lakše izlazio s njima na kraj. Mladost je posvetio borbi protiv siledžija svih vrsta (od onih običnih - uličnih, do onih zaodnutih u vladarsko dostojanstvo). Kažnjavao ih je onako kako i zaslužuju: Buzdovandžiju - buzdovanom po glavi, Savijača borova - okačio je o bor, Skejrona - u provaliju (kao i on mnoge druge), Istezala, međutim, nije istegao nego ga je skratio (na propisanu veličinu). Savladao je i Mintaura, oslobodivši svoj grad krvavog danka.

Slavili su ga, njegovi sugrađani, zbog njegovog čojstva i hrabrosti, a onda im se javila zavist: izjedala ih je dugo, ali ne spolja kao rđa, već iznutra kao sida. Otjerali su ga iz grada, kojem je donio slobodu, bacajući se kamenjem i govnama na njega, a onda su puni ponosa zbog dobro obavljenog zadatka, otpuzali da podnesu raport novom vladaru. Nekom Menesteju, tiraninu.

Bez obzira da li su zaista bili takvi kakvim ih legende opisuju, ili sasvim drugačiji, Tesej i Odisej su bili ličnosti, tvorci istorije, inače nebi bili zapamćeni i posle toliko hiljada godina, za razliku od ostalih likova ovdje pomenutih čiji su kvaliteti sumnjive vrijednosti a slava prolaznog karaktera, i kojih se za deset godina niko više neće sjećati, osim ako ih ja ne ovekovečim ili, nedaj im Bože, neko još vještiji od mene.

Pa šta da radiš ako nisi lukav (i šarmantan) kao Odisej, i nisi jak i hrabar kao Tesej, kako onda da sačuvaš glavu, pa ako možeš još i čast, a da stekneš slavu to i ne pokušavaj (sada nije vrijeme za to); u tom slučaju možda ti je bolje da zalutaš u zemlju Liliputanaca, kao Guliver što je zalutao. Možda ti je bolje, a možda i nije. A evo zašto.

GULIVER

Liliput je nekada bio veliki, ne po prostranstvu, mjereno tim aršinom uvijek je bio mali - velikim su ga činili ljudi koji su u njemu živjeli, običaji kojih su se držali, ideje u koje su vjerovali.

Tako je nekada bilo, nekada davno; kada je Guliver, kao gost iz nužde, stigao u njihov kraj, čekala ga je sasvim druga priča. Vladao je tu sada car Muli Uli Gju, radost i užas vasiona (toliko je moćan) - a ne smije da se pojavi na ulici, sem u blindiranom autu i s pedeset tjelohranitelja, a ja, koji nisam lik od šireg društvenog značaja (i nemam moć nad silama vaseljenskim), idem gdje god hoću i kad god mi se prohtje, bez čuvara (i bez pancir košulje). Napolju mu je još i dobro, kako mu je kući, što on i sam priznaje; ne zbog žene - izdržao bi on nju, izdržao je i onu prvu, još otrovniju - već zbog prislušnih uređaja, za koje tvrdi da su ugrađeni u zidove njegove palate, i zbog kojih se s podanicima sporazumjeva isključivo pisanom riječju (što njemu ne predstavlja problem, jer je načitan: "Mnogo sam čitao u svoje vrijeme" kaže mi u povjerenju "pročitao sam čitavog Šekspira, i Hamleta, i biografiju Lize Mineli, od korica do korica). Priča mi da spava sam u blindiranom objektu, obloženom olovnim pločama, koji ne samo da ga štiti od obožavalaca (kojih je mnogo) - već, kako me je uvjeravao, može da izdrži i atomski udar "jer te ploče upijaju protone i one druge zrake, još opasnije."

- Da sutra pukne, ja bih jedini preživio, niko drugi - hvali mi se na sav glas.

- Ali, Muli, onda ne bi imao ko da te služi, kakav bi ti bio car?.. – pitam ga bojažljivo.

- Lako ćemo za to - presječe me on, nimalo ljubazno - ustaće iz mrtvih kad mi zatrebaju.

- Možda par njih, a tebi treba čitava svita - usudih se da primjetim.

- Kad ja nešto naumim, to i ostvarim; imam visoku inteligenciju - kaže mrtav ozbiljan gledajući me pravo u oči, pogledom koji te prožima do srži, i kao na dlanu razotkriva sve tvoje tajne.

- Ni Zevs nije uspio da oživi više od jednog ili dvojice, a samih gorila potreban ti je čitavi čopor – dodadoh jedva čujno, svjestan da gubim bitku (intelektualnu) s ovim gorostasom.

- Pazi ti, dečko, s kim i kako pričaš – prekide me grubo vođa Liliputanaca, i jedva primjetnim pokretom prsta stavi mi do znanja da mogu da idem. Na moju pruženu ruku odgovorio je gledajući kroz mene, kao da nisam tu. To me je mnogo pogodilo.

Da ovo nije pravi car, Guliveru je bilo jasno čim ga je ugledao, već džiber (opterećen kompleksima) koji vjeruje da mu bogatstvo (stečeno trikovima iz trougla Autobuska stanica - Zeleni vjenac - Picin park) daje za pravo da po potrebi, a bez valjane pravne osnove, koristi ovu ili onu oznaku nobiliteta. Slušaj ga "I princeza od Monaka ima ono *de*, a onaj fudbaler, Johan Krojff, ima *van* (Johan Krojff nema van, van Basten ima van, vjerovatno je na njega mislio, *lapsus linguae* ništa drugo; prim. autora), svi imaju po nešto, jedini ja nemam" protestuje rezignirano, svjestan ne samo nanesene mu nepravde, već i svoga prava da tu nepravdu ispravi, ali i moći da svoju zamisao sprovede u djelo. A da bi mogao, i ne samo mogao, već i trebao, da bude izveden pred sud zbog lažnog predstavljanja, za to ne haje, uzdajući se u pravni sistem svoje zemlje koji još uvijek funkcioniše po starom, *kadijskom* principu, a u Liliputu - on je kadija.

U takvoj jednoj zemlji, iskustvo me uči, pamet može samo da ti smeta (mnogima je i došla

glave), na cjeni je pedigree (ali onaj lažni), ali ni on sam nije dovoljan, moraju se savladati i druge vještine - hodanje po konopcu, i izvođenje vratolomija na istom, jedna je od njih; što ne samo da nije bez rizika, već se često završava povredama igrača, a nerijetko i fatalnim ishodom. Ministarka za rodnu ravnopravnost je pala na nos, zabezeknutoj publici u padu otkrivši oveću zadnjicu uguranu u osam brojeva manje čipkane gaćice, sa uočljivom etiketom *Roba di kappa - garancija kvaliteta i dobrog ukusa*. Jedan drugi pretendent na visoka zvanja nije pao na nos, već se nasadio na uže (dobro zategnuto), urliknuo je kratko (ali bolno), izvinio se caru, kao što je i red, popeo se nazad na konopac i izveo svoju tačku do kraja, modar u licu i mokar od znoja (ali srećan kao nikad u životu – izvršio je zadatak). Car je to znao da cijeni, carica nije - mada je do tada bio njen miljenik, sada mu se više i ne javlja; nikome nije jasno zašto, neki kažu iz ljubomore, jer je postao slavan; i ja mislim da je baš to razlog, jer koji bi drugi bio, ja ga ne vidim. Osim konopca, tu je još i štap (debeo, drenov), koji moraš ili da preskočiš, ili da propužiš ispod njega, a koji drži lično car (ni carici ga ne da), i koji često spušta na glavu neozbiljnog takmičara, ili ga njime izudara po bubrezima (mada ovo drugo ređe, samo kad je zaista ljut).

Motivacija je tu važna, a ne sama vještina (vještina je manje bitna, ako je uopšte), to je ono što se teško shavta, na čemu su se mnogi opekli. Jedan od njih (neki dostojanstvenik) vježbao je dugo, pod palicom poznatog stručnjaka - koji ga je koštao mnogo, a nije ga naučio ništa (ne ono najvažnije) - odigrao je svoju tačku maestralno, napravio je i piruetu u samoj završnici; ipak nije dobio medalju, ne samo onu zlatnu već ni bronzanu, a o zvanju da i ne govorimo. Nije to, međutim, ono što njega boli, već nešto drugo - car mu je polomio štap od glavu (drenov, da posjetim), uz frenetično odobravanje publike i vrištanje djece, koja nevaspitana (kao sva djeca), nisu shvatala da je taj čika sve to i zaslužio (i mnogo više, nego je car milostiv). Vidaju ga često po gradu, ide sam, pognut, i kaje se - ali kasno. Djeca, ona starija, već vaspitana, dobro znaju o kome se radi; učiteljica im to objasni, pokaže im ga prstom dok ih vodi u park, na čas u prirodi. Neki ga gađaju kamenjem, neki blatom, a neki mu pritrče da ga pljunu u lice (oni ambiciozniji); takvi odmah dobiju peticu za kraj godine, i pohvalu od direktora škole (koja vrijedi više nego deset fakulteta; fakultet može da završi bilo ko, to u Liliputu svi znaju). Konačno su ga zaboravili (dugo im je trebalo doduše), davno mu već niko nije prišao da ga pljune ili ošamari, samo mu još nastojnica zgrade ponekad kaže šta misli o njemu, a i to više iz navike, ili kad je naljute pijani što povraćaju po hodnicima ("S tinejdžerima bi se nekako i izišlo na kraj, ali oni stari konji..."). Srećom po njega, novi naraštaji traže nove žrtve, a suroviji su od onih starih, i bolje organizovani - napadaju grupno, sa svih strana, sinhronizovano; mnoge su igazili na smrt (što se ranije nije dešavalo). A on (taj baletan), sad već ostario, još uvijek otplaćuje polomljeni štap. Nema mu druge - caru carevo.

Posle početnog neprijateljstva, praćenog agresivnim napadom na njegovu osobu, prouzrokovanog strahom koje je izazvala njegova imponantna figura, ipak su na kraju uspostavljeni dobri odnosi, uglavnom zahvaljujući Guliverovim nastojanjima da prikrija svoje kvalitete, znajući da one kod ambicioznih bezveznjaka izazivaju osećanje inferiornosti iz kojeg se rađa manijačka mržnja, protiv koje je jedini lijek ili da ih čovjek ukloni iz svoje okoline ili da se ukloni iz njihove, a Guliver u tom momentu nije mogao ni jedno ni drugo. Uspostavljeni odnosi, iako naoko dobri, nikada nisu bili iskreni; jesu s Guliverove strane, koji im je - kao čovjek svjestan ljudskih slabosti i nedostataka – oprostio sve njihove svinjarije: prebijanje (osam polomljenih zuba i četiri rebra), bodenje kopljem u mošnice i gađanje strijelama u oči, vezivanje i protivpravno lišavanje slobode. Za razliku od njega, Liliputanci, zlopamtila po prirodi (kao i svi patuljci), nisu mu nikada oprostili strah i zavist koju su osjetili kad su ga prvi put ugledali. Još

više su ga zamrzjeli kad su shvatili da je čovjek plemićke časti (mada nema ono *de*), da zbori ni po babu ni po stričevima, da ne laže i krivo se ne kune. I mnogo su mu se začudili kad im je rekao da on ne poistovjećuje poslušnost vladaru s patriotizmom, jer ponekad i sam vladar može da radi protiv interesa zemlje (a u Liliputu ne samo da može, već je to i pravilo).

Imaju, vele, odliv mozgova, to im je gorući problem (ali u elitama ne oskudjevaju, naprotiv, imaju ih sve više, što zbunjuje zdravu pamet); i oni su krivi, ti što odlaze - a odlaze jer nisu mogli da nađu posao, a nisu mogli jer nisu imali vezu, a nisu imali vezu jer nisu imali tetku - što privreda nikako da im stane na noge (makar i klimave) i što nikako da dođu do viška kapitala (elita im ga je akumulirala, to ne vide, sve vide samo to ne), zbog toga su prisiljeni da se zadužuju, a dugove će vratiti lako (talentovan su narod), a ako ih ne vrate oni, vratiće ih neko drugi (daleko neko pokoljenje), ili ih možda neće vratiti niko (pogubiće se ti papiri, zaturi se to). Za sad su u problemima, ali će se iščupati, imaju oni šeme, čitav repertoar. Evo jedne.

Zove me rođak, ovih dana - sad je četnik (pustio je i bradu - riđu, razbarušenu), i šubaru nosi, kao u filmu, nosi je i ljeti (novi je, mora da se dokazuje), a crvenu knjižicu je davno bacio (u klozetsku šolju, tri puta je povlačio vodu, za svaki slučaj, da ne ispliva), razočaran u sistem, razočarao se tek kad je sistem propao, čemu je i on doprinio, godinama podkradajući firmu, na sitno ali sistematski, a u dosluhu s direktorom kompanije i Cicom Kapavicom, njihovom zajedničkom ljubavnicom – zove me tako on, jednoga dana "Imaš li" veli "da mi pozajmiš petsto sedamdeset dolara (zašto baš petsto sedamdeset?), trebaju mi hitno (trebaju svakome, isto hitno), no ne mogu da ti kažem zašto (obavijen velom misterije, da me zaintrigira). Dvadeset sedmog, ovog mjeseca (precizirao je datum) vraćam ih sigurno (kao i onih dvesta dvadeset što sam mu ih pozajmio prije šest godina)". Pare mu nijesam poslao, jer sam znao da će i ova šema da mu propadne, kao i mnoge druge; za razliku od njega (prevaranta na malo), direktor je postao *Elita* (taj nije krao na sitno), tako da ga je i poznata blogerka uvrstila u svoju listu najelitnijih Liliputanaca (*Ko je ko u Liliputu*), na kojoj i ona sama zauzima visoku treću poziciju, odmah posle Bajce Ljutog Nindže koji je ponovo na prvom, ali sa svega dva poena prednosti u odnosu na spisteljice, sestre Vaćarenko, koje su se probile na drugo mjesto, ostavljajući daleko za sobom sestre Milton (*Milton twins*) koje sada, zajedno s poznatim koronistom Dr Mengelsonom tavore u donjem djelu tabele, gdje se, posle kratkotrajnog uspona, ustalio, *i naravno, Džej*. I Cica je bila na toj listi, ali su je uklonili pošto je "prerano napustila ovaj svijet posle duge i teške bolijesti" (ne rekoše koje).

I kad smo već pomenuli šeme, imam i ja jednu: prodajte Elitu (nimate drugog izbora), neće vam dati mnogo za njih (znaju svi koliko ta roba vrijedi), ali ćete dobiti ipak nešto, dovoljno za početak (*Pametnom je i bakrenjak bogatstvo, a budali ni vagon zlata*).

Takva je to sredina, i nije onda ni čudo, što u takvom jednom okruženju on nikada nije postao mnogo popularan, a ni voljen; trpjeli su ga, željno čekajući pravi momenat da mu smrse konce (u čemu imaju iskustva, kao i njihovi susjedi, isto liliputanci, samo što se drugačije zovu). Prilika im se ukazala mnogo brže nego što su mislili.

Buknuo je požar u Carskoj palati, baš u krilu gdje su se nalazile caričine odaje. Panici koja je nastala - a kojoj je doprinosila i sama carica, vriskom i psovkama - poseban ton su davale dvije princeze koje su, bježeći pred stihijom (u opravdanom strahu za sopstveni život), istrčale na ulicu onako kako su se zatekle - a zatekle su bez ičega na sebi; u stvari samo je jedna bila potpuno naga, dok je ona druga imala majicu kratkih rukava (a ne kratku majicu), na kojoj je bila

naslikana činija s voćem (a ne velik i kriv krastavac, recidiv prošlosti, davno stavljen van zakona). Dobro je poznato, i ljudima manje pameti nego što smo mi, da su ovakve situacije magnet za sve one koji neće da rade (a hoće da jedu), pa se i ovaj put oko palate okupila gomila dokonih (i potajno zloradih) podanika, koji ne samo da se nisu prihvatili gašenja požara, već su svojim komentarima i dosjetkama (na račun princeza, uglavnom) dodatno otežavali rad vatrogasne jedinice, koja je na mjesto nesreće ovaj put stigla za svega par minuta (mada im u prosjeku treba više od pet sati - a za to vrijeme građevina obično izgori do temelja, pa najčešće i ne dolaze). Mogli su da ne dođu i ovaj put, jer da pruže pomoć nisi bili u stanju - pokvarila im se pumpa za vodu (osnovno sredstvo), što nikoga nije iznenadilo, a najmanje njih same.

- Bila vam je pokvarena i prošle godine, kad sam vas ja zvao da gasite moju kuću, pa niste htjeli ni da dođete - zagalamio je jedan od prisutnih, koji ne samo što je izgubio kuću već je ubrzo zatim i otpušten s posla, pa mu sad žena radi (kraj auto-puta, na izlazu iz grada); a kako nesreća nikad ne dolazi sama, i sin mu je pobjegao od kuće, s nekim dilerom droge (i narkomanom) iz Tanzanije; sad su u Amsterdamu, tamo gdje se valja najbolji *dope*.

- Popravili smo je, ali se opet pokvarila – odgovara ljutito šef resora Državne bezbjednosti, koji je lično preuzeo komandu nad vatrogasnim vodom, i koji je među prvima stigao na mjesto nesreće (što je za svaku pohvalu).

- Mogu zamisliti koliko je radila ako si je ti popravljao – javlja se drugi posmatrač – u školi si bio najtuplji djak, učitelj ti je lupao čvrge svaki dan.

- I tjerao te da klečiš u ćošku – dobacuje sad neka domaćica.

- Ali sam završio višu upravnu u Bačkom jarku, i postao ovo što jesam, a ti i sad pereš sudove – uzvraća on, pun pakosti.

- Nosio si im kobasice i domaću rakiju, tako si dobio diplomu, i rotkvice si im nosio, one prve iz bašte, koje još ni ti nisi probao, niti iko tvoj – odgovara ta ista žena, koja je bila u posjedu i ove informacije.

- A u Srednjoj mašinskoj si nas otkucavao da prepisujemo domaće zadatke, prijavio si me i da nisam pustio vodu u pisoaru – javlja se sad neki besposličar.

- Sasuću vam svima zube u grlo, ja sam vladin organ – zaprijeti on (*narogušen i ljut sav*).

Izvukli su ga, Mulija, polumrtvog iz olovne kule, u koju se zatvorio da u samoći pusti mislima na volju, dok ne prođe sva ta gužva i galama ispred njegovog dvorca; a kojoj, kako se bojao, požar nije uzrok već samo povod.

Kula koja upija protone, kako se ispostavilo toga dana, upija i ugljen-monoksid; ovaj toksični gas - koji nastaje kao produkt sagorjevanja, a koji zna da bude i te kako opasan po ljudsko zdravlje, jer istiskuje molekule kiseonika iz hemoglobina, onemogućavajući organizmu da ovaj element od životne važnosti absorbuje u potrebnim količinama – kroz otvor za ventilaciju (na kojem nisu bili postavljeni filteri, zbog mjera štednje, uvedenih, kako kažu, još za vrijeme njegovog dede) našao je put do carskog krvotoka. Agonija koja nastupa, praćena halucinacijama (njemu su se priviđali Marsovci) nalazi svoj završetak u nekontrolisanim pokretima udova (takozvanim trzajima), posle čega dolazi do onog najgoreg – gubitka života. Na sreću, takav je scenario ovaj put izbjegnuto. Kukama su ga izvlačili iz čarobne kule (da ne bi ulazili u prostoriju i sami udisali ovaj kužni zrak, što bi ih onemogućilo da akciju spasavanja sprovedu do kraja); disanje *usta na usta* pažljivo izvedeno od strane mlađeg referenta za carske potrebe (tako mu se zove radno mjesto) dalo je rezultate kakve mnogi nisu priželjkivali - probudio se iz kome. Oporavivši se od preživljelog šoka, održao je govor pun emocija, pohvalio požrtvovanost spasilačke ekipe, i ponovo se zamandalio u svojoj kuli (ovaj put s gas-maskom na licu).

Bila je to drama: nesposobnost vatrogasne jedinice da iziđe na kraj sa stihijom; carica na ivici hysterije; Mulijev izolacionizam; totalna nekompetentnost Organa koji je (nezvan) preuzeo komandu (ali ne i odgovornost) nad poslom u koji se, pretpostavka je, ne razumije (jer se ne razumije u nijedan drugi); zluрадost posmatrača koji bi, kako se činilo, željeli da sve izgori (do temelja); i na kraju, neshvatljivo ponašanje princeza, koje kao da su - mada je teško u to povjerovati - namjerno skretale na sebe pažnju, i koje su (iako im kuća gori) postajale sve živahnije kako je vrijeme odmicalo (i kako su dosjetke prisutnih postajale sve vulgarnije). Ona jedna, sa sebe skide i majicu, zbog solidarnosti sa sestrom "Nije fer da je samo ona potpuno gola" i ovako obrazloživši svoj postupak, teatralnim pokretom baci majicu u publiku. Posle žestoke borbe vrijedni trofej je zadobio Ministar obrazovanja, igrom slučaja, Organov saborac još iz školskih dana (iz Magareće klupe).

Guliver je bio jedini koji nije gubio glavu; reagovao je brzo i odlučno, na njemu svojstven način, ugasivši požar sredstvima koja su mu se našla pri ruci, što Carica, uvredljiva i nezahvalna po prirodi, nikako nije mogla da mu oprostí - mada je ozbiljnost situacije potpuno opravdavala takvo riješenje.

U detalje tog riješenja ne bih da zalazim, jer, niti je ovo ta vrsta literature, niti sam ja Svetonije, koji nas i danas, ignorišući vremensku distancu, snabdjeva pikanterijama iz same utrobe Rimskoga dvora, kroz čije je lavirinte bešumno klizio - dovoljno blizu carske trpeze da omasti brk, a dovoljno daleko, da bi bio meta tiraninu. Dobro je znao, ovaj stari lisac iz Staroga svijeta, da su moćnici nepredvidivi po svojoj prirodi (takva im je ćud), da treba biti oprezan u kontaktu s njima (i te kako), i držati ih na što većoj distanci (da ne znaju o čemu misliš). Jer oni su kao Kurta i Murta, to je moja teorija - a da li je ona tačna ili ne, vrijeme će pokazati (ako već nije) - svaka od njih ima svoj način rada (*modus operandi*), svoj način života (*modus vivendi*), i svoj rok trajanja (*expiry date*), ali nijedna od njih neće da sjaše sama (čak i kad su svesni da ih je pregazilo vrijeme). Takva im je priroda, i ne možeš ih kriviti zbog toga, niti ja to činim, već samo iznosim teoriju do koje sam došao posmatrajući njihovo ponašanje (unutar, i van, njihovog prirodnog staništa).

Carica, kod nje smo stali, počela je da plete mrežu oko njega, u čemu joj nije bilo ravne - prevazilazila ju je, kažu, samo njena baka, navodno vještica - u intrigu je uvukla i nekog admirala, poznatog spletkaroša, i na kraju i samoga Cara, koji je za dugo bio na Guliverovoj strani ali, brojno nadjačan, morao je da popusti i prikloni se većini (E, moj Care!). Kad je Guliver čuo da je Car izdao proglas - u kojem se poziva na svoju dobroćudnost, dobrodušnost, dobronamjernost - poučen životnim iskustvom, znao je da se nešto gadno iza brda valja. Proglas je saslušao mirno i s dužnom pažnjom, kako bi saslušao i mnogo ozbiljnijeg govornika (tada je još uvijek imao strpljenja za njihove gluposti), nijednom se nije nasmijao (a imao je čemu) - jeste u sebi, ali ne i njima u lice (bio je brojno nadjačan). Shvatio je odmah: skuvaće mu oni ćorbu, za to su majstori, na njega će sve da svale (a da su s takvim žarom gradili državu, ne bi im se srušila). Odluči on, da spakuje kofere. Jasno mu je bilo: na njihovoj šahovskoj tabli ne šepure se ni kralj, ni kraljica, čak ni konji, već sama magarad. I neka to, još bi da ga uzjašu - oni njega, ta magarad. "Ostajte ovdje" reče im s vrata aviona, pa na drugi kraj svijeta. A njih će opet da uzjaše neki kinkel, kriger ili vebel; a one s manje sreće - ljuti taliban, bradonja; taj ne cima uzde kao vebel, već ćupa uši - da oči pobjele.

BUREK HARAMBAŠA

U polumraku poznate sobe... tim riječima započeo bi pjesnik svoju naraciju, a budući da sam protivnik eksperimentisanja i inovacija, te kao takav pristalica starih, utabanih staza, istim riječima započecu je i ja. Dakle, u polumraku poznate sobe - u podrumu crkve Posljednjih dana (tako se zove ta ustanova), čije je prostorije naša eparhija zakupila na određeno vrijeme (na pet godina, s mogućnošću produženja ugovora, ako se investicija pokaže isplativom) - te prohladne novembarske noći, skupilo se odabrano društvo - sve majstor do majstora: od onih maleckih koji su novajlije u ovom zanatu (te kao takvi najmanje važni), preko osrednjih (koji već posjeduju izvjesnu težinu, i na koje bi trebalo obratiti pažnju), pa sve do onih velikih (s kojima se ne bi trebalo šaliti, ni po koju cijenu).

Bez obzira na status - koji zavisi isključivo od materijalnog stanja dotičnog majstora, ili majstorice, jer je i ljepši pol, nažalost tek od skoro (zadnjih godina), dobio pravo da se učlanjuje, da bira, i da bude biran na funkcije u ovoj organizaciji zatvorenog tipa - znači, bez obzira na status svi su, od glave do pete, bili umotani u svilene crne pelerine, čiji su im se dugački šlepovi vukli po izlisanom linoleumu, a bjele rukavice od jareće kože i bijele maske na licu (od plastike) - sa otvorima za oči, usta i, dakako, uši - upotpunjavale su njihovu garderobu, ne dajući joj ni malo prijatniji izgled.

Sva mu se je kosa naježila, našem drugu Guliveru, dok je te noći, skriven iza zavjese, manji od makova zrna, posmatrao ovu sablasnu skupinu, te večeri, tu, u polumraku podruma ove čudne bogomolje, koja svakih par godina prelazi iz ruke u ruku, i u kojoj su svojim bogovima već prinosili žrtve Pentakostanci, Jehovini svedoci, Mormoni, a jedno vrijeme čak i vjernici crkve Svetog Vasilija Ostroškog, koju je osnovao neki pop, naš čovjek, a koji svoje mise drži na španskom, kojim odlično vlada, budući da je godinama, kao izbjeglica, živio u Čileu, te su mu i vjernici uglavnom iz te zemlje ili njenog okruženja (prijatno je saznanje da čak i tamo u dalekom svijetu, gdje ih čovjek ne bi očekivao, i mi brđani, imamo braću po svecima). Ushićenje koje bi Sveti Vasilije doživio kada bi čuo da je glas o njemu tako daleko stigao, brzo bi splasnulo kada bi saznao da ga je proslavio bivši raspop, koji se između svoje dvije crkvene funkcije bavio i švercom na sitno, i s kojim sam jednom, posle par piva, otišao u grčki restoran gdje je s vlasnikom trebao da ugovori prodaju ribe i ostalih morskih plodova, i odakle smo se posle još dvije ture (ili tri), neobavljena posla, vratili na početnu poziciju, u istu kafanu iz koje smo i krenuli, i u još boljem raspoloženju naručili još po jedno. Aleluja.

Bogomolja ima raznih i mnogo ih je na broju, i sve ih je više iz dana u dan, i da ih je još više još bi bolje bilo, i moje bi se srce ispunilo radošću (kakvu samo vjera može da pruži), nadom i utjehom za kojom duša žudi, da se svaki put kad uđem u kuću božiju ne sjetim svetoga Jovana i njegovih riječi: *I bješe blizu Pasha judejska, te ode Isus gore u Jerusolim. I nađe prodavce volova, ovaca, golubova i mjenjače novca kako sede u hramu. Tada načini bič od uzica i izagna sve iz hrama, i ovce i volove, mjenjačima prosu novce i ispretura stolove, a onima što prodavahu golubove reče: nosite to odavde, ne činite od doma Oca moga kuću trgovačku.* - Jevanđelje po Jovanu, 2:13-16.

To je ono što me deprimira (i ne samo mene, već mnogu iskrenu dušu), baš to saznanje da oni koji posjećuju ova Božija zdanja (ne samo, vajni, hrišćani, nego i pripadnici drugih konfesija), to ne rade da bi ublažili gnijev duše svoje (teško oboljele) i izagnali zavist iz srca svojega - što bi, složićete se, trebalo da bude jedina svrha odlaska u Božiju kuću - već imajući finansijsku dobit na umu (pohlepa), društvenu afirmaciju (gordost), pare za ženske (požuda), deset s lukom uz priloge (proždrljivost), posle čega bi pretovarenih stomaka ležali satima ispred televizora

(lenjost), u mirno nedeljno popodne, s mukom vareći preobilan obrok, češući se povremeno i grokćući od zadovoljstva.

Čitaoče, nemoj da me pogrešno shvatiš, daleko od toga da sam ja neki pravednik, naprotiv, i ja sam bolujem od svih tih boljki, kao i ova gospoda koju sam udostojio svojim perom (i koji će mi jednog dana biti zahvalni zbog toga, jer ko bi inače znao da su ikada postojali), s jednom jedinom razlikom: ja uši ne dajem, taj, najgori od svih grijehova ja ne činim, jer kad bolje razmislite, sve ostalo je sitno u poređenju s tim. A svete knjige to i ne pominju, nijedna od njih, koliko ja znam - ovo najgore od svih zala. Kakva omaška.

No, ima ko će o tome da razmišlja (valjda ima), što se nas tiče vrijeme je za povratak u stvarnost. Da vidimo mi šta je s našim drugom, Guliverom, dokle je on dogurao. Izgleda da nije daleko, još uvijek je na onom istom mjestu na kojem smo ga i ostavili, prije nego što smo krenuli u razmatranje tema koje su nas skrenule s glavnoga toka ove priče - skriven iza zavjese, tu, u podrumu crkve Posljednjih dana, čije je prostorije naša eparhija zakupila (na određeno vrijeme). A kako se on uopšte našao tamo? Objasnićemo i to.

Posle kafanske tuče u kojoj je, mada brojno nadjačan, imao prilično uspjeha (tih dana jedino to mu je išlo od ruke), progonjen policijskim sirenama koje su mu sve glasnije odzvanjale u ušima, spas je potražio u božijoj kući (gdje drugo?), ušavši u nju kroz prozor suterena za koji je znao da ne može da se zatvori sa unutrašnje strane. Seo je za jedan od stolova koji su bili poređani duž zida, čekajući da se prašina slegne, stoički podnoseći ustajali, kužni vazduh Velike sale, u kojoj je (srećom u nesreći) smrad nesvarenih narezaka i pokvarenih crijeva, koji je dopirao iz nužnika, gubio bitku s teškim zadahom memle, mišijaka i prosutog piva; gubio je bitku tu, na otvorenoj sceni, dok je u uskom hodniku koji od spoljašnjeg ulaza vodi u salu - neprikosnoveno vladao (kao i uvijek); čak je i jedva primjetan vonj prljavih čarapa izmješšan s mirisom tamjana, lebdio u vazduhu, kao neki zao duh koji bez znanja vlasnika nastanjuje ovo božije zdanje. "*Ne volim jesen sjeti se staroga hita ne volim kad pada lišće zlatno* ali ne daj bože da je ljeto, kakva bi tek onda ovo gasna komora bila". Ubrzo začu otvaranje vrata i odmah zatim glasove u hodniku. "Policija" pomisli u prvi mah. Nije imao gdje osim iza zavjese koja je do poda pokrivala čitavu starnu zida desno od hodnika. "Ovako je i Klaudije počeo karijeru" pomisli da bi se utješio. Nije bila policija, bili su to neki drugi ljudi, njemu neznani - bili su to majstori. Ostade tu, iza zavjese, iz straha (s bjelim maskama na licu podsjećali su ga na onog manijaka iz *Noći vještica* koji je pobjegao iz ludnice), a ne iz radoznalosti da sazna ko su ti ljudi, što pohode ovo sveto zdanje, u ovaj pozni sat (prošla je već bila ponoć).

Kroz rupu na zavjesi koji je izbušio ključem posmatrao ih je kako pristižu, jedan po jedan (ili grupno), neki šapuću, jedva čujno, kao da se domundavaju, a neki mudro ćute i klimaju glavom. Šapat je utihnuo istoga trena kada se na vratima pojavila prilika ista kao i oni, a opet drugačija - *Glavni majstor* je stupio na scenu, onaj na koga se čekalo svo vrijeme, i bez koga seansa nije mogla da počne: sa zlatnom maskom na licu (kao Agamamnon), u puprurnoj pelerini (kao Dioklecijan), a oko vrata kajla od žeženog zlata (kao Munze Keza), a na kajli svevideće oko boga Šun-šuna, boga koji ima samo jedno oko a vidi sve, za razliku od mene i tebe koji imamo po dva a ne vidimo mnogo (mada, vidio je, i čuo, sve i Argus - čudovište sa sto očiju, na kojega su upozoravali još Stari grci, a kome je glave došao bog putnika Hermes, pročistivši ovozemaljski vazduh od duhovnog zadađenja, makar za neko vrijeme - vidio je sve i Argus, pa nije uspio da izbjegne zlu sudbu, a kako li će tek ovaj Šun-šun proći, u odsudnom času, jer za njega, takvog kakav je (u startu defektan), neće biti potreban bog da mu stane na majmunski rep - može to da uradi i neki besposličar, na dokolici.

Bez zadržavanja, čvrstim, vojničkim korakom uputi se ka kružnici koju su na podu ocrtavale svijeće, i podigavši pelerinu do iznad koljena, lakim, uvježbanim skokom nađe se u centru kruga. Predstava je mogla da počne. I počela je vrlo brzo. Imalo je šta i da se vidi, kome je do gledanja. Guliveru nije bilo. Da gleda, ipak je morao.

Ždral u napadu, jedan je od stavova za koju bi se iskusni Kung-fu borac mogao odlučiti ako bi procjenio da upućena mu prijetnja zahtjeva takav odgovor; ja zaista ne znam, da li je Veliki Majstor imao na umu baš taj stav, ili neki njemu jako sličan, kada ga je izabrao za početak svoje seanse - a koji mi je i dan-danas u živom sjećanju, i koji bih mogao, ako bi se to od mene zahtjevalo da do u detalje ponovim (ono s kandžama kao Brus Li, i s jednom nogom savijenom u koljenu) - ali znam da su identičan stav zauzeli i svi ostali učesnici skupa.

U potpunoj tišini - koju povremeno remeti krkljanje (kao da se neko davi), pomješano s teškim uzdasima tuge, dotrajalog sanitarnog čvora - njegov školovan glas upućuje riječi magične formule kroz prostor i vrijeme, van domašaja Zemljine teže, van Sunčevog sistema, van Mlečnoga puta, daleko u vasionu, sve do daleke Andromede i planete *K-pax*, rodnooga mjesta boga Šun-šuna, na kojem on trenutno i obitava.

Prizivanje Šun-šuna koje započinje tihim, jedva čujnim glasom, vremenom dobija na intezitetu, dostižući svoj *crescendo* u završnoj fazi kosmičke ekstaze u kojoj, sjedinjujući se sa svojim bogom, Glavni majstor ne samo da prima već i prenosi na ostale članove sekcije energetske talase koji mu stižu s kraja vasiona, talase koji ih sve zajedno, na nama nedokučiv način, uzdižu na veći stepen egzistencije, na kojem je izgledalo da će ostati neko duže vrijeme. Ali nisu: sila gravitacije (neumoljiva i neobmanjiva, po svojoj prirodi) brzo (i pretpostavljam, bez većeg napora) privlači ih majčici Zemlji, osujećujući, još jednom, i po ko zna koji put, pokušaj lansiranja u više sfere bitisanja (ako im je to uošte bio cilj).

Tako da na Guliverovo iznenađenje, Glavni majstor već posle par minuta spušta loptu, te se u ovoj post-orgazmičkoj fazi, visoki tonovi ekstaze postepeno rasplinjuju transformišući se u neku vrstu *soul* tugovanke, koja kao da poput melema djeluje na sve prisutne, koji se sad, s rukama na stomaku, lagano ljuljuškaju, kao na povjetarcu, nesvjesni svijeta oko sebe, dok ih dobre vibracije, koje im Šun-šun šalje, polako ali sigurno uvode u nirvanu, iz koje će se probuditi, ako ne kao kompletni ljudi, a ono makar korak dalje, koliko god mali taj korak bio, od iluzija od *Ovoga svijeta*, kojim nas Đavo zasjenjuje, a kojima svi mi, pa čak i oni najjači od nas, lako podležemo (neki, doduše, samo na kratko i u bezazlenim stvarima, a neki...).

A onda se desilo ono što je Guliver od samog početka i naslućivao - mjesto boravka Šun-šuna (boga s klempavim jarećim ušima, glavom tetreba i majmunskim repom) nije ništa drugo do jazbina u tmuni Ništavila, ona ista jazbina, iz koje je taj isti Šun-šun, u ono vrijeme poznat pod imenom Moloh, izbacivao svoje otrovne strijele na naše stare poznanike, članove putujuće družine - Ludi Šeširdžija i ostala braća (i sestre).

Prenuli su se iz transa, svi odjednom. I nisu više to bili oni isti ljudi, jesu fizički, ali kao da je Đavo ušao u njih. Čitava scena, koja ni do tad nije slutila na dobro, naglo poprima još zlokobniji prizvuk. Čak i jedina sijalica - koja na dugačkoj i tankoj žici visi s palfona i koja, prekrivena muvljim upljucima, ni ranije nije imala onu jačinu svjetlosti koju je trebala po deklaraciji da ima (zbog prljavštine na njoj nataložene) - počinje ne samo da žmirka (to bi se i podnijelo), već i da pucketa i cvrči (i u nju kao da je Đavo ušao), što samo još više pojačava atmosferu napetosti, koja je zavladała ovim svetim zdanjem, dovodeći je do bjelog usijanja (da se tako izrazim).

S promjenom atmosfere mjenja se i osnovni ton, na repertoaru su sad neke druge note, više ovozemaljske, materijalne prirode (ono od čega se živi). Slušaj ih samo:

- Gibanica iber ales! - javlja se ponovo kolovođa (Glavni majstor).

- Iber ales, iber ales! - svi, kao jedan, ponavljaju za njim u glas.
- Hail Cia, mama mia! - čuje se opet on.
- Mama mia, mama mia! - odmah za njim i oni.
- Daj meni! - on ponovo započinje strofu.
- To je moje! - prate ga zdušno.
- Daj meni! - opet on.
- To je moje! - pa oni, da utvrde gradivo.
- Hail Cia, mama mia! - ovaj put svi u glas, obraćaju se opet svojoj Persefoni, vladarki od Ovoga svijeta.

Ostavimo ih da se istutnje - na kraju krajeva nisu oni ni toliko interesantni (mnogo se ponavljaju) - da bismo se vratili našem glavnom junaku, koji je, jedva izvukavši živu glavu, uspio da utekne iz zemlje patuljaka i obreo se najzad u zemlji divova, o kojima je slušao tolike priče (i vjerovao u njih) i za koje je mislio da njega malog ne mogu ni da vide, a kamoli da se bave njime. Nije dugo prošlo, nečije ga je oko sokolovo izdvojilo iz gomile i uperilo prst u njega "To je taj!" - pala je presuda, i počela je hajka. Ponovo.

(S divovima bi se nakako, možda i izišlo na kraj, ali tu su bili i patuljci čijeg velikog uha, i poganog jezika, on nije bio svestan, vjerujući da imaju preča posla, s obzirom na situaciju u koju su se upetljali, ili bolje reći upetljavali, decnijama.)

Čekajući da se završi ova seansa, i da se najzad razidu kućama, tako da bi i on mogao da ode svojoj, počeo je da razgleda fotografije koje su se nalazile na zidu suprotnom od onog na kojem je bila zavjesa iza koje je on stajao. U tmuni, teško da je mogao da ih jasno vidi ali, budući da je već dolazio u tu salu, znao ih je od ranije, te odluči, pošto ionako nije mogao ništa drugo da radi, da ih na tenane analizira. S lijeva na desno, redom kako ih je neko, nekada davno, poređao.

Fiki - dobrotvorka, i ugledna članica mnogih udruženja, supruga isto tako uglednog člana zajednice - uslikana u momentu dok prima pehar za osvojeno prvo mjesto na regionalnom takmičenju u rješavanju ukrštenih riječi. Uspjeh uveličan uglednim zvanicama, svečanim ručkom i pucanjem iz pištolja (ćorcima), uz opšte veselje - koje, trajajući do u kasnu noć, sve više dobija na intezitetu, sve do *delirijum tremensa*, i prekida filma, posle čega slijedi neprijatan povratak u stvarnost (ali tek sutri dan).

Na drugoj fotografiji - mnogo starijoj od ove prve, a kojoj je makar dvadeset godina, što se može zaključiti, ne po odjeći ili frizuri, koje u emigraciji zauvijek ostaju iste, već po oronulosti čitavog organizma, prouzrokavanog prevelikom ambicijom kojoj Fiki nije mogla dati oduška - na drugoj fotografiji, okupljene oko rakijskog kazana vidimo čitavo jato (Glavni štab), u dobrom raspoloženju, dok čekaju svoga Božić-Batu, koji je najzad i stigao, ali poklone nije donio njima, već onim drugim - *nevjericima* (što je bio samo još jedan u nizu događaja koji ih je iznenadio, neprijatno naravno, kao i svi ostali).

Sledeća fotografija, još bleđa od one prethodne, prikazuje nam, u gro-planu, svima poznat lik, koji bi te gledao direktno u oči da se i tu nije isprečila, za to vrijeme i to društvo, tako karakteristična nekompetentnost (koja, zahvaljujući štabskom fotografu, od apstraktne imenice postaje opipljiva činjenica), te se umjesto naočara vide samo dva žućkasta kruga što podsjećaju na farove vozila koje se s teškom mukom probija kroz maglu, i da nije brade i čibuka ne bi se ni znalo o kome se radi. On je nastradao, kao i mnogi drugi, da bi se decenijama kasnije aktivirali neko novi klinici (zajedno s pticama, nekad istih, a sad drugih boja), doprinoseći stvaranju nadaleko čuvenog zoološkog vrta, jedinstvenog po svojim eksponatima (handžari, crne košulje, bjele kape, šubare...). !!!Obrati pažnju: tu nije u pitanju džungla, već zoološki vrt - prostor strogo

kontrolisan od strane vanjskog subjekta (jednog ili više njih).

A onda se nailazi na prazan prostor, na kojem se takođe, reklo bi se na osnovu otiska na zidu, nekada nalazila nečija slika. Čija je bila ta slika, i kad je, i zašto ispario taj neko, to Guliver nikada nije uspio da sazna, nisam ni ja, mada sam pitao dvojicu ili trojicu (i Rodoljuba među njima, onoga K iz priče *Ključ od ludnice*, ako je se sjećate). "Našao si koga ćeš da pitaš" pomisliće neki, pomislio sam to isto i ja, čim je otvorio usta.

Galerija likova, koji su pred Guliverovim očima počeli da oživljavaju te, kako je tad izgledalo, zlokobne noći, ne bi bila potpuna da se u njoj nije našla još jedna, dobro poznata slika, i prilika. Gledajući ga - u uniformi, mlad (a već s ordenjem), zadovoljan sobom, i s Big Benom u pozadini (koji kao da garantuje za njega) - putevi sjećanja odvedoše našega vagabonda daleko od ove hladne i vlažne novembarske noći do neke sasvim druge klime, tople i suve, o kojoj nije znao mnogo, a i to što je znao bilo je iz druge ruke, iz memoara *Njegovog visočanstva*.

Ljudi koji se time bave, tvrde da u Egiptu često duva, vreli i suvi, pustinjski vjetar zvani Hamsin, koji sa sobom nosi sitna zrnca pijeska i prašine, koji traje pet, petnaest ili pedeset dana, dostiže brzinu i do sto četrdeset kilometara na sat, i da po nekad za samo dva sata podigne temperaturu vazduha za čitavih dvadeset stepeni. Sve je to dobro proučeno i jasno kao dan, i tu, zaista, nema šta da se doda. Manje je međutim poznato da je baš taj klimatski fenomen, tako karakterističan za ovo podneblje, imao odlučujući uticaj na istorijski razvitak naših naroda i narodnosti. Naime, na jednom od svojih gostovanja u ovoj nama dalekoj ali prijateljskoj zemlji (samo još jedna digresija: još kad sam bio djete čudilo me je kako to da smo u dobrim odnosima samo sa dalekim zemljama, a sa onim bliskim - u nikad gorim), na jednom od svojih gostovanja, put ga je, negdje pred zoru, nanio kraj Američke vojne baze gdje je, ispred jednog od hangara, spazio teški bombarder, spreman da uzleti (i u bilo kom pravcu, u radijusu od deset hiljada milja, ponese svoj smrtonosni teret). "Domovina zove!" bila je prva misao koja mu je prošla kroz glavu (u taj sitni sat). Saopštio im je svoju namjeru (Faruku i još jednom koga su te iste noći upoznali u kafani - turista neki, francuz ili španac, Gijom reče da se zove, staklorezac po struci, bez posla, trenutno). Ljudi od akcije, plan su razradili odmah, tu na licu mjesta: ekspropriisati letjelicu, probiti zvučni zid, uletjeti u vazdušni prostor napaćene domovine, i u aktu bezumne hrabrosti srušiti nenarodnu vlast. Neizvjestan ishod čitavog poduhvata (i njegov sumnjiv legitimitet), životna opasnost u kojoj će se naći i, sasvim moguć, fatalan kraj - nisu mogli ništa da učine da oslabe volju našeg pretendenta na prijesto - naprotiv još su je osnažili. Dirnut hrabrošću svog novog drugara, u ovoj igri na sve ili ništa i Gijom se ponudio da ide s njim, i Faruk takođe. "Ne, vi nemate ništa s tim" bio je odlučan on "to je moja zemlja, ja za nju odgovaram". Tu nije imalo šta više da se doda. Poslednji pozdrav, stisak ruke, suza u oku, bratski zagrljaj - odlazak u misiju visokog rizika, iz koje će se možda i vratiti, ali ne više kao isti čovjek. Da sreća prati hrabre, poznato je još iz starih vremena, ovaj put, međutim, ona to nije učinila: dunuo je vjetar, onaj Hamsin, što donosi pjesak i prašinu, i koji smanjujuću vidljivost otežava uslove letenja, čineći ih ponekad i nemogućim - kao ovaj put. Ni to ga nije pokolebalo, a ni molbe prijatelja - odluka je pala, kocka je bačena. "Sa štitom, ili na njemu!" bile su poslednje riječi ovog neznanog kamikaze, zapravo znanog, prije nego što je krenuo u ostvarenje svog plana. Dragocjeni minuti izgubljeni u ubjeđivanju s prijateljima (naročito je Faruk bio uporan), da se akcija odloži za neki drugi dan, kad prođe oluja, kako se pokazalo, nisu se više mogli nadoknaditi.

- More Peki, ne zameći kavgu.

- Hoću Mujo, tako mi Šun-šuna (Faruka ponekad zovu i Mujo, u nekim krajevima).

- More Peki, ne zameći kavgu.

- Hoću Mujo, tako mi Šun-šuna.

- Sačekaj, bolan Peki, neki drugi dan.
  - Ja ne čekam.
  - Sačekaj, bolan, dok prođe kijamet.
  - Neće proći ni za pet dana.
  - Pa sačekaj još pet dana, kad si čekao pedeset godina.
  - A ako ne prođe ni za petnaest?
  - Pa sačekaj i petnaest. (Kad si čekao pedeset godina - prim. autora)
  - Pierre, odloži, kad stane fetar, svi ćemo zajetno. Ajmo sad nazat u grat, da nadžemo neko zglonište - predložio je Gijom kome su se već počela da se suše usta. Ot fetra.
- A kada se Petru dosadilo nije htio nikoga više da sluša, krenuo je u ostvarenje svog plana, i baš tad, u odsudnom momentu - naišla je patrola. Vojna. Ugledavši je, odlučio je da se udalje što je moguće prije. Iz istih stopa. Tad im je to izgledalo kao dobra ideja. I zaista je to i bila. Kasnije u Kairu, uz lozu i četen alvu, ponovo se raspalio.
- Tako je Hamsin, duvajući s velike daljine, izvršio negativan uticaj na historijski razvitak naših napaćenih naroda (i narodnosti, koje su isto tako napaćene, ako ne i više), mada krivicu djelimično snose i Faruk (zvani Mujo) i Gijom takođe (staklorezac bez posla, i pijandura, što se isto može reći i za Muja, zvanog Faruk).

Pekijevom čuvenom pretku, o kome zaista nema šta loše da se kaže, ovih je dana podignut spomenik kraj buvlje pijace u samoproglashenoj Kulturnoj prestonici Evrope, u gradu u kojem je procenat nepismenih jedan od najvećih na svijetu (četiri puta veći nego prije pedeset godina, s tendencijom daljeg rasta) i u kojem se, hajde da i to pomenem, devedeset posto brakova razvodi još u toku prve godine (što je, ja vjerujem, svjetski rekord). U obližnjoj naseobini (*na pola puta selo-grad*), iz godine u godinu za gradonačelnika biraju bivšeg uzgajivača kokošaka (koje su mu, kako tvrdi, pocrkale od svinjske kuge), a zatim ugostitelja od čijih se pljeskavica otrovala čitava škola (svi su preživjeli pa nije izvođan na sud, ali je gostionu morao da zatvori), da bi se posle još jednog propalog biznisa (preprodaja guščijih i pačijih jaja - vratio se pernatog živini) konačno upustio u politiku, ali ne prije nego što je nabavio diplomu (diplome se više ne stiču, nego *nabavljaju*) neke više škole, ustanove po korupciji najzloglasnije u čitavoj zemlji (diploma se dobija u roku od tri do pet dana). Sad kao zvanično lice, ispleo je cinkarošku mrežu u koju su uključeni svi stanovnici naseobine (čak i oni bivši osnovci koji su jedva preživjeli njegove pljeskavice). A tako je i u svakoj drugom staništu, u čitavom okruženju, pa i šire, mnogo šire. (Ono *Oko s vrha piramide* koje je, kako je nekad zamišljeno, trebalo da budno motri da ne dođe do zloupotrebe vlasti, usmjerilo je već odavno svoj fokus na *sitnu bubicu*, koja čeprka po bunjištu, i štrpne nešto sitno, tek toliko da preživi.)

Tiranija na kraju završava kao karikatura, i čim primjetite da društveni prostor izgleda kao *freak show* - radujte se (vi, koji ste normalni) jer to je siguran znak da im je kraj blizu. "Ah, teških li tema, što nam ih nameće ovaj čovjek" slažem se s vama, i brzo ću završiti s njima, ali ne prije nego što prethodna tvrđenja potvrdim primjerima iz države čije je ime njemačkog ambasadora podsjećalo na vapaj davljenika (S.O.S.), a italijanskog konzula na hemijsku formulu nekog misterioznog, nauci još uvijek, nepoznatog jedinjenja: direktor škole uzima dnevnik i sam upisuje ocjene učenicima (terbaju mu pare ćerki za miraz), novoizabrani predsjednik vlade piše sestri da je najzad došlo vrijeme da se i on obogati (ostavljajući potomstvu ovo pismo kao dokaz, ne samo svoje kriminogene prirode, već i teške mentalne poremećenosti, koja se ispoljila u vidu bahatosti ovaj put), a jedan kasniji, i poslednji, predsjednik vlade prava je enciklopedija, ali ne znanja, već trača i pikanterija, i mjesto da se zadrži u domenu svojih interesovanja, on organizuje

državni udar, i odmah utekne sa čitavom svitom.

"Rekli ne pa utekli" pomisli Guliver "ostavili narod a odnijeli zlato, ponijeli su i kofere pune para koje su, dok su stigli do Londona, svoje krajnje destinacije, izgubile svaku vrijednost; zbog toga su morali da prodaju zlato (guta i London, poznato je to, ali ne kao Pariz, Monte Karlo, rivijere...), prodali su na kraju i Gogena (ili možda još na početku), i servis za dvanaest osoba, i vrativši se u napaćenu domovinu, ostadoše i njoj dužni račun za struju, te im isključise istu, baš na dan krsne slave."

Gledajući to ordenje, pehare i Big Bena u pozadini, pade mu na pamet da su oni kao Engleska aristokratija, ali bez njihove moći i para. U stvari, razlika između njih je kao razlika između Vajata Erpa i Taličnog Toma. Samo što oni nisu talični. Ima sreće ko budala, ta narodna za njih ne važi. I po tome su jedinstveni.

Pojanje je prestalo, iznenadna tišina momentalno ga je vratila u sadašnjost koja je, mada još uvijek neprijatna, za Gulivera, koji je sve više uočavao komičnu crtu ovoga čudnoga skupa, u međuvremenu izgubila onaj zlokobni izgled koji je imala na početku.

Skinuli su maske. A bolje da nisu (ne zbog estetskih razloga, koji su u ovom momentu bili od nevelike važnosti, već što je prepoznavši neke od likova, shvatio da se i ovdje, u dalekom svijetu, kao i tamo u starome kraju, umjesto divova - šepure patuljci).

Grizelja je prepoznao odmah, još s leđa, po ušima (klempavim, kao da ga je Šun-šun pravio), nije ga poznao lično, ali mu je znao *modus operandi*. Da bi se oslobodio plaćanja poreza - zakonske obaveze regulisane odgovarajućim aktima - određeni dio novčanih sredstava usmjeravao bi na žiro-račune neke vjerske ustanove ili humanitarne organizacije, a ove bi mu kasnije, *preko trećeg lica*, najčešće neke fiktivne off-shore kompanije, od uplaćenih sredstava vraćali jedan dio (onaj lavovski), ostatak zadržavajući za sebe. Da bi se zamaskirala prava priroda ovakvih transakcija - kojima se, jasno je, protivpravno ostvaruje dobit - izbjeglim i(li) raseljenim licima, s vremena na vrijeme bio bi poslat po koji kontejner humanitarne pomoći u kojem se - uz cipele s đonovima nejednake debljine i havajki s naopako ušivenim kragnama - mogao naći i priručnik za upravljanje jahtom, ronilačka oprema i konzerve oktopusa u samoa sosu, artikli koji, kako se vjeruje, mogu umnogome ublažiti depresivnu monotoniju izbjegličkog kampa donoseći sa sobom dah dalekih mora, koralnih ostrva, pješćanih plaža... Namjera je za svaku pohvalu, a da li će ova pomoć zaista naći put do onih kojima je namjenjena, ili će i ona biti kanalisana ka destinacijama poznatim samo licima zaduženim za njenu distribuciju (donoseći i njima dobit na način zakonski kažnjiv) - to više nije bila njihova briga.

Ovakve vrste kriminogenih radnji dobro su poznate organima gonjenja koji, u svojoj nemoći da počiniocima privedu *k poznatiju prava*, svoje frustracije iskaljuju na igračima manje težine, takozvanoj sitneži, koja se tek od skoro (prva generacija) upustila u malverzacije (i ostale protivzakonite radnje), te kao takva, neiskusna, lako dolazi pod udar zakona, dok je za one s višegeneracijskim iskustvom u tim stvarima, taj isti zakon bušan kao švajcarski sir. Kao što termiti nagrízaju zdravo tkivo drveta - a da niko, sem malobrojnih, nije svjestan njihovog prisustva, sve dok se čitava konstrukcija ne uruši, naizgled, sama od sebe, pri čemu ukućani ginu, a termiti nastave da bitišu još neko određeno vrijeme (dok sve ne pojedu, a zatim i oni izdahnu, poželjevši valjda, u svojim zadnjim momentima, da nisu baš toliko jeli; ili možda da jesu, još i više) - tako i ovi, o kojima ja pričam, a kojih je više nego što se misli, buše rupe kroz zakon (uporno, dugo i sistematski) kao i njihovi pandani kojima sam još ranije posvetio jednu knjigu (a mogao sam i deset), a koji sve to rade mnogo vještije, i uz mnogo veći profit, kao baron Nisenžan, naturalizovani francuz, kojeg opisuje Balzak, a koji, razgovarajući s de Rastinjakom,

isto nekim hohštaplerom (ali na sitnije), u jednom momentu kaže "Ja debi dala menica koja ne falja, ti je otnela u njegovu panka (kod trećeg lica), ona debi dala bare i pankrotirala. Nabravimo brofit zdo miliona, i ja i ona (treće lice), a i ti sarati neka bara".

Među demaskiranima prepoznao je još jedan lik, bio je to poznati hajkač (u slobodno vrijeme), a po profesiji crkveno lice (zato ga i pominjem, ipak je red): "Tako će proći svi" zakreštao bi bijesno na sjednicama "koji ne poštuju Grizelja i Gnoma" (u pitanju je Momo-Gnomo, u crno ofarbane, natapirane kose i dugačkih zašiljenih brkova, kao Minhauzen, samo što nije baron nego moler, a sa strane radi i zeleno, što se njemu oprašta jer je pobožan čovjek). "Ima mozak veći no Tesla" tvrdi za njega njegovo stado "u padežima griješi, ali po Vuku, koji ovdje nije mjerodavan (zbog druge vremenske zone), a viceva zna mali milion, ko Minimaks, još više." "Bolji je od Čkalje" kaže baba Dara "dođi sutra u crkvu da ga čuješ, ima da se upišaš od smijeha". Tada sam prvi put posumnjao da ipak nisam ja taj koji je lud, jer ne može biti da su svi drugi, a samo ja da nisam. Tako sam počeo da ih posmatram, da vidimo ko je tu budala. Na taj način ti ja ubijam vrijeme, proučavam ih pomno, ali sa distance, i ne koštaju me ništa, što za mene nije bez značaja. Našao sam hobi. Bolji mi ne treba.

Vidjevši i njega tu, među zvanicama, a i izgubivši konačno strpljenje, shvatajući da ovi ne misle skoro kući (tek su se zagrijali), odlučio je da napusti svoje skrovište i iziđe, srećom ne na svjetlost dana, već u treperavi polumrak, koji mu je, u situaciji u kojoj se našao, bio jedini saveznik. "Da li će i mene iznijeti na ramenima, kao Klaudija, i proglasiti za cara pred rijetkim prolaznicima koji se još uvijek šunjaju ulicama u ovaj kasni sat, da li će me žrtvovati na oltaru svog boga Šun-šuna, ili će jednostavno pozvati policiju" pitao se tad. Nonšalantno je napustio svoje sklonište; većina ga nije ni pogledala, a onima čiju bi pažnju privukao srdačno bi klimnuo glavom (kao da se znaju sto godina), čitavo vrijeme tobož namještajući frizuru ne bi li sakrio oveću oteklinu ispod lijevog oka koju je zadobio te iste noći, i bez žurbe, normalnim hodom, uputio se prema izlazu. Zadah sanitarnog čvora koji ga je dočekao čim je ušao u hodnik podsjeti ga da bi ipak bilo dobro da ubrza korak i što prije se domogne vrata. "Sezame otvori se" reče u sebi umjesto molitve dok je stavljao ruku na kvaku, bojeći se da dveri nisu zaključane. Sveti duh mu je uslišio molbu - nisu bile. Obavijen mrakom brzo se izgubio u nepoznatom pravcu, van domašaja Moloha i Šun-šuna, šampionke Fiki i što je još važnije - policije.

Uprkos svim nedaćama koje su mi bile stalni pratilac u tom periodu života, kao i uvijek, i tog jutra probudio sam se vedar i čio, i prije nego se uhvatim u koštac s problemima koje sa sobom nosi svaki novi dan, otišao sam u obližnji tržni centar u čijem se prizemlju nalazili restorani brze hrane, a među njima i neizbježni Mekdonald. Tu sam i vidio Rodoljuba, kako se desilo, poslednji put u životu, pošto sam se ubrzo preselio u drugi grad. Sedio je za manjim stolom, predviđenim za dvije osobe, i kao i uvijek kad obeduje imao je izgled Salvadora Dalija (ufitilji brkove i okrene ih na gore), a ekscentričnom izgledu doprinosio je i dobro poznati šešir (nekada) limun žute boje, na kojem je s jedne strane bila zakačena već izlizana kokarda, a s druge - značka fudbalskog kluba BSK, Beti Bup i još par manjih amblema koje nikada nisam uspio da identifikujem (kasnije je pridodao i značku udruženja Vatrogasaca veterana, što me je pomalo iznenadilo, jer nisam znao da se, između ostalih, bavio i tim poslom). Šešir je nosio ljeti, dok bi u zimsko doba navlačio bjelu vunenu kapu, prilično traljave, ručne izrade koja se zbog višegodišnje upotrebe toliko rastegla da mu je padala sve do korijena nosa, tako da je morao da zabacuje glavu kada bi želio da proširi svoje vidno polje. S njim za stolom sedjela je i neka

ženska, znana ptica, kojoj sam mislio da posvetim pasus ili dva, a onda odustao od te namjere ne želeći da čitaoca opterećujem trivijalnostima.

Želeći da ručam na miru, kao čovjek, nađoh slobodno mjesto na drugom kraju restorana, i tek kad sam završio s obrokom priđoh za njihov sto da im se javim. Ptica je već bila odlijetela, u svoje ili nečije tuđe gnijezdo, a on, Rodoljub, ophtivan kaloričnim Big Mek kombom, koji je pojeo do zadnje mrvice, utonuo je bio u san. Ili možda evocira uspomene. Ko zna.

p.s.

Drugovi masoni, dugo sam bio u nedoumici da li da vam se uopšte obratim, ne zato što sam pretpostavljao da će to, s moje strane, biti još jedno traćenje vremena, ko zna koje po redu, a što me, već odavno, ni malo ne uzrujava, već zato što bi moja iskrena i dobronamjerna riječ mogla biti pogrešno shvaćena, te kao takva imati nepredvidive i, lako je moguće, neželjene konsekvence. Ipak, ne mogu a da vam ne rečem, pa kud puklo da puklo, a neće po vaših leđa, čisto sumnjam, u velikoj ste većini (ovo drugovi, mislim u onom našem, drugarskom smislu, a ne onom koje znači prijatelj ili poznanik), drugovi masoni (i ostali njima slični, ko ste da ste), u istim klupama zajedno smo sedjeli, nekada davno, na samom početku ovoga *Novoga doba* (koje je toliko obećavalo), tako smo počeli - a onda ste vi promjenili stranu. Pametno. Na tome ne može da vam se prigovori: možda bih isto učinio i ja, da mi se pružila prilika - ali nije. Zemaljski život je ipak nešto opipljivo (mada je sama imenica *život* apstraktnoga tipa), i vaš način razmišljanja meni nije ni malo stran (vidite i sami, ja nisam od onih "pravednika" koji vide *trun u oku brata svojega...*), i ja sam, kao i vi, vjerujem da je bolji vrabac u krletki, nego orao na visokoj planini (pod uslovom da ima neko ko će tog vrabca da hrani, a vazda se neko nađe, mada ja lično nisam bio te sreće, što ne znači da zavidim onima koji jesu), i ja sam, istoga sam ubjeđenja da jedan dan ovozemaljskog života (pod uslovom da nisi u logoru, i da te niko ne mobuje, ne maltretira) bolji nego *život vječni* na *Onome svijetu* koji možda i ne postoji (i velka je vjerovatnoća da je tako, i u tome se slažemo). To je vaš izbor, i mada bih bio neiskren kada bih rekao da vam čestitam na njemu, ipak ga poštujem kao vaše pravo, jer to i jeste sloboda - da radiš ono šta hoćeš, pod uslovom da ne ugrožavaš druge (a ovaj se uslov vrlo često gubi iz vida, i to baš tamo gdje se tome najmanje nadaš, i to je ono što mene na neki način dovodi u nedoumicu, jer ako to radi tamo neki vrač ili poglavica - šta drugo da očekuješ od njega, od divljaka). Onda, ako meni ne smeta vaš izbor, zašto vama smeta moj, jer ja ne vidim da ikog ugrožavam, a ako ne vidim dobro - može li da mi se skrene pažnja, da se to ljudski kaže, da se razjasni u čemu je problem "Hej burazere, tako i tako..." a vi odmah s pozicije sile, osjetili se jaki, ima vas mnogo, čitava gomila, velika gomila. "Kvantitet pobjeđuje" tako vas uči taj vaš Šun-šun rodom sa planete K-pax, na kojoj trenutno i obitava (u obliku tetreba, ili nekom drugom obliku). I to je u većini slučajeva zaista tako, ali ne baš uvijek, nemojte to gubiti iz vida, tim prije što i vaše *Svete knjige*, u koje se vi toliko kunete, govore tome u prilog.

U početku bješe riječ podsjeća nas Đuzepe Beli *a onda se pretvorila u brbljanje bez kraja*, i ovo se ne odnosi na nikoga više nego na vas (shvatio sam to od skoro), i nemojte misliti da mi je ovo saznanje pričinjava, ma i najmanje, zadovoljstvo, naprotiv - jako mi je teško što sam uopšte došao u situaciju da takvo nešto konstatujem, i više nego jednom sam poželio da sam zauvijek ostao zatočenik neznanja i gluposti (makar i one glumljene) umjesto što sam otvorio (na dokolici) *Hiramovu krletku* i vidio lažne vjere proroke (i proročice) koji se baškare u njoj (i kojima je tu, reklo bi se, više nego udobno, a i što ne bi bilo). Kao čovjeka dobrih namjera, sve

me je to mnogo rastužilo, a kako i neće - još u one davne dane, zajedno smo kušali zabranjeno voće, s drveta slobode, pravde i ljudskosti (ne moramo biti jednaki, ipak smo različiti, i ne moramo biti braća, ali budimo ljudi, samo to), i sve to ostade mrtvo slovo na papiru (*šuplja riječ*), slovo koje nije moglo da se uklopi u vašu viziju zemaljske idile (idile od *Ovoga svijeta*), koja traje već poprilično, i kojoj kao da neće biti kraja, tako izgleda (mada izgled zna i da prevari, dešava se).

Drugovi masoni, niste vi jedini koje su privukle *lažne vjere poslastice*, te pogaziste datu riječ vrlo brzo po prispjeću na vlast - i tu ne mislim na one koji još uvijek obitavaju u vašoj krletki i koji je nikad nisu napuštali (niti im to pada na pamet), niti tu mislim na one koji su jednom izišli iz nje, a onda otapkali, brže-bolje, u svojim malim, *ciciban*, cipelicama nazad u istu, pravdajući se dovjeka da to nisu mislili ozbiljno, i uvjeravajući mesje Nisenžana, da to nikad više neće učiniti, već tu mislim na one mnogo prije vas što zborahu pravo, a na kraju uradiše i oni krivo (ne baš odmah, ali...) - i ako vam je to neka utjeha i tu ste u velikoj većini, sigurnost je u broju, usamljena jedinka je ta koja snosi rizik, njoj se crno piše (ali ne uvijek). *Politička sloboda je ono spokojstvo duha* uči nas Montesquie koje *proističe iz uvjerenja svakoga da je van opasnosti...* (pa bio on sam ili u gomili), princip koji ste i vi sami prihvatili (i obećali), pa se pokajali. Ali - *časne se riječi mora držati svaki čovjek, jer inače ne može da se živi na ovome svijetu* - ovaj put podsjeća nas Bulgakov, da njega citiram mada, po vašim standardima, i on je bio neki luser.

Drugovi masoni (i ostala braćo), to je sve što sam imao da vi rečem, jer sve preko ovoga, čini mi se, bilo bi brbljanje bez kraja.

Mjecea floreala, CCXXII, kako ispade, ljeta Šun-Šunovog

GUNDELJ

Dijaspora, naša uzdanica, čiju smo jednu stranu, već obradili, samo djelimično doduše, u prethodnom tekstu, a čijom ćemo se pandanom pozabaviti u ovom tekućem, iako smo mogli da ih strpamo i u isti koš, budući da su *ljudi od istoga brašna*, kako bi to rekli Stari Latini, da upotrijebim njihov izraz, mada i mi imamo jedan sličan, malo grublji doduše, u našem maniru.

S namjerom dođe u veliki grad. Kao i mnogi drugi iz tih, kako su ih tada zvali, pasivnih krajeva. Ambiciozan, gramziv i podmukao ali nenadaren, od knjige je brzo digao ruke (učio, ne učio...) ali ne i od sobe u studentskom domu i studentske menze, dvije pogodnosti koje su, na duži vremenski period, samo *Organi reda i zakona* mogli da mu obezbjede (protivno statutu ustanove Studentski centar, što znači protivzakonski, što bi za sobom, uz ostale konsekvence, trebalo da povlači i krivičnu odgovornost).

U Domu nastavlja da živi još godinama (doprinoseći bezbjednosti zemlje), vremenom sve više pobuđujući podozrenje domske populacije: viđaju ga često (uglavnom oko menze), najčešće sam, ili sa još jednim (već olinjalim), stane uz grupu studenata, pali cigaru, gleda na sat (čeka nekoga?), a onda ode (ne dočekavši ga). Počele su da kruže i priče (uglavnom su ih studentkinje raznosile), da viri kroz prozore soba u prizemlju, da u obližnjem parku prati parove, da ima dvogled; ali te informacije nisu provjerene, i moguće je da su sve to samo govorkanja koja ni tad - a da ne pominjemo današnje, reality, vrijeme - u nedostatku boljih sadržaja, čak i kod akademskih građana nisu bila rijetka pojava.

Kada su pretpostavljeni dočuli - od drugih informatora (nije on bio jedini u Domu) - da je već

svima postao smiješan, te da kao takav nije više u stanju da odgovori potrebama službe, povlače ga iz opticaja i, uviđavni prema svojim kadrovima, zapošljavaju ga kao blagajnika u nekoj firmi u kojoj on, sad kao saradnik višeg nivoa, ima zadatak ne samo da prisluškuje svoje kolege već, gradeći se slobodouman, i da ih podstiče da pred njim otvore dušu, što on i čini (mada ne naročito vješto; i inače je sve radio traljavo, čega god se dohvati, takva mu je priroda). Možda bi se konačno i skrasio, tu, u toj firmi, možda bi vremenom, uz pomoć svojih mentora, postao i menadžer (neki sitniji, kao *repa bez korijena* imao je ograničen domet), i možda bi i njegova životna priča, kao i mnoge druge, imala *happy end* (onaj malograđanski). Umjesto toga, Đavo ga je uzeo pod svoje.

Prekoračujući zakonska ovlašćenja, iz povjerenih mu fondova, tokom određenog vremenskog perioda (koji nije bio kratak), prisvajao je sredstva, koja je trošio ne samo na spoljni izgled - koji mu je bio opsesija, još od dana kada je, u crnim, lakovanim cipelama (navučenim na голу nogu), u bijeloj adidas majici krtakih rukava, i s travolta frizurom na glavi (koju je pripremao čitavo ljeto) stigao u grad - već i na animir-dame, koje bi kupio po barovima, početkom nedjelje, pred fajront, kada, po zakonima tržišta, nevelika potražnja *ubija cijenu*, a koju bi on, tvrdoglav kao mazga, još dodatno pokušavao da obori, ponekad nudeći svote uvredljivo niske, što bi često dovodilo do neprijatnih scena, koje njega, s obrazom kao đon, nisu mnogo uzbuđivale, ali jesu šefa sale prisiljavajući ga da mu uskrati pristup objektu na jedan, dva ili više mjeseci. Zabrana bi naravno bila povučena mnogo prije isteka ovoga roka, s obzirom da je u pitanju stari mušterija, što je godilo njegovoj sujeti, ali ne i njegovom novčaniku, te je rupa u blagajni postajala sve veća, a s njom je rasla i paranoja, i ne samo da bi svako novo lice koje bi vidio u firmi, u njemu budilo sumnje i strahove, već bi i u čičici koji ga u prolazu slučajno pogleda ili u debeljku koji stane iza njega u redu za hleb prepoznavao finansijske inspektore, koji prate svaki njegov korak i vrebaju ga iza svakog ćoška (umjesto da mu jednostavno pogledaju knjige, kao što i rade).

Negdje baš u to vrijeme, kada je počeo da shvata da je jedino rješenje odlazak *preko grane* (bježanje iz zemlje), pojavilo se svjetlo na karju tunela - bili su to poker aparati. Ovi uređaji, do tada kod nas nepoznati - a koji su se po prvi put pojavili u našim privatnim ugostiteljskim objektima, tek kada su ti novi, liberalni vjetrovi počeli da duvaju ovim prostorima, koji inače imaju osobinu da privlače sve (i samo) ono najgore, sa svih strana - postali su opsesija mnogih, a jedan od tih mnogih, naravno, bio je i on. Nije mu dugo trebalo da dođe na ideju kako da nadoknadi manjak u kasi (ideja nije bila dobra, lako je pretpostaviti). U izgužvanoj košulji Pjer Karden (od Adidasa bijaše digao ruke), olabavljene kravate (isto Karden), staklastog pogleda, stajao bi nepomičan ispred aparata, a onda, na dati znak, njegovi bi prsti po dirkama započeli svoj čarobni ples. U zanosu, dok se aduti ređaju na ekranu, nesvestan je svijeta oko sebe, sve dok ga prodorni zvuk (akustični signal), stavljajući mu do znanja da je partija završena, ne bi momentalno vratio u stvarnost. Ali samo za kratko, sledeća novčanica biva ubačena u za to predviđeni otvor, lampice se ponovo pale, dirke ožive - počinje nova igra. Prije ili poslije (obično prije) mašina mu sve pojede, svaku paru - izbačen je iz igre. Ali samo do sutra, kada se ponovo pojavljuje, s novim svežnjem tek odštampanih novčanica, da bi opet izišao praznih džepova (nekad već u rano veče, a nekad u kasnu noć) zakrvavljenih očiju i razbarušene kose.

Đavo je na kraju došao po svoje, prijavu nisu podnosili, ipak je njihov čovjek, dugogodišnji saradnik, pouzdan (samo mu pare ne daj), još se na njega može računati. "Preko Bare" to su mu rekli "Zvaćeš se Gundelj. Bićemo u vezi."

Tamo je osnovao neku svoju firmu, s kojom je tavorio na dnu lanca ishrane, unoseći ciglu i malter i iznoseći šut u kantama, nekad sam, a nekad s jednim ili dva sestrića, *dva Vojinovića*, s kojima je stanovao u garsonjeri od petnaest kvadrata, u suterenu polu-razrušene kuće, a na čije su

zidove, da bi stvorili osjećaj topline doma, okačili šajkaču, gusle od javora suva (mini varijantu) i fotografiju, davno već preminulog (ali u emigrantskim krugovima još uvijek aktuelnog) maršala, s jednog od njegovih putovanja po zemljama trećeg (Nesvrstanog) svijeta, propagirajući usput naš put u komunizam, koji se (gle čuda!) završio stvaranjem hohštaplerskih protektorata, feudalnog tipa, bez ijedne, koliko-toliko, poštene partije u parlamentu. U nijednom od njih! No, pustimo sad to, udaljismo se od naše teme; dva sestrića, dva vojinovića, kod njih smo stali: u piću su ljute pijanice (naročito ovaj jedan, mada i onaj drugi zna da potegne, i te kako, ali po principu par-napar, danas pije, sutra boluje, i sve tako, već godinama), u kavzi su ljute kavgadžije (kako će se to kasnije pokazati). Da li je u pitanju igra slučaja, ili Božija promisao stoji iza svega (ili Đavolja), ja to ne mogu da znam, činjenica je pak, da mu je tek s početkom rata u našoj zemlji firma počela da cveta (kao i mnogim drugima, i s lijeve i s desne strane naše dijaspore), te on pakuje kofere, napušta garsonjeru, i postaje elita (naša emigrantska).

S promjenom društvenog statusa promjenio se i odnos prema sestrićima, koji su se - mada su, kao i on, zapinjali iz petnih žila (ne samo u kafani) - i dalje s mukom probijali kroz mulj, dok se on, malo po malo, uzdizao na društvenoj lestvici, preko njihovih leđa, kako su govorili, sve češće i sve glasnije, kada bi im pred fajront vino rujno razvezalo jezik.

Sado-mazo odnos neiskrenog prijateljstva, koji je među njima zavladao, neočekivano (za sve, osim za njih) eskaliro je u sitne sate, ispred kafane *Složna braća* ("čudne li ironije" reći ćete, da - ali samo na prvi pogled), na veliko zadovoljstvo prisutnih, koji će još dugo, kao očevici događaja, biti u centru pažnje, prepričavajući ga, opet i opet, s mnoštvom detalja, kojih će, kako vrijeme ide, biti sve više.

Kao i mnoge druge raspre, koje su se završile brutalnom silom, i ova je počela naoko bezazleno: u pitanju je bila neka farba, jedna ili dvije kante, koje su manjkale u krajnjem bilansu; došlo je do teških riječi, mahanja rukama, unošenja u lice - a onda je sjevnula varnica. Flaša po glavi, kao udarac u gong, označila je početak sukoba, posle koje je usledio ujed za uvo i prst u oko, od strane jednog, i ponovo flaša, od strane drugog sestrića (vojinovića). Ispucavši svu municiju, nagomilani bijes iskalili su na njegovoj bujnoj kosi i kravati boje meda, za koju su ga vukli, obojica u isti mah, složno, kao braća.

Dva loša ubiše Miloša, ovaj izraz, mada ne u potpunosti adekvatan, ipak najbolje opisuje ishod ove neravnopravne borbe. Povrede su bile lakše prirode, dvije čvoruge na glavi - simetrične u odnosu na zamišljenu ravan, koja mu, normalna na čeonu kost (*os frontale*) prolazi kroz bradavicu na vrhu nosa - a koje je, srećom u nesreći, prekrivala njegova bujna kosa, tako da su im se samo vrhovi nazirali, a i to samo ako bi ga čovjek dobro osmotrio, što su mnogi i činili, među kojima i ja (kažem to istine radi, s nadom da mi čitalac neće zamjeriti ovu malu indiskreciju, što je samo još jedna od ljudskih slabosti, na koje, kao što sam uvijek tvrdio, ni ja nisam potpuno imun). Mnogo više se isticalo njegovo lijevo uho koje je - ionako klempavo (i to samo ovo jedno), postalo još upadljivije, pošto je naraslo do dva puta svoje normalne veličine, mjenjajući boju - kako je infekcija napredovala (i jenjavala) - od jarko crvene, preko tamno plave, do svjetlo zelene. I kao da sve to nije dovoljno, ovaj nesvakidašnji prizor dopunjavao je poluzatvoren kapak, ispod kojega se sjaji kao rubin crveno oko. Izbirljiv po pitanju garderobe, jednoga dana čak je i kravatu uskladio s bojama na licu, potvrđujući svoju reputaciju čovjeka od ukusa. Takav mi je i ostao u sjećanju.

Ne mogu reći da je zgrada suda, pred kojom sam se pojavio u to sumorno jutro (dovozeći jednog od svjedoka kome je vozačka bila oduzeta), na mene ostavila prijatan utisak, i nije me puka radoznalost podstakla da uđem u ovo moderno zdanje (primjerak bunkerske arhitekture nastale u

mozgu neznanog genija), već me je potreba za doživljajima (čiji će mi sadržaji uljepšati dan) navela na ovaj korak. Kad sam ispred sale vidio svjedoke, koje sam sve lično poznao, znao sam da nisam pogriješio.

Prvi od njih, koljenović, naše gore list, predsjednik društva naših iseljenika *Udbiin dom*, na zahtjev odbrane odstranjen je kao nepouzdan na osnovu izvještaja sudskog vještaka, koji je utvrdio da je u momentu nemilog događaja morao imati najmanje dvadeset promila alkohola u krvi - broj boca (po svedočenju konobarice), pomnožen s količinom alkohola u svakoj, pa sve to podjeljeno s brojem časova utrošenih na konzumaciju. Zahtjev tužioca da se proračun ne prihvati kao valjan, jer u tom slučaju taj čovjek više ne bi bio živ, odbijen je s lakoćom - proračun je tačan, to je dokazano. Da li je vještak obavio svoj posao kako treba, ili je tužilac bio u pravu, sami će ga Đavo znati, činjenica je, da je našem zemu još u toku sukoba (u kojem nije učestvovao), junačko koljeno, prvo zaklevalo, a onda ga i potpuno izdalo, primoravajući nas da ga, položenog na stolnjaku, četvorica nosimo do kamiona, na kojem je, prekriven ceradom, i proveo noć. Žilav, kakav je bio, s lakoćom je prebrodio pijanstvo, da bi se već u rano popodne odvezao svojoj vjernoj ljubici, kod koje, ovoga puta, nije zatekao nezvane goste (i bolje što nije, jer bi ga opet, kao nedavno, izbacila na ulicu, kad joj je, došavši kući kad mu vrijeme nije, napravio scenu, zatekavši u dnevnom boravku crnca, izvaljenog na kauču, kako gleda televizor. "Čovjek je samo došao da popije kafu" žalila se koleginicama iz crkvenog hora, našta su ove klimale glavom, ne sumnjajući u istinitost njenih riječi - crnci vole kafu, to je poznato). A on, koljenović, kao čovjek od reda, ustaljenih navika, ponovo se tog istoga dana, i u isto vrijeme, našao na istom mjestu (u kafani); i nije pio sok, to znam iz pouzdanih izvora.

Drugi svjedok, neki sociolog, nije bio čovjek tog profila, već zakleti trezvenjak, koji se čitav tresao, uprkos medikamentima čije je blagotvorno dejstvo na njegov nervni sistem neutralisao kofein koji je bez prestanka unosio u organizam, bez šećera, kojeg - prema časopisu *Zdravlje* na koji je bio pretplaćen - savremeni način prerade lišava hranjivih sastojaka čineći ga nepodesnim za ljudsku ishranu. U izgužvanom sakou, nakostrešene kose, noktiju i zuba požutelih od nikotina, nije bio u stanju da svoje iskaze učini dovoljno uvjerljivim, tim prije jer je stalno skretao razgovor na svoju bivšu ženu, koja mu je, posle osam godina braka, predložila da u zemlju dovede i svog starijeg sina. "Kakvog starijeg sina?" upita je, ne shvatajući o čemu se radi. "Pa ja imam još jednog sina, osim ovog s tobom, zar ti nisam rekla?" Odstranjen je iz sudnice kao mentalno neuravnotežen. Tužba za uvredu časti, koju je podneo još istoga dana, glatko je odbijena, na osnovu izvještaja njegovog ljekara o istoriji boljesti.

Prvi validan svjedok bio je službenik aerodroma (povjerenik za kofere), kojeg sam upoznao na nekoj roštiljijadi, u parku kraj jezera, a koja se, pošto je roštilj ionako izgorio, pretvorila u napijanje bez kraja. Tom prilikom izložio mi je svoj ratni plan, koji sam ja još isto veče zaboravio, a kojega se, kad smo se ponovo sreli, nije sjećao više ni on. Pouzdan kao svjedok, prihvaćen je od strane suda, uprkos protivljenju odbrane koja je tvrdila da, iako je popio svega dva vinjaka kod *Složene braće*, on je tamo došao već potpuno pijan, bazirajući svoje tvrdnje na činjenici da je prvu čašicu sručio u ručnu torbicu koja mu je visila oko vrata, demantovavši sami sebe na taj način, jer u tom slučaju nije popio dva vinjaka nego samo jedan, što samo pokazuje s kakvom su neozbiljnošću pristupili čitavom slučaju. "Puklo je kao bomba" tim riječima započeo je svoje svjedočenje, da bi ga završio izrekom *In vino veritas*, posle čega je, zaljuljavši se još jednom, napustio sudnicu.

Da čujem presudu nisam sačekao, i ne bih ni pominjao čitavi ovaj slučaj, da njegov glavni protagonist (oštećena strana u sukobu, onaj s čvorugama), nije bio jedan od prvih na čiju su me

adresu, po dolasku u emigraciju, uputili moji zemljaci "Gundelju se javi, on već zna za tebe, on može da pomogne, kod njega pođi." Tako sam i učinio.

Sami izgled Udbinog doma - čiji je blagajnik bio (hoće ga para) - smještenog u preuređenom magacinu daleko od grada (zbog nižeg zakupa) već mi je nagovjestio da ni od ovoga brašna hleba biti neće (i zaista, nije ga bilo).

Zatekao sam ga ispred *zahoda*, s rukama na leđima, kako već po treći put vraća čistačicu da oriba pločice "To mora da sija, da možeš da ližeš s njih. Kad bi znala ko dolazi i sto puta bi ih ribala." Bez riječi se vratila u zahod, da ga uglača do visokog sjaja, ali ne prije nego što je meni uputila ubilački pogled, iz razloga koji nisam mogao da dokučim (sem ako me nije zamjenila s nekim, s nekim ko joj stao na žulj). Mada niži od mene, gledao me je s visine, s nadmoćnošću koju daje vjera u sopstvenu vrijenost (dokazanu na poprištu života sa kojega je, kao jedan od rijetkih, izišao kao pobjednik). "Ima neke gajbe da se nose" rekao mi je to bez uvijanja, gledajući me pravo u oči, netremice, kao zmija žabu (da vidi kako reagujem, da me pročita). Po broju gajbi, koje je iz kamioneta trebalo unijeti u salu, zaključio sam da se sprema velika fešta (na kojoj će biti malo trezvenjaka). Rad kao takav ne bi bio težak (bijah mlad, imao sam snagu) da mi ga nisu otežavale prepreke na putu (razbacani stolovi i stolice, daske, kutije) između koji sam morao da se provlačim, a koje Gundelj nije dozvoljavao da se uklone, da se raščisti prolaz, jer je to posao za kasnije "Ima ko će to da radi. Ne brini za to".

Ožednevši gledajući me kako se znojim ispijao je već treću bocu *Majkove tvrde limunade* (ovu na tenane, za razliku od prve dvije koje je ispio *na dušak*, i ne trepnuvši), posle koje mu se razvezao bijaše jezik (igrao je fudbal za Zvezdu, skakao iz helikoptera, ispravljao profesore na fakultetu); posle četvrte počeo je da pjeva (veoma glasno), razlabavivši kravatu (da bolje izvuče visoki C, između dva gutljaja), da bi, dok sam ja završio s gajbama, već govorio u trećem licu "On je iskusio sve i svašta, on vidi i što drugi ne vide, on zna i što drugi ne znaju". Ipak, nije znao, On, da sam ožednio od tolikih gajbi, inače bi me ponudio pićem. Pretpostavljam.

Vele, i traženje posla je posao, i ako je to zaista tako, ovaj moj je bio neobično težak jer, kako će to razvoj događaja pokazati, Gundelj je bio samo jedan, u nizu mnogih, koji su iznevjerili moje nade. Za njega mi nije ni čudo, čim sam ga vidio kako stoji ispred zahoda, s rukama na leđima, u zelenom sakou, četvrtaste glave (veličine portabl televizora koje su naši gastarbajteri nekad donosili iz Njemačke) umotane u vlažan peškir, praveći se da me ne vidi, dok čistačici *daje ostav* na urađeni posao, znao sam da neću biti u stanju da zadovoljim njegove standarde, neobično visoke, za tako malog čovjeka. No, udaljismo se od osnovne teme - traženje posla.

Moj sledeći put (u ćor-sokak), kao i mnogi drugi, započeo je u kafani, u društvu dva drugara, iz mojega kraja, s kojima sam se, uz svog kuma, najčešće družio, a čiji me je prijedlog - kada smo već bili popili po nekolike ture pića - da *valjam bjelo*, zaista iznenadio, tim prije što ni oni sami, kao ni ja, nisu bili ljudi iz tog miljea. Prijedlog mi se nije svidio (da sam popio još dva piva možda i bi, a kako onda da povučem riječ, datu ljudima). Oni će mi sve naći, i dobavljača i kupce, ja samo da sedim u kafani, i prodajem. Trgovina na malo, a dobit velika. Ne radim ništa, a ubiram profit, bez ikakvog rizika. Kako je to lijepo. Ne sumnjajući u njihove dobre namjere, odbio sam ponudu, čudeći se njihovoj naivnosti. Čudili su se i oni mojoj, još i više, samo ja to nisam znao.

Još jedan insert, pa da konačno završim s ovom temom, koju možda nisam trebao ni da započinem, pogotovu ne sad - pred ručak. Ovaj put u pitanju je kumstvo, sveta institucija, sama po sebi, a još kad se uz to doda i zakletva Starog Vujadina *Ne odajte druga nijednoga* zaista me je zbunio poziv, u rano jutro, u svetu nedjelju, svega mjesec dana pošto sam konačno našao posao (preko neke djevojke iz Vjetnama, koja se doselila u zemlju poslije mene, a koja nije ni

bila iz moje struke, i od koje takvo nešto nisam ni očekivao, pogotovu što sam, družeći se s našima, stekao utisak da moraš da poznaješ lično premijera, ili makar nekog ministra, da bi se zaposlio "Nema. Samo lopata, ništa drugo. Moj brajko!"). Telefon me je trgao iz sna, nije mi bilo svjedno, poziv u nevrjeme ne služi na dobro. Laknulo mi je momentalno kad sam mu prepoznao glas, i oraspoložih se odmah. Bio je to on, moj kum. Kršteni.

- Imam jednog prijatelja - reče mi - možda ga i ti znaš. Dule Kalifornija.

- Znam, po čuvenju, samo. Drugačije ne.

- On ima problem.

- Ima ih svako. Ja čak i više nego jedan.

- Bili mu pomogao?

- Bih, ako mogu. O čemu se radi?

- Policija mu je za petama.

- Da?

- Ti tu trebaš da odigraš ulogu.

- Kakvu?

- On ima aparat.

- Kakav aparat?

- Za pravljenje kartica.

- Vizit kartica?

- Kreditnih.

- I?

- Da ga skloni kod tebe, na par dana, ne duže.

- Nemoj, molim te.

- Učini mu to, zbog mene, a i on će platiti, i to dobro.

- To stvarno ne mogu. Žao mi je.

I bilo mi je žao što mu nisam izišao u susret, pogotovu što je to bilo prvi put da je nešto tražio od mene. "Možda sam i trebao to da mu učinim. Pa i nije neki rizik" grizla me je savjest. Poziv se ponovio, kroz sat vremena, bio je to opet on, s istom molbom. Odbio sam i ovaj put, zaista teška srca.

Godinu, dvije kasnije, upoznao sam i tog *s aparatom*, Duleta Kaliforniju. Ispričao sam mu o ovom pozivu. On o tome ništa nije znao. Imao je on takav aparat, tačno je to, ali je imao i gdje da ga drži, a ne da traži okolo, telefonima, preko Mike i Žike, gdje da ga skloni, jer kad bi tako radio davno bi propao. Tako mi je rekao, i to sam mu povjerovao. I rekao mi je još i ovo "On im daje uši, tvoj kum, već odavno. I ne samo on, već svo to društvo oko njega, za različite, suprotstavljene, strane. No to nema veze, složni su ko braća protiv onih koji se time ne bave. Ne misle ti dobro. Siguran budi". Ovo mu nisam povjerovao. Tad. Jesam kasnije.

Hohštapler je, psiholozi kažu, proizvod društva, sredine u kojoj se nalazi, i ako oni, ljudi od struke, tvrde da je to tako, onda i mi, laici u tom polju, moramo da prihvatimo ovu teoriju, ali ne bez izvjesne rezerve, bar kad je u pitanju karakter čiji se profil spremam da skiciram, a bez kojeg ovaj prikaz ne bi bio potpun, budući da je neraskidivo povezan sa svakim od likova pomenutih u ovome tekstu, pa smim tim i sa mnom (mada indirektno). Daću sve od sebe da bih čitao, koliko toliko, približio sledeći lik, koji nije ništa drugo do još jedna gnjila kruška (ili jabuka) iz našeg voćnjaka, u kojima se, kao što smo već vidjeli - ne oskudjeva. Stoga će moj prikaz obuhvatiti, uz psihološku analizu ovog karaktera, i kratku skicu čitavog miljea, to jest okruženja u kojemu se on (ili ona) rodio, razvijao i na kraju ugnjio, ne sazrevši nikad do pune zrelosti: neko

je imao trulež još u samoj klici, u nekoj kariki svog DNK lanca; u neku se jabuku crv, kao strano tijelo, uvukao još u pupoljku, trujući je polako dok sasvim ne ugnjije; a nekoga su svojim virusima zarazile ove dvije grupe, u kasnijem periodu njegovog života, do tad besprekornog (relativno). U svakom slučaju rezultat je isti. Poražavajući.

Ovako to ide (posebnu pažnju obrati na nju, ali i na njih). Znali su dobro da je ništarija, i kakve sve sklonosti ima, zato su ga i primili u službu, dali su mu i čin, neki niži. Dugo su mu zatezali uzde, a onda su ga pustili s lanca, u pravo vrijeme za to. A on je opravdao očekivanja, čak je i prebacio normu, što je njima posebno godilo; ali je pleo i svoju mrežu, čega oni nisu bili svjesni, uljuljkani slatkim životom, i omamljeni samozadovoljstvom.

Primao ih je u službu, jednog po jednog, sve na mala vrata, istog profila kao i on, ili još goreg. Kako ih je nalazio, i to je priča za sebe: neki su već imali dosije, a neki zdravstveni karton, neke je on poznavao lično, a neke bi primio preporukom, preko trećeg lica (sumnjivog). Da je *Davo odnio šalu*, nadređeni su to shvatili jednoga jutra, kada ih nisu pustili u zgradu, već ček u ruke, pa na šalter, po penziju.

A u njihove fotelje sede neki novi klinici, piju konjak iz širokih čaša, sa tankom držaljkom, kao što radi velika gospoda. Iz tog su se rasadnika uvlačili u sve strukture, šireći svoj djelokrug, preko svake meje, sužavajući naš životni prostor, već i do tad prilično sužen.

Njegovo otkrovenje bila je i ona: đak prvak, s mašnicom u kosi - tatina dika, pravo iz škole kod čika milicajca, da prijavi učitelja, jer ima brkove, kao onaj zli čika, iz Rusije. Od tad ju je držao na oku (i u njihovoj branši takvi su rijetki), prateći njen razvoj sa sve većom pažnjom, a ona, svako malo eto ti je u stanici, otvara torbu i vadi podatke: Milena rekla... Jasna kazala... Joca čuo, Draganina mama... čika Pera sa trećega sprata... Nikoga ta ne zaobilazi, čak ni tatu, čija je dika. Na sve su je to podsticali i oni, samo se praksom stiče vještina, i tu su potpuno bili u pravu: vještinu je stekla, po istom šablonu kao i oni, pa je i bila ista ko njihova, ni bolja ni gora (a vidjeli smo kakva, i osjetili na svojoj koži). Podatke bi ipak proučili dobro, i evidentirali, za svaki slučaj, jer nikada ne znaš *gdje Davo spava*.

Potrudili su se svojski da završi školu (nekima su morali i da prijete) i odmah je zatim primili u službu, tu ona napreduje (u svakom pogledu), ali po ustaljenom redu, po pravilu službe, što je za nju suviše sporo; u mirno doba sitna je dobit, tek kada se zamuti voda, krupna se obrće para.

Pa onda su dobra takva vremena? Jesu, ali ne za svakog, jer tad i *Davo dođe po svoje*, po nagodbi davno napravljenoj, koju on nikad nije zaboravio, a nas je ubjedio da odavno jeste. Nisu oni njega dočekali spremni - mada, puni sebe, vjeruju da jesu - već on je njih izvlačio iz mulja (jednog po jednog, ili grupno), po kriterijumu samo njemu znanom, nama ljudima nerazumljivom.

U takvim uslovima, i iz tih razloga, na svjetlost dana izlazi i "Oštro oko" (pod tim je pseudonimom bila zavedena), tad već precvala, nezadovoljna i razočarana godinama tavorjenja u istoj fotelji (suviše maloj za njene dimenzije), i pored svih usluga koje je činila Službi, a za koje ona, kratke pameti kakva je bila, nije shvatala da spadaju u minule zasluge, bez ikakvog značaja. Vjetar je opet promjenio pravac, nanjušila je to, prije mnogih drugih. Davno ugasle ambicije, ponovo su se razbuktale. Kao nikada prije. Sluša pažljivo, pamti svaku riječ (svojih kolega), primjećuje svaki gest, izraz lica, i sve to prenosi - tamo gdje treba. Isplatilo joj se. I te kako.

Ona je bila ta kojoj je palo u zadatak, da u svojstvu ambasadora, bude tačka okupljanja naših iseljenika, uzdanica naša u dalekom svijetu. Taj zadatak nije bio lak, ja sam svjestan toga, i da je uradila sve što je mogla - u okviru svojih mogućnosti, naravno, štiteći prvo svoj interes, lični,

kao i svi ostali iz njenog okruženja - i u to vjerujem, i bilo ko da je bio na njenom mjestu isto bi bilo, siguran sam u to (mada ima i suprotnih mišljenja), jer odlivci su to sve istoga kalupa - onog švicarskog.

Ona je bila ta za koju je Gundelj pripremao salu, za koju sam ja nosio gajbe, i za koju je čistačica ribala zahod (a koja me je, pošto je uglačala zahod, napuštajući salu još jedanput pogledala mrko). Pedantni Gundelj, marljiv i savjestan, raspoložujući odgovorno sredstvima povjerenih mu fondova (pa ako mu je neka para i skliznula u džep, ko će mu zamjeriti - takva su vremena), nije žalio novca da pripremi ambijent kako i priliči svečanosti trenutka (i značaju uglednoga gosta): baloni na ulazu, trake što vise s plafona, zastavice i gajbe, vaze na stolovima, ikebana i plastčno cvijeće. I Vođa. U crno-bjeloj tehnici, izrezan iz novina, i zalijepljen za zid izolir trakom, na tri ćoška, dok mu četvrti leprša na promaji. Pored njega je i neka žena, isto iz novina, ali u boji, a kao da nije, jer sva je u crnom, a lice joj je potpuno bjelo, nju su prikovali ekserom za zid (iz nekih razloga, možda magijskih).

Vatreni govor koji je tom prilikom održala, a koji je na mene, kao i na mnoge druge, ostavio jak utisak, nije bio u skaldu s njenim kasnijim aktivnostima (ali jeste s ranijim, što sam ja izgubio iz vida), kada se iz ambadorske misije vratila u bazu iz koje je potekla, ali ne u istu fotelju već u mnogo širu - glavnokomandujuću. Da opere ruke od mračne prošlosti, ona, već ionako preglomaznu, mrežu još više širi uključujući u svoj djelokrug i otkucavanje svojih građana stranim službama, što postaje uobičajena praksa, svakodnevna (protivno i slovu i duhu zakona sopstvene zemlje, za čije je poštovanje ona zadužena, više nego iko).

Erupcija patriotskih osjećanja na kraju govora (iskazana snažnim aplauzom i uzvicima odobravanja), prilično je splasnula kad je došlo na red skupljanje priloga ("Zašto bi im mi davali pare!"), da bi ponovo dobila na intenzitetu kada su salom odjeknuli zvuci rodnog kraja, na koje je Gundeljeva žena prva zavrtjela dupetom. Vijest o hiljadama novih izbjeglica prošla je nezapaženo.

Dok sam napuštao salu, posle fešte koja je trajala do kasno u noć, imao sam osjećaj da Gundelj već priprema odstupnicu, i ne samo on, već i mnogi drugi patrioti, oni najvatreniji. Ispostavilo se, bio sam u pravu.

KADA SU CVETALE TIKVE

Stub zajednice - hajde da se dotaknem i te teme, na dokolici - kao mitski Atlas, na čija su snažna pleća, protivno njegovoj volji, natovarili čitav Nebeski svod, a koji je sa svom ozbiljnošću pristupio izvršenju ovoga delikatnog zadatka, svjestan činjenice - posusta li, biće prvi on kome će Nebo polomiti vrat. On nema izbora, drugi mogu da rade šta god hoće.

Kad zakaže čitava društvena zajednica, što se dešava zabrinjavajuće često (i ne samo na ovim našim merdijanima), javlja se tendencija da se od pojedinaca očekuju čuda, a da se niko ne zapita da li su ti pojedinci u stanju da odgovore izazovima koje, u datom momentu, razvoj događaja postavlja pred njih. Ako to imamo u vidu onda ni malo ne iznenađuje što je i ovoga puta izbor pao ljude koji su se, da tragedija bude veća, sa zadovoljstvom prihvatili zadatka - kojem bi možda i bili dorasli u okolnostima drugačijim od ovih (manje složenim) - zanemarujući činjnicu da njihove skromne mogućnosti, kojih su oni i sami bili svjesni (više nego iko drugi), ne ostavljaju mogućnost (čak ni teoretsku) da teško breme narodnog spasa ponesu na svojim leđima, što njih ni najmanje ne zabrinjava, jer znaju dobro - kakav god bio razvoj situacije, neće biti oni ti koji će platiti glavom. Oni će se izvući, mi nećemo. Mi nemamo izbora, oni mogu da rade šta

god hoće. Ovakvo nešto Stari Grci nisu predviđjeli.

Putevi sjećanja ponovo me vode u prošlost (što mi, da budem iskren, ne pričinjava veliko zadovoljstvo), kaleidoskop počinje da se okreće, sve brže i brže, slike smjenjuju jedna drugu, a onda se naprečac zaustavi: još jedan je, majčin sin, istjeran na čistac (da se tako izrazim), staviću ga odmah pod lupu, svidjelo se to njemu ili ne.

Nazovi M radi ubistva, tog filma uvijek se sjetim kada mi njegov lik iskrnsne pred oči. Ne zato što želim da ga ubijem - daleko od toga, niti što mislim da on hoće da ubije mene - ne znam zašto bi, već što bi se i njegova životna priča mogla podvesti pod sličan naslov: *Nazovi B zbog budalaštine*.

Kad sam ga prvi put vidio na televiziji, stekao sam utisak da je u pitanju ozbiljan čovjek: odjelo, kravata i sat, a uz sve to još i sijede vlasi - kao zalag duboke pameti. Dostojanstven i ozbiljna lika zboraše mudro, crpeći svoja znanja iz izvora meni nedostupnih. S pažnjom ga slušah, iz dana u dan, upijajući njegove riječi, dok mu je *s jezika tekla od meda besjeda slađa* kako bi to Homer rekao opisujući staroga Nestora, *slatkorekog besjednika* s Pilosa.

Istini za volju, nije dugo prošlo, neke čudne slutnje, neke nedoumice, nejasne i neodređene, gotovo neprimjetno, počеше da nagriza tu idealizovanu sliku koju bijah stvorio o njemu. Ali, sumnju u valjanost njegovog pogleda na svijet, nije kod mene pobudio ugao lica - kod njega neobično oštar, koji je on vješto prikrivao pažljivo njegovanom bradom (bradom znanja, kako sam tad vjerovao) - već su povremeno podrhtavanje glasa i jedva primjetni trzaji glave bili ti koji su podstakli moju radoznalost, skrećući moju pažnju s teza čijim je iznošenjem u tom momentu bio zaokupljen, na ove znake koji, po meni, nisu u skladu s mirnoćom filozofskog pogleda na svijet, kojom bi mislilac njegovog kalibra trebao da vlada. Ne gubeći vjeru u uzvišenost njegovog duha, i ispravnost pred publiku iznošenih postavki, pravdao sam ove, kako se kasnije pokazalo, *vjesnike bure*, ozbiljnošću zadatka kojega se bio prihvatio i preprekama na koje svi veliki umovi nailaze u svakoj sredini, samim tim i u ovoj našoj.

Odlučio je da raskrinka Dekarta, tek kad sam to čuo, shvatio sam da su stvari krenule neželjenim tokom. Raspitavši se detaljnije o čitavoj stvari, došao sam do saznanja da ta ideja nije od juče, kako sam ja to u prvi mah pomislio, već se kuvala dugo, u *pretis-loncu* visokog pritiska, koji je najzad eksplodirao, pošto je godinama slao signale, na koje niko nije obraćao pažnju, a najmanje on sam.

Ta mu se ideja uvrtila u glavu još na prvoj godini sociologije kada je primjetio "izvjesne nedosljednosti" u njegovim (Dekartovim) postavkama, da bi već na trećoj, shvatio da je čitava teorija "kula od stiropora" koju treba neizostavno, i po mogućnosti, što prije, do temelja zapaliti (podmetnuti požar, zamisli ludaka).

Društveno-politički angažovan, nije imao vremena da se dublje pozabavi njome, tek sad, pod stare dane, odlučio je da joj posveti svu svoju pažnju, vjerujući čvrsto (optimizam ga nikad nije napuštao, takav je bio od malena) da će mu ovaj rad (kruna njegove misli), posle godina zanemarivanja, konačno omogućiti da i na svjetskoj sceni zauzme mjesto koje mu, kako on smatra, s pravom pripada.

Na stranu, što ja nisam bio iznenađen kada sam čuo da su mu se izjalovile nade već, kako mi se čini, nije bio ni on. Osuo je paljbu, ali ne baš u svim pravcima, istoga trena (kao da je već imao spremne odgovore) čim je shvatio da ni ovo intelektualno čedo neće opravdati njegova (megalomanska, prim. autora) očekivanja. Pokušaću da interpretiram njegova objašnjenja, za šta će mi, protivno mojoj uobičajenoj tendenciji ka krtakom i jasnom izražavanju, ovoga puta biti

potreban malo veći prostor. Imajte strpljenja (mada, i ako preskočite sledeće redove, i sve ostalo što se odnosi na njega, nećete mnogo izgubiti).

Dakle, vraćamo se, na kratko, par decenija unazad, do vremena maglovitih i mitskih - za jedne (koji su u većini), svetlih i slavnih - za druge (koji su u manjini), mračnih i tragičnih - za one treće (koji, do skoro nevidljivi, pa čak i *saradnici*, sada izbijaju u prvi plan). Pojasniću o čemu se radi. Kada je Edvard Kardelj pokušao da plasira svoje epohalno djelo *Samouprevlene - kaj je to?* na kinesko tržište, u njihovim naučnim krugovima nije naišao na veliko razumjevanje. "Nikako ne mogu da shvatim o čemu priča taj čovjek" izjavio je jedan od njihovih vodećih ekonomista (kod nas manje poznat) posle višemjesečnih (uzaludnih) napora da razriješi ovaj *Gordijev čvor*. U zemljama *Real-socijalizma* naišao je na zid ćutanja: podozrivi i indiferentni prema našim inovacijama, a i novotarijama uopšte, nisu ni odgovorili na ponudu. Knjige su vratili još sa granice, a da ih nisu ni otvorili. Ni iz radoznalosti. Sa američkim eksperima bio je bolje sreće "Proučiću ih, čim budem imao vremena" obećao je jedan od njih. Da li je obećanje i održao - veliko je pitanje. Valjda jeste. Kada je tako prošao *Otac samoupravljanja*, onda nije ni čudo što ni stvaralački opus gospodina (Dr)?, nosioca ove priče, nije naišao na širok prijem van granica naše zemlje, čudo je da ni kod nas nije imao bogzna kakav uspjeh. Razloge za to on traži na više mjesta: nerazvijeni tržišni odnosi, lični interesi nekih struktura, zavist balkanske palanke, a iznad svega - komunisti koji ga, kao vječitog disidenta (mada je decenijama bio član Partije, visoko pozicioniran), čovjeka slobodnog duha i značajnog talenta, bez milosti progone još od dana kada je objavio svoje prvo djelo "Udjeli i meni mrvice" (koje ni režimska štampa, inače njemu naklonjena, nije znala kako da ocjeni).

I pored svega toga, svih prepreka na koje je nailazio u životu, on kao Andersenov mačak, grabi naprijed koracima od sedam milja, s položaja na položaj, sve viši i viši, iz stana u stan, sve veći i veći, dobija i nagrade, sve češće i češće (s godinama i talenat mu raste, a s njim i račun u banci). Šalju ga na savjetovanja i seminare po cjelome svijetu, na kojima on stiže neophodno iskustvo potrebno svakom budućem diplomatu, a pogotovu onom njegovog formata.

S puta u Australiju zapamtio je baklave i moca-kocke koje su kao desert služili u avionu, i samo o njima priča kada se pomene ta daleka zemlja, zemlja-kontinent (pomene ponekad i pingvine, niko ne zna zašto). S druge strane, Italije, u koju je stigao s velikom pompom, on se nerado sjeća, ne samo zbog neprijatnosti s osobljem obezbjeđenja ("Fri-šop" afera kako su je krstili njihovi, skloni senzacijama, mediji), već i zbog *švedskoga stola* čije su ćufte u sosu bile te zbog kojih mu je proključao stomak. Ne samo da na konferenciju nije mogao da stigne, nije stigao ni do svoje sobe (ali jeste do lifta), zbog čega se ponovo našao u centru zbivanja. Bila mu je i slika na televiziji, i karikature po tabloidima (koje ni protesti naše ambasade nisu mogli da spriječe). "Pojeo ih je čitavi lonac, tih ćufti, a onda je krenuo na lazanju" izjavio je direktor hotela ustajući u odbranu firme na čiji je ugled takođe pala ljaga. Prašina se ipak slegla vrlo brzo pošto je, obećavši sebi da ga Italija nikad više neće vidjeti, napustio zemlju specijalnim avionom koji je za njega poslala naša vlada. Učinio je to inkognito, kasno noću, s kapuljačom na glavi, umotan u pelerinu. Na svome tlu, Italijani ga nikad više nisu vidjeli, mada su se nadali da hoće, svi, sem direktora hotela koji i dan-danas zavrti glavom kad god vidi ćufte u sosu.

Dobro naoružan - međunarodnim ikustvom, akademskom titulom (Dr)?, idejma visoke frekvencije, a poduprt organima bezbjednosti čiji je saradnik još od školskih dana - on kreće u misiju visokog rizika (i velike odgovornosti), u centar zbivanja, u sjedište Ujedinjenih Nacija, da tamo iznese naš stav po svim pitanjima koja tište ne samo našu zemlju već i dobar dio čovječanstva (onaj zaostali). S njim je pošla, da traži pare, to je bio njen resor, i Kamasutka,

ministar finansija u novoformiranoj vladi - "Vladi eksperata" kako ih je nazivala naša štampa (ona nedobronamjerna) - pare koje bi nam pomogle "da našoj ekonomiji učvrstimo noge" (još klimavije od onih Kardeljevih; prim. autora).

Da kažemo sad nešto i o njoj, uljudnost nalaže (a i postulati rodne ravnopravnosti, pažnju čije gerile ne treba bez potrebe privlačiti na sebe). Biografija joj je, ako je istina ono što se priča, nalik biografiji mnogih drugih diva koje su se na socijalnoj skali domogle visina, od kojih bi se meni i tebi, moj čitaocē, zavrtjelo u glavi (ili možda tebi i ne bi, možda i ti imaš slične ambicije, a ako je tako onda nađi drugu literaturu jer ova će te izvesti na krivi put). Odlučivši da prekine dalje školovanje, kojem više nije vidjela nikakvog smisla, ostavlja roditeljski dom - i u njemu paralizovanu babu i sestricu od sedam godina, čiju je štednu kasicu (do pola punu), kao uspomenu, ponijela sa sobom - i već sa trinaest godina kreće u svijet, na dalek put, u olupanom vagonetu rumunskog cirkusa koji je, držeći se ruralnih sredina, još uvijek plutao po površini (poslovaio na pozitivnoj nuli, ako ne računamo neplaćene račune za struju i vodu koje je ostavljao za sobom), u vrijeme kada su njihove kolege već odavno digli ruke od ćorava posla.

U providnom trikou, pod umjetničkim imenom Lutka Kamasutka - stoga je i mi tako zovemo - nastupa s mađionićarem, ostarelim vojnikom scene, mada još uvijek zvijezdom programa (boljega nisu imali), da bi je kasnije preuzeo neki akrobata, naš ćovjek, koji je visio okaćen o perćin, ali nikad kao glavna atrakcija, već stalno u pozadini, u drugome planu. Nezadovoljan svojom statusom (i s pravom, mene je njegova taćka najviše dojmila) napušta svog poslodavca i vraća se u rodni kraj, dovodeći sa sobom i izabranicu svoga srca koju, kako mu *Đavo nije davao mira*, ubrzo prepušta nekom kafedžiji sumnjivog poslovnog morala (ne rekavši mu da je noseća), da bi se već iste večeri izgubio u nepoznatom pravcu (otišao po cigare).

Glasi koji su kasnije stizali o njemu govorili su da po vašarima organizuje borbe pjetlova i trke pasa, kažu da je i neku mećku vodio sa sobom, već olinjalu i gotovo slijepu, koja mu je i uginula tokom predstave; crkotinu je, naćinivši se nevješć, ostavio tu gdje je, a već je u sledećem selu i frulu utrapio nekome dječaku, uzevši mu za nju skupu Kodak kameru koju je ovome majka, gastarbajterka, poslala za rođendan. Na sve su mu to gledali kroz prste, pod uslovom da usput osluškuje raspoloženje naroda - u koga je vlast imala sve manje povjerenja - posao koji je on revnosno, i sa zadovoljstvom, obavljao. Sve mu je to donosilo samo sitnu paru, na noge staje tek kasnije, kada u vrijeme tranzicije, u općtem haosu (dok traju ratna razaranja) uspijeva da *zakući* poljoprivredno dobro - s građevinskim objektima i svom mehanizacijom - u vlasnišćtvu iste one općtine duž ćijih je prašnjavih drumova nekada tabanao, umoran i znojav, psujući i svetce i Nebesa, dok za sobom vuće mećku (olinjalu i gotovo slijepu). Đilkoš, akrobata i ćovjek publike, ćas je u ratne, a ćas u žute, pa onda opet u crvene boje; zna da na svadbi odigra ćoček, da ispred kafane zapjeva gangu; zapodjene priću o Zvezdi i Novaku, dok uvaljuje mućkove i natruo krompir.

Tu se manje-više i završava njegova životna prića, ostao je atrakcija lokalnog nivoa, ne mogavši da prežali što na veliku scenu, onu koju je priželjkivao ćitavog ćivota, nikada nije uspio da stupi. Bio je van sebe od sreće, kada ga je jednom, i samo tad, u njegovom ataru, posjetio moćnik s vrha upravnog aparata. Dok su stajali na bini, rame uz rame, jedan s bradom, dugaćak a tanak, onaj drugi s titovkom na glavi, karatak a debeo, obojica s računima u Rokfeler banci - i izgledali su kao iz cirkusa.

Sa druge strane, njen put do zvijezda bio je posut trnjem (bio je i njegov, ali ne toliko). Istina izlazi na vidjelo već posle par nedjelja, kada je poodmakla trudnoća postala svima oćigledna, gazda, da bi izbjegao govorkanja u maloj i pakosnoj sredini, a i neprijatnosti s organima gonjenja

(još uvijek je bila maloljetna), dovodi joj po noći neku babu (*s dosijem debelim kao konjski k.* kako je sama voljela da kaže), a zatim je drži pod ključem, u mansardi, sve dok mu ne odradi račun.

Utekla je jedne noći, samo u kombinezonu, čim se oporavila od babinih trava, provukavši se kroz prozor na krovu, odakle se spuzala niz oluk (što je za nju, cirkuzantkinju, bila dječija igra, a što kafedžija, i pored seljačke lukavosti kojom je bio obdaren, nije bio u stanju da predvdi). Išla je bosa sve do Futoga, gdje je na stanici izmamila fišek pečenih kestinja od uličnog prodavca, a u vozu je, brza na jeziku i laka na suzi, ubjedila konduktera da joj ne naplati kartu. Da li je već znala za taj park, ili ju je instikt odveo u taj kraj, ja to sa sigurnošću ne mogu da tvrdim, uglavnom, našavši se tamo bila je ponovo na svom terenu.

Išlo joj je dobro, ali ne zadugo (zla sreća još uvijek je prati), hapse je jedne noći, u sitne sate, i podnose krivičnu prijavu protiv nje. Iz karantina, u kojem je bila na prinudnom liječenju, izlazi kao preporođena, pribavlja neku diplomu i postaje direktor bolnice, da bi se odmah zatim, na neki nejasan način, van svih procedura, obrela i u ministarskoj fotelji. Čudni su Đavolji puti, tvrde stare knjige, tako da to nije jedina misterija koja prati njen društveni angažman: i nestanci beba iz porodilišta vežu se za njeno ime, a koje se pojavljuje u štampi, više nego jednom, i tokom afere *Frankenštajn*, koja je uzburkala javno mnjenje, kada je otkriveno da su organi vađeni iz leševa sahranjenih na gradskom groblju prodavani na crnom tržištu, te da je na taj način stečeni prihod, umjesto u državnu kasu, išao u privatne džepove. Jedno vrijeme, doduše, kružile su priče da je ona tu samo divljač za odstrel, a da u pozadini stoje igrači iz sjenke, bez mrlje u karijeri, visokih zvanja i velikog ugleda, iz zemlje, ali i van nje. Šta je od svega toga tačno, a šta nije, Đavo će ga sami znati, dok mi, ljudi s margina, možemo samo da nagađamo.

Posle toga privremeno se povlači u drugi plan, van očiju javnosti, ali ni tad ne gubi vrijeme: ide na fitnes, pilates, postaje vegetarijanac, što uz zatezanje prerano oronulog lica (noći su joj izborale čelo) i operacije na nosu i grudima daje dodatni zamah njenoj već i do tad uspješnoj karijeri.

Ne zna se ko je osnovao Bemus, zapravo ja ne znam, ali znam da joj je i Bemus, kao i mnogi drugi, dodjelio plaketu, i da su im se baš tu, na Bemusu, na premijeri mjuzikla *Sveti Sava - lik i djelo* putevi ponovo ukrstili. Ona je spazila njega, mada su svjetla već bila pogašena, dok se kroz jedan od sporednih ulaza uvlačio u salu. Neizbježno je bilo da dođe do nemilih scena, tim prije što njihov odnos, čak i u najsrećnijim, cirkuskim, danima nije bio bez trzavica. Konflikt, ispočetka verbalne prirode, uz obostranu vrijeđanje i iznošenje prljavog veša, brzo je privukao pažnju ne samo gledališta već i glumačke ekipe koja je, prekinuvši svoju performansu, sada posmatrala tuđu predstavu, bolju od njihove. Kako je sukob dobijao na zamahu, raspoloženje u sali je raslo, da bi dostiglo kulminaciju kad ga je ona uhvatila za revere sakoa, našta ju je on, na oduševljenje prisutnih, napravivši kolut unazad prebacio preko sebe. Bili su u svom elementu. Cirkuskom.

Sred opšteg veselja jedino je renomirani režiser Milan Glodar kiptio od bijesa - prekinuli su mu kadar.

Možda bi mogli da ukratko opišemo i mjuzikl, i to će nekome biti interesantno, za vrijeme čijeg izvođenja se odigrao ovaj neobičan ispad, ispad kakav su samo njih dvoje mogli da prirede. Ovako to počinje: zavesa se podiže, vidimo Svetog Savu koji je već na sceni. Glasno razmišlja, iznoseći argumente za i protiv, dok oko njega, prikladno obučena za letnje vrućine, na vrhovima prstiju, obleće majka Jevrosima. U drugom činu pojavljuje se kuja Vidosava, na visoke je štikle,

ima i čarape. Igra valcer s nekim gestapovcem. Publika joj zviždi, njemu psuju majku, gađaju ga sitnim novcem, lebeblijama, jedna je bacila i prazan novčanik na njega. Skaču sa sjedišta, urlaju. Počinje revolucija. Tako izgleda. Zavjesa pada, svi se umire. Istoga trena. Ni muva da se čuje. Trećim činom dominira hajduk Veljko, dugo stoji sam na pozornici, ruka mu je na kuburi, namršten je, samo što ne zapuca. Prilazi mu Sveti Sava, blagosilja ga, i iznosi mu svoj plan ekonomskog razvoja koji se zasniva na stranim investicijama. "Maks Veber" često ponavlja. Dok traje ovaj dijalog, zapravo monolog (pošto hajduk Veljko ne progovara), iz pozadine im se privlače dvije mutne figure, pognuti su i poskakuju, kao Kvazimodo. To su Mirko i Slavko, namjere im nisu čiste, da se odmah zaključiti. Zdrav razum na kraju pobjeđuje, svi prihvataju Savin plan i izljube se međusobom, i s majkom Jevrosimom, takođe. Jedino kuja Vidosava ostaje po strani, s njom će kasnije, iza kulisa. Dok uz akorde *What a wonderful world* zavjesa pada, salom se razleže gromki aplauz. Svi su srećni, i to ne kriju.

Milan Glodar - režiser mlađe generacije, kome ovo nije prvo ali jeste, do sad, najznačajnije ostvarenje - na pitanje predstavnika štampe da li nam priprema još neko iznenađenje, odgovara potvrdno "Da, i to vrlo brzo. Komad će biti u četiri čina, i trajaće šest sati". Zaista genijalno. Šteta što neću moći i tu predstavu da odgledam. Biću bolestan.

Ugledni akademik (Dr)? i gospođica Kamasutka nisu bili sami kada su krenuli na dalek put. Konzilijum lekara - među kojima je figurirao čuveni koronista, doskora zamjenik, a sad i upravnik Kliničko Bolničkog Centra - došao je na aerodrom u punom sastavu da još jednom ukaže poštovanje (i dokaže svoju lojalnost), ne samo bivšoj direktorki već i njenom novom kolegi, koji s diplomatskim kredencijama u džepu (a on i s mrljama od tulumbi na kravati) odlaze na dalek put. Lično upravnik je održao oproštajni govor, u kojem je, uz izraze zahvalnosti, poželio srećan put našoj delegaciji, dok je neprekidno škljocanje foto-aparata japanskih turista (koji su na kraju i sami zapljeskali) dodatno uveličalo ovaj svečani trenutak.

Dirljiva scena - koju jedino kvari osoba u crnoj kožnoj jakni koja iz prikrajka sumnjičavo viri, motreći na Japance (koji su tad već, s osmjesima od uva do uva, bili izmješani s našim slavljenicima) čiji su foto-aparati privukli njegovu pažnju (uostalom, takav mu je posao, i on ga obavlja po pravilima službe, ali da se samo malo pomjerio, da ga ne uhvati objektiv, još bi bolje uradio, ovako - vrlodobar 4, moglo bi i 4+ ali da se nategne) - dakle, dirljiva scena zauvijek je ovekovečena na panoima aerodroma, desno od vrata, između fotografija Staneta Dolanca s jedne, i Idi Amina, dok u pratnji svojih telohranitelja stupa na naše tlo, s druge strane. Sve je to vješto ukomponovano, pažljivo retuširano i uveličano u odgovarajućoj razmjeri, sve u svemu, ovo originalno rješenje zaista predstavlja prizor prijatan za oko (5-, minus zbog bezbjednjaka).

S one strane Bare, da im da poslednje instrukcije pred njihov javni nastup, dočeka ih je u ekstrakt lista koke do ušiju natopljen organizam, čiji ga skup hobi košta priličnu svotu, a koju mu u vidu mjesečne apanaže snalažljivi roditelj uredno prosleđuje iz naše, mnogim nedaćama, napaćene domovine. Gala ručak na koji ih je odveo predozirani organizam, a kojega se (Dr)? prihvatio s velikim zadovoljstvom (naručujući specijalitete o čijoj cijeni nije vodio računa) pretvorio se u fijasko - s njegove tačke gledišta, (Dr)?ove - kada ju je domaćin (Kamasutku), izmirivši samo svoj i njen račun, odveo u svoju iznajmljenu vilu da joj pokaže, kod nas tad još uvijek nepoznate, patike koje svjetlucaju prilikom hoda, proizvod koji je imao sve preduslove da postane svjetski hit, a koje je ćudljivlja priroda tržišta osudila da steknu popularnost samo kod određene populacije (mladih tinejdžera), pa i kod njih samo na kratko.

Ostavši sam, i morajući da se dovija kako da izbjegne plaćanje računa (navikao je da jede džabe),

(Dr)? upotrebljava svoju elokvenciju, šarm i ne malo iskustvo u izbjegavanju obaveza. Evo kako to izgleda.

- Aj, akademus.

- Pardon?

- Akademus. Aj (pokazuje prstom na sebe).

- I don't get you (zbunjena je njegovim nastupom).

- Aeroplan... konferenca... akademus (pokušava da objasni).

- The bill has to be paid (shvatila je šta je u pitanju).

- Europe, Europe... aeroplan... vrrrr (maše rukama kao avion da leti; koristi svoj smisao za humor).

- You have to pay (neumoljiva je, i mrtva ozbiljna).

- Akademus, akademus (ponovo vadi taj keč iz rukava).

- You pay or I call police (počela je da gubi strpljenje, tim prije, što čitavo veče nije skupila bakšiša ni za pola lule kraka, pa će te noći morati na ulicu, što povlači rizike za sobom, pogotovu tad, u doba ferija, kad serijske ubice migriraju na sjever u potrazi za novim lovištima).

Gu-gu gu-gu, gi-gi gi-gi, račun je na kraju platio, i tako ucvjeljen otišao sutradan na *konferencu* na kojoj je ponovo doživio fijasko (zapravo ne on nego naša zemlja). Neuspjeh na političkom planu pratio je i onaj na ekonomskom - ne zbog toga što se, predozirana, Kamasutka nije ni pojavila na sastanku ekonomskih eksperata da traži pare, već što ih ionako ne bi dobila. Presušio je dotok novca. Nema više.

Što njih nije nimalo zabrinulo, jer znaju dobro - oni će se izvući, mi nećemo.

PRLJAVE RUKU

Bili su to naši u dalekom svijetu. I prije nego što krenemo dalje napravićemo jedan, nadam se, prijatan intermeco kulturno-obrazovnog tipa, posle kojega se, naravno, moramo vratiti u stvarnost, ali ne u onu tamo, s druge strane Bare, već u ovu ovdje - u našem okruženju. Gledajte, koliko vam to mogućnosti dozvoljavaju, da dobro iskoristite ovu pauzu, jer ono što posle toga dolazi više nema veze s mozgom.

Čudesni svijet Hijeronimusa Boša s kojim nas on upoznaje preko svojih slika, na prvi pogled izgleda kao proizvod mašte teško oboljelog mozga, i moglo bi se lako pomisliti da je njegov tvorac, ako ne dugi niz godina, ono makar jedan period svog života proveo kao štíćenik ovog ili onog prihvatilišta, a ako nije, da je trebao. Tako bi rezonovala većina nas, koji na ljude i događaje gledamo površno, očima djeteta, i grdno bi smo se prevarili. S druge strane, ljudima sklonim razmišljanju - kojih nema mnogo, ne samo na ovim, a na ovim pogotovu, već ni na bilo kojim drugim prostorima - posle pažljivijeg posmatranja naslikanih *hibridoida* jasno bi bilo da nije on, Hijeronimus, taj koji je obolio, nego oni - njegovi sugrađani. Ovaj pronicljivi poznavalac ljudske duše, svoje nam zemljake ne predstavlja onakvim kakvi oni izgledaju spolja, već ih prikazuje onakvim kakvi su iznutra, kakvi oni zaista jesu.

Pejzaži pakla koje nam otkriva, obiluju demonima koji muče posrnule duše, pobunjenim anđelima koji u obliku insekata padaju na zemlju, hibridnim nakazama najodvratnijih oblika, scenama đavolskih obreda, prekomjerne naslade i izгона iz Raja. Tu se može vidjeti vještica odevena u koru drveta kako jaše na pacovu, tamburaš sa svinjskom njuškom kojega prati obogaljeni prosijak za kojim se vuče olinjalo pseto, spodoba bez ruku sa ptičijom glavom i

dugačkim tankim kljunom na koji je nataknut poziv za sud, opatica kojoj ispod mantije viri mišiji rep, buba velikog, nateklog stomaka a s ljudskim likom na kome se vidi izraz neizmjerne tuge... Čak ni njegove scene raja ne odišu optimizmom, jer i u njima, obično negdje u pozadini, u drugome planu, mogu se uočiti nagovještaji buduće propasti. Zemaljska sreća neće biti dugoga vijeka, te rajsku idilu ponegdje narušavaju divlje zvijeri koje rastržu putnika namjernika, ponegdje su to dlakavi cvrčci s dugačkim repovima koji mile oko nogu Adama i Eve, jato crnih zlokobnih ptica, krvožedni mačak koji se šepuri s mišem u zubima... Izlišno je reći da bi Bošov svijet užasa bio nekompletan bez onoga ljudskoga soja na koji se oslanja svaki totalitarizam: dvojica su na krovu s kojega pažljivo slušaju konverzaciju koja ne bi trebala da ih se tiče, jedan viri iza zida, a drugi kroz rupu na zidu, jedan se penje na drvo, da odatle snima; dok su negdje su prikazani samo simbolično kao džinovske uši koje dominiraju scenom.

Veliki nas umjetnik, i dan-danas, toliko vjekova posle svoje fizičke smrti, upozorava, ne samo na sve moguće izopačenosti ljudskoga uma već, što je još važnije, i na neospornu činjenicu (koju su mnogo vjekova kasnije i naučna istraživanja potvrdila) da od svih tih izopačenosti, devijacija i raznih drugih, lakših ili težih, psihičkih poremećaja u istoj mjeri boluju svi slojevi društva, te su na njegovim slikama *žigom srama* podjednako obelježeni, kako oni sa samoga dna, tako i oni sa samoga vrha društvene skale. Ni u jednom momentu ovu stavku ne smijemo gubiti iz vida, jer baš je to ono što nas zanima, i na šta ćemo u našim istraživanjima obratiti posebnu pažnju. Treba zaista biti čovjek ograničenih mentalnih sposobnosti pa ne znati da *riba smrdi od glave*, stoga ćemo baš na tu glavu usmjeriti najveći dio naše pažnje, a ne na rep, kako to glava, prilično lukavo, pokušava da nas navede. Naravno, nećemo zanemariti ni onu *sitnu boraniju*, kao što se često čini, jer bez njihove svesrdne pomoći ne bi ovaj dio Vasiona koja je, valjda, božije djelo, postao đavolja prćija.

Da li je umjetnik prikazujući nam svoje vizije, mislio na svoje tadašnje okruženje ili je njegov pogled bio usmjeren ka dalekoj budućnosti, koja neizostavno dolazi, i koja je, što se nas tiče, već došla - ja na to pitanje da dam odgovor ne mogu - a budući da nisam stručnjak za istoriju Srednjega vijeka, ne bih želio da svojim (neosnovanim) pretpostavkama dovodim bilo koga u zabludu, pogotovu ne svoje čitaoce - te ću razmatranje tog problema prepustiti nekim drugim ljudima, ljudima koji su, u tom polju, mnogo kompetentniji od mene i koji su, raspoložujući mnoštvom podataka, u stanju da daju validan sud o tom periodu ljudskoga razvoja, sud u koji se ja, a takođe i vi, možemo pouzdati (mada, oslanjajući se na svoje dosadašnje iskustvo, i te bi zaključke, ne sumnjajući u njihovu naučnu zasnovanost, trebalo uzeti s dozom rezerve, za svaki slučaj).

Ostavimo akademce (i akademuse) da razrade tu temu, a mi ćemo zaploviti kroz vrijeme, do civilizacije davno nestale, a koja nam sebe predstavlja u najboljem svijetlu, preko umjetnička djela koja se - obilujući scenama ovozemaljske idile kojom vlada skoro nebeska harmonija - nalaze na suprotnom kraju spektra od Bošovih mračnih vizija. Ali (*Ima jedno ali, što djevojci sreću kvari*), da li je taj svijet bio baš takav kakvim su ga njihovi umjetnici prikazivali, ili se čak i tu, iza linije horizonta, dobro skriveno od pogleda, nešto mračno *iza brda valja*. To je ono što ćemo razmotriti. Na tenane. Imamo kad. Ja makar.

U davnoj smo prošlosti, o kojoj se ne zna mnogo, ali se zna dovoljno da bi mogao da se rekonstruiše način života podanika Minojevog carstva, prve pomorske sile u istoriji čovječnstva. Napregnite mozak - znam da je teško, ali učinite mi tu uslugu - i zamislite ovakvav prizor: grad Knosos, vedro nebo i Sunce koje prosipa svoje zlatne zrake na mirno more što lagano zapljuskuje pjeskovite obale, prijatan vjetrić na kojem veselo lepršaju zastavice na jarbolima

trgovačkih lađa, dok se vojni brodovi, ukotvljeni u ratnoj luci lagano ljuljuškaju na kao staklo prozračnoj vodi. Monumentalna arhitektura, ugodan za život stambeni prostor (kupatića s toplom i hladnom vodom, slavine od bakra i bronze, prostrane kade, sve u mozaiku), amfore pune najboljeg vina, bogata riznica koju čuva kraljeva garda, silosi i magacini...

A iznad svega umjetnost, taj vrhunac ljudskih dostignuća (ili najniži stupanj ljudske mizerije, kako kad): tu vidimo dame u haljinama predivnih dezena, maštovite frizure, nakit - rad najboljih majstora; tu je i *zlatna mladež* što uz igru i pjesmu iskazuje svoje ushićenje, i naravno, standardni detalj - puni stadioni. A šta tek reći na prizore iz morskog života (*aqua vitae*): morske zvijezde i konjići, morske sase, razdragani delfini koji iskaču iz vode u veseloj igri na popodnevnom suncu, pastelne boje...

To je slika koja nam se pruža, umirujuća i prijatna za oko, odiše mirom i vedrinom - radošću života. Takav je bio Knosos na vrhuncu procvata: veseo i bezbrižan, lepršav i razmažen, prožet optimizmom i vjerom u sebe.

Đavo je, vele, u detaljima, tako da ćemo baš te detalje pokušati da pronađemo, i pronašavši ih analizirati ih s posebnim zanimanjem; i ne bih želio da prejudiciram, ali mi neki osjećaj, neki instikt, neko šesto čulo govori, da kad od njih sklopimo mozaik slika koju ćemo dobiti neće biti ružičasta.

Na predivnim loknicama dvorskih dama - koje su im, vjerovatno svakodnevno, satima uvijale robinje - zadržaćemo se tek toliko da konstatujemo grijeh gordosti, grijeh koji nam Boš dočarava kroz ljepuškastu djevojku koja se ogleda u Đavoljoj stražnjici.

Vještica odjevena u koru drveta koja jaše na pacovu s novorođenčetom u naručju ne izgleda ni blizu tako prijeteće kao minojska sveštenica razdrmljenih grudi koja u rukama drži zmije otrovnice demonstrirajući svoju moć preplašenom *stadu*.

Scena sa slike *Sudnji dan*, u kojoj aždaja dugačkog, isplaženog jezika stoji na balkonu kraj uspaljene djevojke bez odjeće na sebi (*šta će Šaći gaće*), po količini izopačenosti koju u sebi sadrži sigurno da ne prevazilazi legendu o kraljici Pasifaji i njenoj (tjelesnoj) ljubavi s predstavnicima rogate, a možda i ostale, marve - upozorenje, na grijeh požude, i šta sve iz njega može da proizide, koje su za nas sačuvali Stari Grci u svojim predanjima, dok Minojci, hotimično ili ne, o takvim pojavama, kao i o mnogim drugim, uporno propuštaju da nas obavjeste.

Na stadione, vratolomije koje se na njima izvode, navijače (s balonima umjesto glava kako bi ih Boš vjerovatno predstavio, da je takvo nešto postojalo u njegovo vrijeme), i na ostale aberacije sitnijih magnituda nećemo gubiti vrijeme, već ćemo se usresrijediti na nešto važnije - kako je propao Knosos. Bio je dovoljan jedan zemljotres, jedna jača kiša, da se prekine i ova predstava pod otvorenim nebom. Iskoristivši krizu koju je izazvala prirodna nepogoda, stigao je osvajač, i ostao vjekovima, a da ti srećni ljudi nisu ni pokušali da ih otjeraju. U ovom se momentu čitalac vjerovatno pita - Zašto? Na to ću pitanje i pokušati da dam odgovor.

Mislim da je nepotrebno reći, da detalji koje smo pronašli - a koji se ne uklapaju u ovu sliku idealnog svijeta kakva se stiče na prvi pogled - nisu srž problema, već samo njegove manifestacije, i da pomoću njih samih nećemo biti u stanju da sastavimo mozaik i vidimo čitavu panoramu, već da nam je potrebno i nešto mnogo suptilnije, neki vezivni materijal koji izmiče opažaju fizičkih čula, i bez kojega je nemoguće sklopiti kockice i doći do ispravnog rješenja.

Mnogi će pomisliti, i ja ih ne krivim zbog toga, da takav poduhvat, ne samo da nije lak već da umnogome prevazilazi moje intelektualne potencijale, i zaista bi to tako i bilo da nam ponovo u pomoć nisu pritekli Stari Grci, ukazavši nam u svojim pričama, po ko zna koji put, u čemu leži suština problema. U ovom slučaju to je kralj Minoj i način, specifičan u mnogo čemu, na koji je

vršio nadzor nad svojim podanicima. U tom pravcu ćemo istraživati, tu se nalazi ključ zagonetke. U to davno doba, Minoj nije imao kamere. Nisu mu ni trebale. I ne samo kamere, već i svi ostali *aparati*, čak i da ih je bilo, bili bi mu suvišni. Sva ta čuda tehnologije, kojima se ponosi današnja agentura, on je bio prevazišao.

Radio je po svom sistemu - imao je Lavirint. Stotine odaja, u kojima je živjela elita njegovog kraljevstva, a koje su sve bile međusobno povezane - iz jedne se ulazilo u drugu, pa u treću i tako redom - i pored nesumnjivog komfora, kojem čak ni s današnje tačke gledišta ne bi imalo šta da se prigovori, nisu bile mjesto boravka kakvo bi poželio iko ko ima kakav-takav krov nad glavom. Protok ljudi, žena i djece (i kućnih ljubimaca) kroz prostorije bliže ulazu, takozvane prolazne sobe, bio je gotovo neprestan (s tim što bi, pretpostavljam, opadao u toku noći, da bi već s prvim zracima sunca, u ranu zoru, ponovo dobijao na inteziteu, dostžući kulminaciju u kasno popodne ili predveče); dok bi kroz apartmane smještene bliže obodu promet bio daleko manji, mada ne i zanemarljiv (dovoljno je da ti deset ljudi u toku dana prođe kroz stan pa da ti pokvare i najljepši dan, a bilo ih je više nego deset, čak i tu - na obodu, jer nisu prolazili samo stanari Lavirinta, već i kuvarice, spremačice, nosači, gatare, lake ženske i pijandure, u sitne sate...).

A tek *prolazne sobe*. Već od pet ujutru, dolazi ti onaj s mlijekom, psujući i lupajući kantama (i ostavljajući tragove od blata za sobom), za njim kuhinjsko osoblje, pa spremačice, pa tvoj nadređeni koji ti nazove "Dobro jutro" čudeći se što već nisi u birou (mada do početka radnog vremena ima još dva sata), pa majka koja vuče razmaženo derište za sobom koje krešti na sav glas; popodne - tuberan kojega hvata napad kašlja u monemtu dok prvi zalogaj prinosiš ustima, epileptičar koji pada kao pokošen u tvojoj dnevnoj sobi dok rođacima sa sela objašnjavaš prednosti života u gradu; uveče - gomila tinejdžera, pretećeg izgleda, u prolazu ti daje zdušnu podršku dok vodiš ljubav sa ženom, neki i aplaudiraju, oduševljeni tvojom performansom, dva pijanca, u gluvo doba noći, započinju svađu baš u tvojoj spavaćoj sobi; ili ga nađeš ujutru u fotelji, u svom dnevnom boravku (tu ga je izdala snaga), kako hrče s praznom bocom u krilu, čiji se sadržaj izlio po tvom persijskom tepihu; neko je izvršio veliku nuždu u tvojoj wc-šolji...

To tako traje mjesecima, nekad i godinama, da se odseliš iz Lavirinta - ne smiješ, uvrijedio bi kralja. Počinješ da popuštaš, na živce, i ne samo ti, već i tvoja žena, i što te još dodatno nervira - tvoju posluđu sve to zabavlja (oni su tu samo preko dana, u radno vrijeme).

Moraš dobiti bolji smještaj, a da bi ga dobio moraš biti dobar s kraljem. Tu te on čeka. Privlačiš se nečujno, kao mačak, nečijem apartmanu, staneš kraj dovratka, napregnutih čula, pamtiš svaku riječ, tražiš skriveni smisao, izvrćeš značenje, ubaciš nešto i svoje, i odeš da referišiš, s prigodnim poklonom, kraljevom pisaru, koji ništa ne zapisuje, ali sve pamti i od koga najviše zavisi hoće li ti porasti ugled u Minojevim očima. Podmićuješ i kraljicine sobarice, i kraljevu ljubeznicu, miluješ i njenoga psa, ulizuješ se kuvarevoj djeci, i onome patuljku - mađioničaru. U besane noći, kojih je mnogo, razmišljaš gdje trenutno stojiš, kakvo ti je stanje, diskutuješ sa ženom, šapatom, na uvo, da te ne čuje neko, a ipak te čuje, i sve referišiš.

Trud se najzad isplatio, dobijaš željeni smještaj, a onaj drugi sad ide u *prolaznu sobu*. I sve se ponavlja: sada se on privlači, nečujno, kao mačak, nečijem apartmanu, stane kraj dovratka, napregnutih čula, pamti svaku riječ - skuplja poene.

Tako je vladao Minoj u to *Staro doba*, kamere mu nisu trebale, ni ostali aparati. Radio je po svom sistemu - imao je Lavirint.

Zato je i propao Knosos (u svoje najbolje dane) - niko nije želio da ga brani, jer zašto bi. Morske zvijezde i konjići, morske sase, i delfini... "Useri se u sve to" - Paracelzijus (Čele Paracelzijus sa Zabajela).

Pošto smo pretresli Bošovu viziju budućnosti i Minojevo carstvo iz daleke prošlosti, i izvukli, valjda, neke pouke iz svega toga, mišljenja sam, i vjerujem da nisam jedini, da bi sad trebalo obratiti pažnju na ono što nas najviše interesuje, a to je današnje društvo i naš položaj u njemu.

Ja, sam po sebi, nisam ovlašćen od strane odgovarajućih centara moći da se bavim pitanjima od opštedruštvenog značaja, te ako bih se prihvatio takvog zadatka mogao bih, u najmanju ruku, biti proglašen za diletanta koji, možda i ne želeći to, nanosi štetu, široj ili užoj, društvenoj zajednici - kvalifikacija koju ću ja, kao pragmatičan čovjek, i čovjek koji drži do svoje reputacije, po svaku cijenu pokušati da izbjegnem.

Ako imamo sve to u vidu, očigledno je da ja nemam drugog izbora osim da posegnem za svojim ustavnim pravom i osnujem sopstvenu radio-difuznu agenciju, što će mi u očima zakona, a i u mojim sopstvenim očima, dati potreban autoritet da se bavim temama koje su po mom, a nadam se i po vašem ukusu. Iskren u svojim namjerama, i sa željom da pomognem, a bez želje da ikoga uvrijedim, prije nego što počnem s transmisijom svog programa, izjavljujem: SVAKA SLIČNOST SA STVARNIM LIKOVIMA, DRŽAVAMA I DOGAĐAJIMA POTPUNO JE SLUČAJNA, a ako neko, u bilo kom kutku Planete, prepozna samoga sebe, to je isključivo njegova krivica, a prepoznati se hoće, i to ne u jednom kutku, već u više njih, istovremeno.

Nota bene: Sigurno su i moje neostvarene ambicije (ono iz podsvjesti - Roršah) bile te koje su me navele da za sebe izaberem ulogu voditelja i glavnog urednika programa, te da na taj način konačno i ja steknem, kakvu-takvu, društvenu afirmaciju, ali ne samo one, već i moje ubjeđenje da je krajnji čas (*minut do dvanaest*) da se neko prihvati škakljivih tema, koje ljudi, čija je i profesionalna i moralna obaveza da se njima bave, uporno ignorišu, kao da je i njih kralj Minoj modelirao po svom sistemu.

Dakle, u okviru našeg kulturno-zabavnog intermeca, posle emisija iz oblasti umjetnosti i istorije, imaćemo i kontakt program. Dok sam razmišljao ko bi bio najprikladniji gost ove naše, prve, transmisije, pade mi na pamet da me učesnici naših šou programa uglavnom podsjećaju na junaka *Boljeg Života*, Aleksandra Popadića, zvanog Guza koji, mada bez dana radnoga staža, postaje visoki savjetnik u timu ekonomskih eksperata. Da bi se konačno prekinulo s takvom praksom, na našoj televiziji neće se pojavljivati sitna riba (tipa Guza), već isključivo osobe čije je djelatnost ostavila mnogo dublji trag na naše društvo, ne samo u materijalnoj sferi već i u onoj psihološkoj, i ne samo na ovo naše pokoljenje, već i na ono koje tek dolazi, a koje će, htjelo to ili ne, morati da se *uhvati u koštac* sa svim problemima koje im je ostavila u amanet *Računajte na nas* generacija, a koju su ideološki potkovali ljudi koje ćemo upoznati u jednoj od naših sledećih priča, a koje je, sa svoje strane oblikovala elita koju smo susreli u jednoj od onih prethodnih, a ove pak... i sve tako... do u nedogled.

Iz svih tih razloga s nama je večeras u studiu niko drugi do Don Fernando d'Ibaraa, y Figueora, y Mascarantes, y Lampourdos, y Souza, de Mućko.

- Može li jedan aplauz za dragoga gosta. Ali da bude *od srca*.

(Čuje se gromki aplauz, uz par zvižduka i jedno *Ua, lopove!* od strane subverzivnog društvenog subjekta, kojega upravo izvode iz sale dva boksera - pripadnici obezbjeđenja).

- Mnogopoštovani, uvaženi, uzvišeni, dostojanstveni i, nije na odmet dodati, dobro situirani, gospodine Don Fernando d'Ibaraa, y Figueora, y Mascarantes, y Lampourdos, y Souza, de Mućko, drago mi je što ste se odazvali našem pozivu i što ste večeras s nama u studiju.

- Bolje vas našao.

- Znate li zbog čega ste večeras ovdje?

- Zato što mi je uručen poziv.

- Jasno, ali zbog čega vam je uručen poziv, baš vama, a ne nekom drugom? Zašto poziv nije uručen meni?
- Zato što si ti taj koji uručuje pozive.
- A! tu smo dakle. I vama je jasno da niko poziv ne uručuje sam sebi, iako ga je možda itekako zaslužio, već ga uvijek uručuje nekome drugome, koji nije *ni luk jeo ni luk mirisao*, ili možda jeste malo, ali ne ni blizu kao onaj koji ih uručuje i koji *Vidi trun u oku brata svojega a ne osjeća brvno u oku svome*.
- Tačno tako. Zato poziv nisi uručio sebi, već meni.
- Ali zašto baš vama?
- To bih trebao ja tebe da pitam, što i činim, zašto baš meni?
- Da bi smo odgovorili na to pitanje moramo početi...
- Od samog početka, odakle drugo, još od vremena doseljavanja naših plemena na ove prostore...
- Pa nećemo baš od samog početka, gospodine de Mućko, otišli bi smo suviše daleko u prošlost, a to je ono što ne želimo: prvo, zato što smo tamo upravo bili, i odakle smo, nadam se, izvukli kakve-takve pouke; drugo, izgubili bi smo iz vida naš osnovni cilj: da našim boljkama nađemo lijeka, u realnom vremenu, što znači - sad i ovdje. Stoga, umjesto od samog početka, krenućemo mi s kraja, i to tanjeg. Tamo će se najlakše kida. A najtanji je kraj, u ova oskudna vremena, dobropoznata potrošačka korpa koja, kako vidimo, iz dana u dan gubi na težini.
- Valjda zato što je na dijete. Ha, ha, ha!
- De Mućko, vi - kao čovjek koji ima smisao za humor i koji je sve ove ratne, i portane, godine prebrodio smijući se na sav glas - možda možete da date odgovor na pitanje zbog čega na ovim prostorima vlada tolika materijalna bijeda, da krenemo prvo od nje?
- Nikad se bolje nije živjelo.
- Slažem se s tim, nikad se bolje nije živjelo, ali zašto je to tako? Zbog čega se uvijek ovako živjelo, da ne kažem jadnički, ali mnogo lošije nego na drugim mjestima?
- Ne živi se lošije, živi se drugačije. U nečemu smo lošiji, u nečemu smo bolji.
- U čemu smo to bolji?
- U onome što je najvažnije - imamo nezavisnot.
- Ali, kakva je svrha te nezavisnosti? Jeli nezavisnost cilj sam za sebe, ili se njome želi nešto postići: veći životni standard, veće slobode, ili se žele sačuvati kulturne i etničke osobenosti. Jer ako ne postojati makar jedan od ova tri razloga, nezavisnost nema nikakvog smisla. Možemo li da se složimo oko ovoga?
- Možemo.
- Da počnemo od životnog standarda?
- Može.
- Imamo li veću kupovnu moć od stanovnika zemalja koje pripadaju nekim od velikih ekonomskih saveza - nemamo; imamo li bolji zdravstveni sistem - ne; jedemo li zdraviju hranu - ne; dišemo li čistiji vazduh - ne, imamo li manju nezaposlenost - ne.
- Treba da kupuju domaće, pa će biti više posla.
- Ali na tebi, Mućko, ja ne vidim ništa domaće: od cipela, preko odjela i kravate, pa do sata.
- Ima se, može se.
- Ljetuješ li u zemlji, ili van nje?
- Van nje, uglavnom.
- Tajland?
- Bio sam i tamo, jednom ili dvaput.
- Sam, ili s poznatom...

- To te se ne tiče. To je moja privatna stvar.
- Voziš li možda domaće auto?
- Ne.
- Već strano, najskuplje?
- Ima i skupljih.
- Običan smrtnik za čitav život ne može da nakupuje toliko domaćih pašteta, koliko si ti dosad potrošio na auta ili ljetovanja van zemlje.
- Ja to mogu sebi da dozvolim.
- Ko ima ima, ko zna zna?
- Tačno.
- A ko ne zna, radi za minimalnu platu i jede domaće viršle, tipa MOM.
- Šta će drugo.
- A tebi blaga od ovoga svijeta?
- Ne baš sva, ali dobar dio.
- Ali ne samo ovog, već i od onog drugog, onozemaljskog: na freske te stavljaju, kraj svetoga Petra i Pavla?
- Koga će drugog, ja sve to finansiram.
- A ordenje pljušti sa svih strana?
- Jer sam ga zaslužio.
- Čime?
- Akumulirao sam kapital.
- Nekako na brzinu?
- Pa, ili na brzinu ili nikako.
- Držiš li ga u domaćim bankama?
- Nisam lud.
- Već u stranim?
- Sigurno.
- Kojim?
- Zini da ti kažem. Ha, ha, ha!

- Da pređemo na slobode: kakva nam je odbrambena moć?
- Nikad bolja nije bila.
- Što znači...
- Obadva aviona su spremna za desjtvo.
- A šta je s trećim?
- Na opravci je.
- Jesu li nam granice sigurne?
- Bile bi još sigurnije kad bi smo znali gdje su. Ha, ha, ha!
- Prava zaposlenih?
- Ako im se ne sviđa nek napuste posao.
- Sloboda štampe?
- Ima je i previše.
- Lokalni džiberi drže u permanentnom strahu ubogo stado, naročito po selendrama?
- *To se mora kontrolirati, ne?*
- Naše službe otkucavaju svoje građane stranim službama?
- Samo one koji su to zaslužili.

- A takvih je mnogo?
- Pa, ima ih.
- Otkućaš zemljaka, kao u staro, Dahijsko, doba.
- Svako doba je dahijsko doba. Država, sama po sebi, je nasilje nad ljudima.
- S tim što je to nasilje negdje veće a negdje manje?
- A gdje je veće a gdje manje, to teško da možemo znati, jer nemamo vagu kojom se mjere te slobode.
- Može biti da sloboda ima više vrsta, i što je za nekoga sloboda za dugoga je anarhija, što su za nekoga normalna ograničenja za nekog drugog su nepodnošljive stege. Međutim, pošto nedostatak slobode sputava inventivnost, najpouzdaniji, i jedini, način je da vidimo kakva su umjetnička i tehnološka dostignuća nekoga društva.
- I sama umjetnost je nešto individualno i nemjerljivo.
- U redu. Onda ćemo nju odbaciti i zadržati se samo na tehnološkom razvoju. Gdje smo tu?
- Na dnu, da budem iskren.
- Na samom dnu?
- Ne baš na samom, ali blizu.
- Zašto?
- Jer su glupi.
- Ko?
- Građani.
- Pa ne mogu ništa novo da smisle?
- Ništa novo. Pa čak i ono staro zaboravljaju.
- Ti si više u kontaktu s ljudima, de Mućko, nego što sam ja, tako da ću se ovaj put uzdržati od komentara, što ne znači da tvoje tvrđenje prihvatam zdravo za gotovo.
- I da si ga prihvatio ne bi pgriješio.
- Možda zato što su pametniji otišli iz zemlje?
- Neka im je nesrećen put. Ha, ha, ha!
- Ali od njihovih doznaka ova zemlja živi?
- Preživjeli bi i bez njih.
- Jedući...
- Jagnjeće pečenje, kao i do sad.
- Možda ti...
- Pa za sebe i govorim. Ha, ha, ha!

- Da pređemo na treću stavku: etničke i kulturne osobenosti.
- To je jako važno.
- Ali ni na tom planu nememo čime da se pohvalimo?
- Sagradili smo iks bogomolja.
- Kako to misliš iks?
- Veliki broj.
- Ali zvrje prazne?
- Malo je vjernika, priznajem.
- Ali sveštenika je mnogo, i sve ih više.
- Što je za svaku pohvalu.
- Obrazovni nivo je jedan od najnižih na svijetu?
- Sposobnima ne treba škola.

- Prostakluk na ulicama je na podljudskom, ili bolje reći, majmunskom nivou?
- Pa i nastali smo od majmuna.
- A turbo-folk cveta?
- I terba da cveta.
- I starlete?
- To je privredna grana. Uspješnija nego mnoge druge.

- Mućko, kakva je svrha nezavisnosti koja donosi ne samo materijalnu već i strašnu moralni bijedu?
- Misliš da bi čitav svijet trebao da bude potpuno isti - jedna vlada, jedna nacija, jedna ideologija, jedna, ili nijedna, religija, i po kom šablonu bi trebao da bude uređen: *pax americaneze*, *pax germaneze*, *pax kineze* ili nešto četvrto, peto, šta li?
- Daleko od toga, po Drugom zakonu termodinamike takvo nešto bi dovelo do entropije - smrti sistema, ali ne treba ni da postoji gomila minijaturnih državica, koje u svakom pogledu zaostaju za velikim zemljama i koje bitišu gledajući kako će od koga šta da izvuku, jer to što izvlače, kako vidimo, prilično je jadno.
- Kako za koga.
- Gospodine de Mućko, uprkos tome što su nacionalističku histeriju širili i vaši mediji, vi sami joj niste podlegli, već ste čitavo vrijeme rata imali uspješnu poslovnu saradnju sa vašim kumašinom de Aljom i njegovim desnom rukom de Ljaljom?
- To su ljudi velikih poslovnih sposobnosti.
- Ne tako davno, to su bili ljudi, kao i vi, s margina društva, i tek s početkom ratnih sukoba počinje i njihov uspon, kao i vaš?
- *Dok jednome ne smrkne, drugome ne svane* tako tvrdi naš narod.
- I vama je svanulo.
- Svanulo, i ne smrkava se.
- Ne još?
- Neće nikad.

- Gospodine de Mućko, da li je ratni profiter ratni zločinac?
- Ratni profiter je ratni heroj.
- Objasnite vaše rezonovanje.
- On snabdjeva narodne mase robom široke potrošnje, bez koje one ne bi bile u stanju da opstanu u ratu, niti da nastave vođenje istog.
- A usput puni i svoj džep?
- Pa neće valjda tvoj. Ha, ha, ha!
- Da li je ratni zločinac svako ko se nekad zalago za rat, a sad gudi neke druge note?
- Čovjek može da promjeni mišljenje.
- Može. Privatno lice, i deset puta u toku dana ako mu se ćefne. Ali ne i javni radnik, ustvari može i on, ali posle toga mora da se povuče iz javnog života i da *okači jezik o klin*, a mi ih i dalje slušamo kako njaču, oni i njihovi klonovi.
- To su naši najbolji ljudi.
- I pored takvih ljudi, loše nam ide.
- Kako kome.
- Broj nam se rapidno smanjuje?
- Bježe u inostranstvo.

- Nema posla?
- Neće da rade.
- Sužava nam se životni prostor?
- Neće da ratuju.
- Ratovali su?
- Velike sile su bile protiv nas.
- Povukao si vojsku, prekinuo snabdjevanje...
- Velike sile su to tražile.
- Ostavio narod...
- Velike sile...
- One iste sile u čije ambasade sad ideš na prijeme?
- To su kurtoazne posjete.
- Jede li se tamo dobro?
- I te kako.
- Ništa iz potrošačke korpe...
- Ma kakvi.
- Koja je sve lakša...
- Zato što je na dijeti. Ha, ha, ha!

Bio je to Don Fernando d'Ibaraa, y Figueora, y Mascarantes, y Lampourdos, y Souza, de Mućko! na otvorenoj sceni, u svom najboljem izdanju. Na zahtjev mnogobrojnih gledalaca koji su nam se javljali tokom emisije, on ostaje s nama u studiju, a da njegova tačka nikoga nije ostavila ravnodušnim, potvrđuju i izlivi oduševljenja uz skandiranje "Mućko care! Mućko care!" koji se čuju iz gledališta. Atmosfera je praznična, svi su na nogama, skandiranje ne prestaje, i evo baš sad! botoks-žena istrčava na pozornicu, ljubi junaka emisije na francuski način (ono s jezikom)... ne znam baš... da li je prikladno... Dirlijva scena! dirlijva scena! Za svaku pohvalu. No, mi moramo ići dalje s našim programom.

Poštovana publiko, svi vi znate isto toliko dobro kao i ja, da je u većini slučajeva jako teško, ako ne i nemoguće, donijeti ispravan sud o bilo kome, čak i kada je u pitanju osoba koju lično poznajemo godinama i s kojom smo vrlo često, a nekad i svakodnevno, u neposrednom kontaktu, bilo to kod kuće, na poslu ili na nekom drugom mjestu. Umajući to u vidu, jasno je, da je jedan takav sud još teže donijeti kada se radi o nekome koga poznajemo samo indirektno, preko medija, i koga smo, kao gospodina de Mućka večeras, po prvi, a vjerovatno i jedini, put vidjeli uživo (*in vivo*). Stoga ja, rekao bih s pravom, pretpostavljam da bi suština njegovog bića izmakla našoj intuiciji, ukoliko bi smo se oslonili samo na sopstvene snage - uz puno uvažavanje svih koji prate našu emisiju - te da bi smo ga potpuno razotkrili, u pomoć moramo pozvati iskru genija koju, jasno je, ne možemo tražiti - zapravo možemo je tražiti ali je nećemo naći - među današnjom takozvanom, i samozvanom, elitom, već je tražimo među ljudima koji su, na neki način, pastorčad društva, onima koji žive među nama, ali nam po svojim psihičkim osobinama ne pripadaju (kao da su druga rasa) i koje mnogi, čak i ne priznaju da uopšte postoje, što je i logično s obzirom da takve osobe ne vide ništa drugo sem baruštine prosječnosti po kojoj šljapkaju, krećući se, ne unaprijed, već unazad u procesu evolucije - nizbrdo, što je, mora se priznati, mnogo lakše. (Zadržavajući usput ljudski lik, a poprimajući majmunske osobine! - na ovo vas moram upozoriti).

Srećom, geniji ne samo da postoje, da su uvijek postojali, i da će uvijek postojati, već su i trojica njih večeras među nama. Kao članovi žirija u studiju su tri besmrtna velikana. Besmrtna, pošto

je, zahvaljujući svojoj ogromnoj kohezivnoj snazi, jedino njihov duh u stanju da nastavi bitisanje i posle fizičke smrti, dok se ostali rasplinu u ništa, gotovo odmah po prestanku funkcionisanja vitalnih organa, pošto su se prethodno provukli kroz život, ne ostavljajući nikakvog, sem možda neprijatnog, traga za sobom.

Članovi žirija su ti koji će - da li na osnovu tačke koju je izveo, i koja nije bila loša, ili na osnovu nekih drugih pokazatelja, nama nedokučivih - dati sud o našem večerašnjem gostu. A da li će taj sud biti ispravan ili ne, to će biti do vas da procjenite.

- Gospodine Boš, ako bi vas neko zamolio da vizuelno prikazete gospodina koji je večeras bio s nama u studiu - i koji nas je upravo napustio, u društvu one kalaštore, to jest botoks-žene, mada s parama koje ima mogao je da nađe i nešto svježije, no to je njegova stvar - da li bi ste se uopšte prihvatili takvog zadatka, i ako bi ste, koliko bi vam on bio prijatan?

- O, svakako da bih ga se prihvatio, i bio bi mi veoma prijatan, ja sam se i specijalizovao baš za takve slučajeve i, ne pretjerujem ni malo, ali istog trena čim sam ga ugledao moje ga je umjetničko oko svrstalo u određenu kategoriju, dodjelivši mu ujedno i odgovarajuću formu.

- Ako vam nije teško, da li biste nam ga mogli u krtakim skicama opisati, onakvog kakvog ste ga vi vidjeli?

- Nije mi teško, s tim što moram da napomenem da bi to moralo da bude urađeno u okviru jedne šire slike koja bi, sem njega, takođe obuhvatala i čitavo okruženje u kojem neko kao on živi, radi i, očigledno, prosperira, a o kojem sam za vrijeme vaše emisije takođe stekao detaljnu predstavu.

- Što, pretpostavljam, takođe nije bilo teško?

- Nimalo. Dakle, ako ste upoznati s mojim djelima znate da je u njima prikazano na hiljade stvorenja, veoma različitih po izgledu ali sa jednom zajedničkom crtom - u svima njima životinjske osobine nadmašuje one ljudske.

- I to je tako kod većine ljudi?

- Nažalost.

- Gospodine Boš, vi ste pobožan čovjek?

- Jesam.

- Ako je Bog stvorio čovjeka zašto ga nije stvorio da to bude kompletan čovjek, već neka mješavina čovjeka i glodara, ljuskara, zglavkara... kako to vidimo na vašim slikama?

- Postoje dvije mogućnosti; prva - Bog je stvorio čovjeka i sva ostala bića na zemlji, i neka od tih bića vremenom su poprimila ljudski lik, ali ne i ljudske osobine, mimikrija, kao što je poznato, nije rijetka pojava u životinjskom svijetu; druga mogućnost je ova - mnogi ljudi, koje je Bog stvorio, ne mogavši da podnesu, za njih, pretežak teret ljudskosti, vremenom degradiraju gubeći svoje ljudske osobine, zadržavajući pritom svoj ljudski lik.

- I, bilo da je u pitanju prva ili druga mogućnost, pred sobom imamo nešto što je samo nalik na čovjeka?

- Tačno.

- I ispod čijeg se ljudskog lica krije nešto sasvim drugo?

- Nešto sasvim drugo.

- Šta je to sasvim drugo što se krije iza lika gospodina de Mučka?

- Ništa dobro, da budem iskren.

- Kako bi ste ga prikazali?

- Kao majmuna, sa svinjskom njuškom i krilima šiš-miša, kako se okačen o dugačak pacovski rep spokojno ljuljuška na povjetarcu, dok mu se gusta i lepljiva pljuvačka, preko njuške,

mješajući se sa slinama koje mu neprestano cure iz iste, sliva niz kratko i zakošeno čelo rastežući se sve do zemlje, na kojoj formira omanju lokvu koju, režeći jedan na drugog, halapljivo ližu dva dvonoga psa, dok cvrčak s novinarskim perom u ruci i gola žena s ogromnim sisama vire iza žbuna čekajući svoj red.

- Zaista odvratan prizor. Ovo čak prevazilazi sve što ste dosad naslikali.

- Zato što prevazilazi sve što sam dosad vidio.

- Čak i u vašim vizijama?

- Čak i u mojim vizijama.

- Rekli ste, da bi prikaz ove osobe bio potpun, to bi moralo biti urađeno u okviru jedne šire slike koja bi, sem njega, obuhvatala i čitavo njegovo okruženje. Kako izgleda to okruženje?

- To je bunjište, po kome gamižu insekti s ljudskim likom, ispod čije se prividne ravnodušnosti krije ludačka zloba i zavist...

- Koje postoje i na drugim mjestima...

- Na drugim mjestima se to suzbija, dok se ovdje podstiče.

- Zavadi pa vladaj, jeli to u pitanju?

- Ništa drugo. Da nastavimo, uz te insekte, tu su i oni s balonima umjesto glava, ti navijači, i redovi ispred ambasada...

- Stekli smo prilično podrobnu sliku...

- I sve to smješteno u jednom mračnom krajoliku...

- Gospodine Boš...

- Gdje vulkani bljuju vatru...

- Gospodine Boš...

- I to bi bilo to otprilike. Izvinite ako sam se malo zanio, ali i prizor je jako potresan. Jeziv.

- Zaista jeste. I da vam iskreno kažem, pomalo me napušta optimizam, jer u ovakvom okruženju osjećam da se i ja sam na neki način sve više srozavam...

- *Ono što nas ne ubije čini nas jačim.*

- Znam, ali ipak...

- Ne klonite duhom, to je najvažnije.

- Dajem sve od sebe, ali vidite i sami, ovo okruženje...

- Ignorišite okruženje.

- Ali okruženje ne ignoriše mene?

- Znači da ste na dobrom putu. Imam osjećaj, vidjećemo se mi opet.

- Nadam se da će tako i biti.

- Biće. Ne klonite duhom.

- Drugi član žirija je gospodin Đuzepe Đoakino Beli...

- Za prijatelje - Đuzepe.

- Đuzepe, meni je palo u udeo, da i tebi, kao i gospodinu Bošu uputim isti prijedlog, da prikažeš ovog gospodina onako kako ga ti vidiš, dobro svjestan činjenice da je zadatak koji postavljam pred tebe prilično nezahvalan.

- Naprotiv, veoma je zahvalan - i ja sam se, kao i Hieronimus, specijalizovao baš za takve slučajeve, s tim što polje moga stvaralaštva nije slikarstvo, već se nalazi u domenu jedne druge Muze, zaštitnice lirske poezije.

- Da li biste mogli, ovako na brzinu, da sastavite jedan sonet posvećen ovoj osobi?

- Već sam ga sastavio, ne samo jedan sonet već čitavu pjesmu. Zapravo, mnogo pjesama.

- Zar već?

- Davno još, dok sam bitisao ovozemaljskim životom.
- Ali ti si živio prije sto pedeset godina. Kako si mogao da ga već prikažeš, ne shvatam?
- Sve sam ih ja prikazao, ne samo njega.
- Pa da čujemo onda, ako nemaš ništa protiv.
- Sigurno da nemam, to je i napisano da bi se čulo. Pjesma je naslovljena *Nekada davno*.
- Ali nama ne treba *nekada davno već sad i ovdje*. Tako smo se dogovorili na početku emisije.
- *Nekada davno* je često isto što i *sad i ovdje*. Poslušaj:

*Nekada davno, pade tom kralju na pamet
da pošalje proglas kroz čitav vilajet:
Ja sam sve i svja, vi vazali niko ste i ništa -
htjeli ili ne, u kraljevsku mi poljubite ruku!
Imaću vas poželim li, sprema il' straga,
prodavaću vas na gomile, neke i u paru,
i kad nekog objesim, čak i to je pravda -
nemate vi živote, rentate ih samo.*

*"Zaveži i pokloni se - tu šanse nema
da ja slušam nekog s mozgom kao svraka
osim ako nije Car, ili Kralj, ili Papa."
Pa posla dželata da spinuje javno mnjenje
po tom pitanju, da ne bude više dileme
I sav narod uglas "Živio kralj, Živio kralj".*

- Zadivljujuće. A što se tiče saradnika jedne takve osobe kao što je Mućko, imaš li i njih u svojim sonetima?
- Naravno. Međutim, ovom prilikom radije bih citirao Filipa Piripa zvanog Pip, junaka Dikensovog romana *Velika Očekivanja*.
- Izvoli.
- ...*dobio sam nekako utisak, da su svi oni ulizice i protuve, ali da se svako od njih pretvara da ne zna da su ostali ulizice i protuve: jer bi svakom priznanje da zna značilo da je i on sam ulizica i protuva.*
- Fantastično, a i Dickens je živio prije sto pedeset godina.
- O tome ti i govorim: *nekada davno* isto jr što i *sad i ovdje*. Mjenjaju samo formu, ne i suštinu.
- To me ne čini ni malo bolje raspoloženim.
- Znam.
- Pa šta da se radi?
- Proučavati ih. Svi su oni tu, u književnim djelima, ne samo el Mućko.
- Zapravo, de Mućko.
- De Mućko?
- De Mućko.
- y Figueora?
- y Figueora.
- Đuzepe, nadam se da ćemo se opet sresti.
- I ja se nadam. Drži se.

- Trećeg člana žirija nije ni potrebno predstavljati. Dobro nam došao, Če.
- Bolje vas našao.
- Bio si ovdje za vrijeme emisije, vidio si, i čuo si. Šta imaš da kažeš na sve to?
- Ništa što već drugi nijesu rekli.
- Da li si i ti, kao i gospodin Boš, prozreo ovoga čovjeka čim si ga vidio?
- A ne, ja nisam ni morao da ga vidim.
- Možeš li da budeš malo jasniji.
- Mogu. Svi su oni po istom kalupu: upoznaš jednog, upoznao si ih sve.
- Pa dobro, kakav je to kalup?
- Onaj majmunski.
- Može li malo opširnije?
- Ja nisam čovjek od pera, kao Đuzepe, niti imam slikarsku vještinu, kao gospodin Boš, pa ću vas uputiti na Vibovu priču o onome volu, zapravo ovnu (mada ima i jedna o volu, isto tako dobra, i manje-više na istu temu), ali ova je o ovnu, s velikim čaktarom, kojega je već odavno napustilo stado, a ostali su da ga prate još samo sitni glodari, pa i oni tek ponekad, s vremena na vrijeme.
- Kratko i jasno. Hasta la vista, Če!
- Hasta la vista!

- Kraj emisije, kao i uvijek, rezervisan je za naše gledaoce. Već imamo nekoga na vezi. Izvolite.
- Alo?
- Uključeni ste u emisiju, slušamo vas.
- Alo, da li me čujete?
- Čujemo vas odlično, izvolite.
- Alo, jesmo li na vezi.
- Na vezi smo, čujemo vas dobro. Izvolite.
- Ja sam Spasoje Đajić, zvani Uške, rodom iz Leskovca, to jest iz okoline, a stalno nastanjen u Bačkom Petrovcu, to jest u okolini.
- Izvoli Spasoje.
- Pre svega želeo bih da pozdravim gospodina de Mučka...
- Ali on nije više s nama u studiu. Napustio nas je, pomalo neočekivano...
- Svejedno, želio bih da ga pozdravim, da mu poželim sve najbolje u Nastupajućoj godini...
- Ali tek je avgust mjesec, čovječe, do Nastupajuće godine, kako je ti zoveš, ima još i-ha-ha.
- Svejedno, još bi hteo da mu se zahvalim za učešće u emisiji, ali takođe i da se osvrnem na ovu trojicu lumpenproletera što večeras izigravaju članove nekakvog stručnog žirija, i bacaju se blatom, da ne kažem govnama, na jednog finog gospodina koji za jedan dan zaradi više para nego oni za čitav život.
- Griješiš, Spasoje: gospodin Boš je čuveni slikar, čija djela već pet stotina godina zadivljuju ljubitelje umjetnosti širom svijeta, bio je i uspješan poslovni čovjek, ugledni član svoje zajednice, te je kao takav dobio i plemićku titulu, u ono vrijeme kad je to još uvijek nešto vredjelo; Đuzepea Belog, Gogolj je smatrao najvećim italijanskim pjesnikom devetnaestog vijeka; a Ernesto je bio lekar koji se bavio humanitarnim radom, da bi kasnije postao revolucionar i jedna od najvećih legendi svih vremena. Za bilo kojeg od ovih ljudi teško da bi se moglo reći da je *lumpenproleter*.
- Svejedno, on bi mogao svu trojicu da ih kupi.
- Ako ima više para od njih, ne mora da znači da može da ih kupi, Spasoje.
- Može. Kupio je svakoga.

ko prije poklon paketu njemu poklon paket - Zmaj i sardine, i još mnogo toga.

- Izvolite, slušamo vas.
- Alo, da li me čujete?
- Čujemo vas odlično, izvolite.
- Alo, jesmo li na vezi.
- Jesmo, na vezi smo, čujemo vas dobro. Izvolite
- Ja sam Spasoje Đajić...
- Spasoje Đajić - Uške?
- Ne, Spasoje Đajić - Spaske.
- Spasoje Đajić - Spaske iz okoline...
- Iz okoline Novog Sada.
- Spasoje, jesi li spreman za mejdan junački?
- U svako doba.
- Da počnemo onda?
- Svakako.
- Pitanje: Da li je velika nula veća od male jedinice?
- Velika nula je veća od bilo čega.
- Pogrešno: *I najveća nula je manja od bilo kojeg prirodnog broja*, Treći postulat.
- Pitanje: Da li je i de Nula nula?
- De Nula nije nula.
- Pogrešan odgovor: *Nula zauvijek ostaje nula*, Četvrti postulat.
- Pitanje: Na poluostrvu - državica, u državici - šumica, u šumici - proplanak, na proplanku - zamak, a u zamku - gospodin Niko i gospođa Ništa. Koliko je ljudi u zamku?
- Ovo je bar lako: dvoje ljudi.
- Nije ni ovo lako, Spasoje: u zamku nema ljudi, tome nas uči Šesti postulat - *Nula i nula daju nulu*.
- I samo za tebe, Spasoje, kao srčanog borca, još jedna šansa, bonus pitanje: Od dvije nule, kako znamo koja je veća.
- Izmjerimo ih lenjirom.
- Opet pogrešan odgovor i...
- Vaga, stavimo ih na vagu.
- Ne. Pogledamo im račun u banci, prije i posle bavljenja politikom. Tako znamo koja je nula veća.
- Ali to nije prema postulatima.
- Jeste Spaske, i to je prema postulatima.
- Svejedno, ipak bi trebao da dobijem nagradu, makar neku utješnu, makar nešto...
- Ne možeš Spaske da dobiješ nagradu, odgovorio si pogrešno na svako pitanje. To bi bilo protivno pravilima igre.
- Svejedno, makar nešto, koliko-toliko, nešto iz paketa...
- Ne može, Spaske, žao mi je.
- Nemaš pojma s kim imaš posla, ti sitni... ti kurvin sine...
- Režija, molim vas, prekinite vezu. Ovim, dragi gledaoci, završavamo našu emisiju. Izvinjavamo se zbog ove male neprijatnosti na samome kraju, ali šta ćemo, dešava se. Večeras je s vama bio dr Etker. Laku noć.

Na redu je kviz. Preći ćemo odmah na stvar, da ne gubimo više vrijeme.

Odgonetka:

Ako su A, B i C elementi istoga skupa, skupa X (ili nekog drugog skupa, bilo kojeg, manje više), i ako je A utekao s parama, i ako je B utekao s parama, šta će uraditi osoba C?

- 1) Poginuće na braniku domovine
- 2) Daće sav novac u humanitarne svrhe
- 3) Uteći će s parama

Zaokružiti tačan odgovor.

Ukrštenica:

Čovjek - uspravno, čovjek - vodoravno; škola - uspravno, škola - vodoravno; most - vodoravno, nema most. Gdje je most?

- 1) Na dnu rijeke
- 2) Most nikad nije ni postojao
- 3) Most je na opravci
- 4) Most je suvišan

Ispravan odgovor upisati pod 4-uspravno.

Rebus:

Dugi prsti - kratka pamet, dug nos - kratke noge, debeo račun - tanana moma, debeo dosije - jednoga dana, zatvorska kazna - jednoga dana (osim ako ne utekne s parama).

Ko je u pitanju?

- 1) de Mućko
- 2) de Aljo
- 3) de Ljaljo
- 4) Sva trojica, i još mnogi drugi

Zaokružiti tačan odgovor.

Ovim se, poštovana publiko, završava naš večerašnji program. Hvala vam što ste bili s nama. Laku noć.

- Alo, da li me čujete?
- Šta je sad ovo?
- Alo, jesmo li na vezi.
- Nismo više na vezi, čovječe. Završen je program.
- Svejedno. Mnogo mi se dopao onaj momak čvrste ruke...
- Ko je uključio...
- A još više ona žena...
- Režija, prekinite vezu!
- ...bič, kako fijuče kroz vazduh, dok u pozadini mašina prede...
- Režija! Režija!
- Nema režije, otišli su na spavanje. Da te gledam...
- Ko ste vi čovječe?
- Kako se uvijaš od bolova...
- Kako je mogao da dobije vezu?
- Dok krv prska...
- Odakle zovete?
- Ovdje doktor Lumis, da li me čujete?
- Ko ste sad vi?

- Doktor Lumis.
- Nikad nisam čuo za vas.
- To sad nije važno. Slušajte me pažljivo: poziv dolazi iz samog studija...
- Kako je ušao unutra?
- To sad nije važno. Slušajte: napustite prostorije, bez zadržavanja!
- Kako može...
- Napustite prostorije! Odmah sad!
- Ali obezbjeđenje...
- Otišli su na spavanje. He... he...
- Napustite prostorije!
- Iz grla ti se otima vapaj...
- Napustite prostorije!
- Dok te sjećem na komade...
- Ne mogu da shvatim o čemu se radi... Evo ga! Ima motornu testeru! Pomozite ljudi! Pomoć, pomoć... aaaaah, aaaah...
- Mmmmu, mmmmu, he..., he... Sad se tek završava program. Do skorog viđenja, dragi podanici.

I tu je svemu kraj. Tako se propao ambiciozni projekat osnivanja sopstvene, nezavisne, pod ničijom kontrolom, televizijske kuće. Zaista žalosno.

Te noći, de Mućko mu je došao u san, s njim je bio i de Aljo, i Fredi, i ona žena-antifašista... Probudio se u cik zore. Bio je sav mokar od znoja. Nije više mogao da zaspi.

LJAGAVI

Vratio se u svoj rodni kraj. Istina je, ne svojom voljom. I opet mu izlaze pred oči, nezvani i zvani, jedan po jedan (ili grupno) - ne više u sjećanju, već uživo. Sjećanje može da omane - da prikaže iskrivljenu sliku, ovo je direktan prenos - visoke definicije. Stiglo je *Novo doba*, a sa njim i novo pokoljenje. Imena su izmišljena, ali su likovi stvarni. Ovo nije fikcija. Oni zaista postoje.

Ponovo je umočio prste u teglu sa džemom. Mada mu je rečeno da to više ne čini. Kažnjavali ga nisu, a na savjete se nije obazirao. Prvi je počeo i da puši, da se među vršnjacima makar u nečemu istakne. Cigare je krao od starije sestre, po jednu ili dvije, a onda bi se, šljapkajući po mraku, zavlačio duboko u podrum - da ga ne čuju kako kašlje, i da ne osjete dim od cigara. Startegija sama po sebi ne bi bila loša, da ga nije odao miris duvana iz odjeće, i smrad fekalija sa cipela. Saslušao ih je ćutke, sa izrazom kajanja na licu, da bi zapalio već prvi pikavac koji je našao na ulici.

Vukli su ga jednom i po trotoaru, Buzdovan i društvo, zbog mašine za pravljenje para, koja nije radila. A tek ona, za pisanje romana, za studente književnosti, bila je potpun promašaj. Zaradio je čvrgu po tintari "Kakva mašina budalo, briši u školu." Posle toga, orjentisao se uglavnom na došljake, na one sa sela, ili izbjeglice, prodavao im je bonove za benzin, dijamantski prsten, vize za Kanadu.

Prevario je mnoge, Tuljija nije. Iskustvo je naučilo ovoga *noćnoga vuka*, da nije pametno vršiti nuždu odmah tu, kraj stražarske kućice (pogotovu ne ljeti), već malo dalje, uz živu ogradu,

odakle se pruža pogled niz ulicu, sve do barake u kojoj stanuje Dule Versaće - trgovac odjećom za dame i gospodu. Spazio ga je kako ulazi kroz prozor, da bi ubrzo zatim izašao na vrata, vukući pune kese, kojima je pridodao i točak od bicikla koji je pokupio u dvorištu. Ponudio mu je *Rej Ban* (sa zlatnim okvirom), da nikome ne kaže ni riječi, što je Tulji odlučno odbio - "Šta će mi naočare za sunce, tikvane, kad sam budan samo noću". Uzeo je sako na male kvadrate - original Armani, i sat koji nije radio, ali mu je fino stajao na ruci.

A onda je zalizao kosu, i upisao se na fakultet. Bio je u odborima, savjetima, sa jedne funkcije u drugu, pa na treću; akt tašna u ruci - postao je kadar. "Došlo mu iz dupeta u glavu" bili su iznenađeni, svi, sem njegove bake. Ona ga je dobro znala, a i on je znao da ga ona zna. Pragmatičar (ne kao Budo), donosio joj je cvijeeće, bombonjeru za rođendan; uglađen, lagano povijen, u ljubičastom sakou, srećan što je vidi. Kad su ga prvi put uhapsili, opet su bili iznenađeni. Skoro svi. Tog puta nije bilo dokaza, sledeći put - jeste, na pretek.

Tu su se i upoznali, u hodnicima, dok su čekali da ih prozovu. Ona je dodavala neke nule u završnom računu, a neke druge je brisala. Kao da to može tako. Jer da može, to bi svi radili, a ne samo ona.

Već je osam godina, otkad je na tablete. To mu je rekla tek kasnije. Ne bi ni tad, da on sam nije primjetio da se tu nešto dešava: čas poskakuje na stolici, skupljenih usana; čas nepomična, gleda kroz njega, a onda bum, šakom od sto, tek tako, iz čista mira.

Ispočetka su bile dvije male - tri puta na dan, i jedna malo veća - pred spavanje. A onda je došla još jedna, potpuno okrugla, bijela kao snijeg, tako ju je i zvala - Sneguljica, od milošte. Zatim su dodali i jednu žutu, ovalnog oblika - ali svaki drugi dan. Pa dvije plave, koje su joj slali iz Amerike. Pokazivala ih je koleginicama, puna ponosa, ne samo što su iz Amerike, već i zbog boje - *navy blue*. Plakala je dugo, kad su ih zamjenili sa jednom pljosnatom, u obliku pravougaonika (kao pez bombona) - domaće proizvodnje. I na kraju, ona zelena, velika - "Kao konjska!" pomislila bi svaki put kad je morala da je strpa u usta. Nje se prvo i otarasila, a onda i svih ostalih - hladno, bez emocija; jedino one plave, *navy blue*, nije mogla da prežali.

Aktivirala se u rano jutro, dok je čekala autobus na Zelenom vencu. "Ovo nije Džambo-džet" zaštitala je. Stuštila se niz Kameničku, šepajući svo vrijeme, zbog štikle koja joj je ostala zaglavljena u makadamu, da bi već kod Ekonomskog šćepala neku studentkinju za gušu. Ni krivu, ni dužnu.

Injekcija u vrat (kao konjska), dozvala ju je pameti. Ali na kratko. Pustili su je posle dva mjeseca, vrlo nerado, na zahtjev *više instance*.

Odmah su je prepoznali, mada nije bila u istoj košulju, čim su je videjli na televiziji. Doktor koji je pozvao nadležne, da im objasni o kome se radi, brzo je ućutkan. Izgubio je i službu. Sad prodaje sundere na pijaci "Pet za pedeset!"

Udarali su se već uveliko po nosu, i ona i on, kad mu je javljeno da je njegov slučaj razmotren, i molba prihvaćena - postao je Vitez Malteškog reda (Čuvar Bronzane zmije, najniži stepen, ali tako svi počinju, pa mora i on). Odmah joj je javio radosnu vijest, obećavši joj *Lamborgini*, koji već odavno želi, ali to kasnije, za sad - večera *Kod Musonje*. On sam nije mogao da jede (zbog čira na želudcu), pa se zadovoljio kiselom vodom, i s par linija u WC-u. Ona je naručila patku, kuvanu na pari, punjenu bademima i suvim groždem, a onda prelivenu medom, te zapečenu u rerni. Sa obaveznom jabukom u kljunu. Jabuka nisu imali, pa su joj ponudili da joj u kljun stave nešto drugo, što je ona bez razmišljanja prihvatila. Nisu imali ni patku, pa su joj smutili kajganu od jaja u prahu, specijalitet šefa kuhinje, koju je ona s apetitom pojela, obrisavši zadnjim

komadom hleba tanjir i male crne brkove na koje je bila jako ponosna.

Krenulo je na bolje, ali ni blizu da zadovolji apetite - ni njegove, ni njene. Svanulo im je posle zalaska sunca, kad su, zbog ekonomskog sloma, drugi spali na prosijački štap.

Agencija Sudskih izvršitelja *Otadžbina*, i mreža zalagaonica *Šićar*, koju su raširili po čitavom gradu, preporodili su ih, i ne samo finansijski. Poraz i tuga u očima klijenta, dok zalaže dragu uspomenu, bili su joj satisfakcija, još veća nego pare. A bilo je i para, i za nos, i za Lamborgini.

Sa finansijskim uspjehom došao je i uspjeh na intelektualnom planu. Oprobavši se, bez većih rezultata, u oblasti slikarstva i muzike, tek u poeziji konačno nalazi sebe. Izdala je zbirku pjesama koja je proglašena za ostvarenje godine, a poema "Leteći dani, leteće noći" iz koje donosim samo kratak izvod, postala je hit na društvenim mrežama "Lete, lete besane noći/ O! Da li će doći, i kada će doći/ Da li će doći ove noći/ Ili će nekoj drugoj poći/ O! Ove noći." Na promociji knjige, uvodnu riječ je održala poznata glumica, i borac za humanizam "The book is just ... just ... it's just ... just good. ... I mean it. I really do." Time je sve rekla.

Radili su u tandemu s nekom udovicom, koja je Sudstvo držala u šaci. Muž joj je bio profesor Etike, poznati pokvarenjak, koji se srozao toliko nisko, da su mu u kancelariju donosili kokoške (očerupane i sve); on bi ih kasnije odnosio u akt tašni (bile su presječene na pola, znalo se da on tako traži); a ako bi bile namjenjene da se pripremaju istoga dana, onda bi ih slao kući po portiru ili kafe kuvarici, kojima bi prethodno napomenuo da dobro operu ruke.

Ustrijelio ga je neoprezni lovac, dok se na vrhovima prstiju šunjao kroz žbunje, da bi je uhvatio s čuvarom šume na djelu. "Mislio sam da je jelen" bilo je sve što je lovac rekao u svoju odbranu. Sud ga je oslobodio krivice.

Accademia delle Belle Arti na koju je otišla, i sa koje su je vratili (zbog razloga koje nikada nije htjela da objelodani), nije bila ta koja je presudno uticala na formiranje njenog mentalnog sklopa; nisu to bila ni druga dva fakulteta, na kojima je na kratko okušala sreću; a ni klizaljke, koje je *okačila o klin* već posle drugog treninga, zbog bolova u glavi (i u nogama); sigurno to nije bio ni balavi Peca, kojega je tjerala da joj krade čokolade, koje bi kasnije sama jela kod kuće, ili bi ih mjenjala za postere glumica, koje, na čuđenje svih, nije lijepila po zidovima svoje sobe, već po podu. Nešto drugo je bilo u pitanju, nešto skriveno duboko u podsvijesti, nešto što ni tetka Mila, svojim čuvenim Roršahovim testom ne bi bila u stanju u potpunosti da odgonetne. Možda su se na duboko usađene komplekse - ja, kao laik, iznosim tu pretpostavku - koji vuku korijene još iz ranog djetinjstva, nadovezali i oni iz kasnijeg perioda života, na taj način stvorivši *sinergiju*, koja je bila toliko jaka, da ni sitne pakosti, pomoću kojih je pokušavala da se prazni, ne bi bile u stanju da je skrenu s puta totalnog nervnog rastrojstva, na koji je čvrstim korakom već bila zagazila. Da joj ne otvore dosije još u drugom Srednje, spasila ju je sociološkinja "Pa šta, niko nije umro" tim riječima otjeravši inspektora koji je došao da je ispita zbog čega je zamjenila pilule za srce svog djede, pepermint bombonama, a onda te iste pilule ponudila drugarici - kao da su bombone. Djed joj nije više otvarao vrata, a drugarica, po povratku iz bolnice, da bi promjenila školu, morala je da se preseli u drugi kraj grada. Takav je bio zakon.

I nju je tranzicija preporodila. Završivši kurs Afirmativne akcije, postaje ugledni predavač na univerzitetima, u zemlji i van nje, čuvena po svojoj tezi da "Društveni odnosi, iznad i prije svega, direktno zavise od odnosa koji vladaju u tom istom društvu, a koji, ne samo da se mogu, već se i moraju, definisati preko parametra čije su vrijednosti u relaciji, ne samo s tim odnosima, već i sa odnosima koji proizilaze iz njihove interakcije." I tu je potpuno u pravu. To je tačno to.

Pošto nije imala djece usvojila je nekog Ukrajinca, učesnika Domovinskog rata; nenaviknut na jaku hranu, dobijao je proliv iz dana u dan, ali je zato vukao na nos, ništa manje nego ona, sve

dok mu se vilice ne ukoče, a onda bi samo škljocao zubima - da te strah uhvati. "Obogatio se gazeći preko leševa" čuo je jednom svoju majku, dok je s mobilnim na uvetu, i cigarom zalepljenom za gornju usnu, stajala kraj šporeta pržeći palačinke. Bukvalno je shvatio tu izreku, zato se i prijavio u Armiju. Igrom slučaja, nije gazio preko leševa tuđih vojnika, već sopstvenih, što je njemu bilo sasvim svejedno. Njegovim pretpostavljenima - nije. Izveden je pred sud, i oslobođen, na zahtjev lekarske komisije. Skrasio se na Majdanu, gdje je spavao pod otvorenim nebom, udišući čist zrak, a rotkvice zasađene u šlemu, zalivao je donoseći vodu u šakama sa obližnje fontane. Tu ga je i pronašla, na Majdanu. Prepoznala ga je po oteklima nosu i zamagljenim očima; a još istetoviran po vratu i rukama, sa zulu ćubom na glavi - odmah joj se dopao. Dovukla ga je sa sobom u Beograd, čim je završila s predavanjima u *Edukativnom centru*. Honorar koji je dobila, bio je dovoljan za dvije nedjelje slatkoga života, posle čega je opet morala na posao. On, ne samo da nije, već su mu prohtjevi postajali sve veći. I roditeljska ljubav ima granice "Nos mu je kao bure bez dna" požalila se koleginici jednoga jutra, da bi ga već isto veče izbacila na ulicu, zaprijetivši mu policijom, bude li joj se šunjao oko zgrade. Poslednji put je viđen na nekoj paradi, imao je ružičastu periku i pripijene žute pantalone. Nos mu je i dalje bio otečen.

Poslovni prijatelji poštuju pravila poslovnog svijeta, pa su izašli na večeru, ne *kod Musonje*, već u *Palais du Royal*, gdje im se pridružio i četvrti član - njena nova ljubav. Bio je to isti onaj Tulji, ali sad vlasnik firme u kojoj je nekada bio stražar, i isto u sakou na male kvadate - ovaj put original. Imao je i sat - koji je radio.

Ispričao im je svoju životnu priču. Dolazi isključivo u *du Royale*, jer samo oni drže *Lui XIII*, jedini konjak koji on može da pije. Ima i benzinsku pumpu, zapravo dvije, samo što onu drugu renovira da bi joj pridodao restoran, i hotel od dvesta apartmana, sa dva bazena i terenima za golf. Raskinuo je nedavno sa Spasenijom, poznatom starletom, s kojom se, zbog stalnih putovanja, ionako nije viđao često. To je ono što im je ispričao, a ovo je ono što nije. U gradu u kojem je nekada živio, važio je za običnu budalu, a onda su shvatili da je to najmanji problem. Osnovnu školu je završio krajem Avgusta, baš na osamnaesti rođendan, uknjiživši i poslednju dvojku u đačku knjižicu, da bi već u septembru postao simpatizer Patriotskog fronta, ali inkognito, zato i nije pustio bradu, već kratke brkove, samo ispod nosa, koje je farbao flomasterom da ih bolje istakne na licu. Stajao bi satima ispred ogledala, vježbajući pozdrav okupljenoj masi, ne obazirući se na lupanje po vratima i psovke ukućana, koji su baš tad morali u kupatilo. Jednom se bio pretvorio u električnu peglu, ali o toj epizodi ne voli da priča, ne samo što nije ostavila traga na njegov duhovni razvoj, već i što je trajala svega godinu dana, vrijeme beznačajno kratko, mjereno kosmičkim aršinom (to kaže Ajnštajn, koji o tim stvarima zna bolje nego iko). Boravak u institutu pamti po nestancima struje, zbog kojih mu je opadala produktivnost, ali i po teškoj ruci medicinske sestre, koja nije mogla da shvati da zujanje mora da se čuje kad pegla radi.

Chatteaux d'manoux za četiri osobe, koji su naručili kao glavno jelo, kao i svi specijaliteti visoke kuhinje, imao je nisku kaloričnu vrijednost - kvalitet zbog kojega su ga i izabrali, saglasivši se lako, uz obavezne zamjerke na račun sitnih nedostataka, na koje nijedan specijalitet, pa čak ni ovoga nivoa, nije imun. Ugodno provdono večer - uz prijatan razgovor, flašu dobrog vina, i dvije boce konjaka (*Lui XIII*) za Tuljija - završeno je dogovorom da se ponovo nađu, čim im to obaveze dozvole, da bi odmah zatim sve četvoro otišlo na burek (krijući jedni od drugih).

Accademia delle Belle Arti odstranila ju je iz svojih redova, ali ju je zato ona druga - Nauka i

Umjetnosti, prihvatila obručke, i ne samo nju, već sve njih - u paketu. U svom, sad već legendarnom, govoru, Tulji se nije samo zahvalio na ukazanom pojeranju, već je iskoristio priliku da skrene pažnju na neke od teških boljki od kojih pati naše društvo kao cjelina, i naš čovjek kao pojedinac. Živa diskusija koja je uslijedila posle dugotrajnog aplauza imala je dvojak karakter: sa jedne strane - istaknut je neprocjenjiv značaj Tuljijevih zapažanja, a sa druge - naglašena je potreba za hitnim formiranjem kontakt-grupe, ili radne komisije, koja će preduzeti neophodne korake u cilju saniranja ovih, ali i drugih, negativnosti koje pogađaju našu zajednicu, i našeg čovjeka. Sjednicu je zatvorio Njegova ekscelencija, koji se u svom kratkom, ali sadržajnom, govoru prije svega zahvalio Tuljiju, ističući značaj problema kojih se ovaj u svom izlaganju dotakao; da bi se zatim osvrnuo na propuste i slabosti u radu same Akademije, naglasivši da se oni prije svega ogledaju u nedopustivoj praksi da pred njenim vratima toliko dugo čekaju ljudi koji imaju šta da kažu, i kojima je u njenim redovima već odavno bilo mjesto. Na samome kraju sa žaljenjem je konstatovao da je odnos društva prema rasadnicima kulture hronično indiferentan, izrazivši nadu da će se taj odnos promijeniti u skoroj budućnosti (što prije). Uzvici odobravanja nesumnjivo su pokazali da je baš to bio problem koji je tištio veliki broj članova ove ugledne ustanove sa dugom i svijetlom tradicijom. Topao aplauz kojim je govornik ispraćen sa bine, ustupio je mjesto ovacijama Zlatoljubu K i njegovoj ženi, koje su trajale su do kasno u noć.

Ubrzo pošto je proglašen za ličnost godine od strane stručnog žirija, sastavljenog od renomiranih kulturnih i javnih radnika, srećni mladenci otputovali su na svadbeno putovanje, na jedno od prestižnih odmarališta, kako poslovne tako i *šou-biz* elite. "Oduševljeni smo prvim utiscima, i ja i Tulji - smještajem, ljubaznošću, a prije svega egzotičnom florom i faunom" odmah po dolasku napisala je izabranica njegovog srca na *Twitter*-u, obećavši da će se, čim bude imala vremena, ponovo javiti. Nije se javila. Nikada više. Istraga je utvrdila da su posljednji put viđeni kako se odmaraju u hladu ogromnog cvijeta, crvene boje, koji na ovim prostorima nekontrolisano buja. Tu im se gubi svaki trag.

OSTRVO

Ponovo je sanjao vruć krompir. Kako mu se vrti u dupetu. Polako, konstantnom brzinom, kao ražanj, a onda brz i nepredvidiv, kao vreteno, pa opet polako, kao ražanj. Teglica leskovačkih feferona koju je pojeo uz debelu, bjelu slaninu (da razbije mast), već treću noć za redom uzimala je svoj danak. "Udri bandu" zaurlao je u snu, dubokim, bikovskim glasom, zbog kojega su ga i prozvali Savo Vo. To ga je i probudilo, sopstvena rika. Po automatizmu davno stečenom, posegnuo je za čuturicom kao zmija ljute šljivovice, koju je uvijek držao tu, na noćnom stočiću, na dohvat ruke. Bila je prazna, što ga je više nego začudilo: kao da je viša sila umješala prste - jer nemoguće, da je sinoć sve popio. Čuturica je bila prazna, ali pljoska nije, zadnja uzdanica. Skočio je na noge lagane, da bi se odmah zatim spetljao o sopstvene čizme, udarivši čelom o ivicu noćne posude, koja mu se izlila na glavu. Obrisavši lice rukavom vojničke bluze, u kojoj je spavao, domogao se pljoske, i bez dvoumljenja sasuo je sav sadržaj u grlo (s čašicama se samo gubi vrijeme, pronicljiv po prirodi, davno je to shvatio). Zlatne kapi bez otpora su skliznule niz grlo, stigle do želudca, a odatle su mu, samo njima znanim putevima, polako, kap po kap, natapale mozak. Počeo je da dolazi k sebi. Mahnuo je par puta glavom da rastjera obade, koji su mu i ovoga jutra zujali oko ušiju (kao sateliti oko Jupitera, kako mu je to jednom rekao neki

doktor, poređenje koje je kasnije i on sam često koristio kada bi želio da ostavi utisak u društvu). Obadi zazujaše još jednom, frenetični, puni bijesa - a onda odletješe. Bio je spreman da pođe logoru u pohode.

Tu, na Otoku, bio je gospodar života i smrti (kao doktor Mu sa ostrva Formoze, kojega je gledao u bioskopu, i za kojega je vjerovao da je opasniji, i od Čaruge i od Braće Dalton).

"Evo Vola" prostruja logorom šapat pun zebnje. Robijaši - postrojeni u stavu mirno, spuštenih glava (zbog krivice koju osjećaju), s prikačenim repovima od krpe (u nedostatku pravih, goveđih), a čija je dužina zavisila od težine počinjenog prestupa - čekali su u neizvjesnosti dolazak upravnika. Volio je te smotre, ovako na sabajle; išao bi od jednog do drugog, pažljivo ih gledajući u lice, sve dok mu neki od njih ne bi zapao za oko. Na njemu bi se zadržao. I ovoga jutro, to je bio njegov rođak i prvi komšija, s kojim je išao zajedno u školu, i zbog kojega je nije ni završio. Učitelji su ga mrzjeli, jer je sve znao bolje od njih, a ovome su davali petice iako je učio iz starih, pocjepanih knjiga. Sjetivši se kako je stajao pred tablom, pognute glave, tup kao vo, dok se nastavnik čudio kako đak sedmog razreda ne zna da sabere dva cijela broja - mrznja koju je tad osjećao prema svome drugu, ponovo je proradila.

Dok je sa obadvije ruke vukao za uši svog zemljaka, robijaši primjetiše kako im se približava, još uvijek zadihan od treninga, figura patkastog hoda, u šorcu i mornarskoj majici, imao je dokolenice na uzdužne pruge i brižljivo njegovanu frizuru, kao poznati junak italijanskih seksi komedija. Zlatna medalja oko vrata (kupljena na buvljaku), od koje se nikad nije odvajao, ni kad se kupa, blještala je na suncu kao svetionik, čineći ga uočljivim s velike distance.

"Pijerino" prođe šapat kroz stroj, jedva čujan. Neko se zagrcnu od smijeha. Neko neozbiljan.

Prva Runda, akademija borilačkih vještina - u kojoj je provodio duge sate stičući znanja koja na drugim mjestima nisu bila dostupna - kako se nadao, valjana je priprema za poziv kojim je odlučio da se bavi. Sklekovi i rad na vratilu, trbušnjaci i razboj, udaranje u krušku i džak, načinili su od momka ravnih tabana i krivih nogu, borca dostojnog poštovanja.

Prav kao strijela (ako ne računamo noge), po pravilu službe salutirao je svom pretpostavljenom, i okrenuo se prema logorašu na kojega mu je ovaj pokazao glavom. Stao je u gard i pažljivo motreći protivnika, na vrhovima prstiju počeo je da skakuće, tražeći slabu tačku u njegovoj odbrani. Široki kroše, prvo lijevi, pa desni a onda direkt u solarni pleksun, ne samo da nisu uzdrмали protivnika već se on sam (usled povratnog impulsa) našao na zemlji. Nije se dao zbuniti, obrisavši prašinu sa zadnjice, još većom žestinom krenuo je u napad. I ovoga puta željeni efekat je izostao. Osuđenik, još uvijek u stavu mirno, ni da trepne.

"Perice" reče Vo glasom čovjeka koji iz ogromne riznice iskustva, daruje savjet namjenjen samo odabranima "to je banda, oni samo izgledaju jadno, to je pedeset kila prekaljenog tkiva: šesnaest sati rada, u kamenolomu, i ljeti i zimi, prebijanja, nespavanje, stroga dijeta, načinili su od njih protivnika za kojeg te tvoja Akademija nije pripremila. No ti uzmi od gvožđa ćuskiju/ te ga kucni lako po rebrima/ pa da vidiš kako pada banda/ ko od krpe lutka sašivena". Perica je poslušao Vola/ on uzima od gvožđa ćuskiju/ al ne bije po rebra tankih/ već u glavu gdje je slijepo oko. Kažnjenik je pao na mjestu mrtav, što je začudilo Pericu, ali ne i upravnika: "Sabotira banda, da ne ide na rad." Dunu u pištaljku, i istog momenta, kao vradžbinom, na vrhu obližnjeg brežuljka stvori se krupni brkajlija u plavoj uniformi. Začuđujuće agilna za svoju težinu, obavijen izmaglicom od sopstvenog znoja, izgledao je kao da lebdi po kamenjaru. Bez zaustavljanja, i s nimalo napora zabacio je ubijenog logoraša na rame, i otrčao nizbrdo, u pravcu mora, ostavljajući miris znoja i jeftinog vina za sobom.

Ne zna se pod kojim je rednim brojem zaveden *kažnjenik koji je umakao istrazi* (sva dokumenta su u međuvremenu pogubljena) ali se zna šta je, za njega kao i za sve ostale, navedeno kao

razlog smrti - samoubistvo u pokušaju bjekstva.

Perica, zadovoljan postignutim uspjehom, ali i bijesan zbog prethodno pretrpljenog blama, bio je van sebe od radosti kada mu je upravnik obećao da će ga tog popodneva voditi na *Špansko plivanje*. Ova disciplina, njemu omiljena, sastojala se u sledećem: zarobljenika, prethodno dobro isprebijanog, s krpom u ustima, vežu za sto tako da mu glava visi preko ivuce, a onda mu sipaju vodu u nos (na tom poslu, smenjuju se Perica i Mumlaz - Pericin najbolji drug), logorašu voda ulazi u pluća, on se guši, pokušava da se oslobodi stega, gubi svijest, a nekad i umire (u tom slučaju odmah biva zamjenjen nekim drugim, da se predstava ne bi prekivala). Čitavu scenu, iz pozadine, posmatra upravnik logora smijući se na sav glas; vremenom, još ako je rakije, smijeh počinje da liči na pravu riku, opravdavajući nadimak koji nosi još od Osnovne škole - Savo Vo. Perica od zadovoljstva pljeska ručicama, a u atmosferi dobrog raspoloženja i Mumlaz bi progovorio dvije-tri iz svog inače skromnog repertoara "Dubro, dubro...ho, ho... udru bundu...ho, ho".

Perica je volio i da čita pisma, ali ne i da ih piše (mada je znao sva slova), i ako bi se desilo da logorašu javljaju da mu je porodica na ulici, da mu je umro otac, majka ili brat, odnosio bi mu pismo i pažljivo ga gledao u lice dok bi ga ovaj čitao, svo vrijeme cupkajući nogama o zemlju. Mumlaz, ako bi se zadesio u blizini, posmatrao bi ovakve scene u čudu, ne mogavši da shvati o čemu se radi - misteriju pisma on nije mogao da riješi, mada mu je Perica u više navrata pokušavao da objasni čemu ono služi.

Ovaj put, da prekrate vrijeme dok čekaju čas plivanja, odlučili su se za *klackalicu*. Zarobljenika legnu na stomak, polože mu tešku kamenu ploču na leđa, i onda skakuću po njoj, čas jedan, čas drugi, sve dok ovome ni bi pošla krv na nos i usta. A ako bi izdahnuo, pojavljivao bi se Raviojlo, zabacivao mrtvaca na rame, i uz veselo zviždukanje, sve trčeći, odnosio leš ka moru sinjemu. Kao i uvijek, ostavljao je miris znoja i jeftinog vina za sobom.

Izronili su iz magle. Njih trojica. Blijedi kao smrt. Nemirno more lišilo ih je i zadnjih atoma snage koje ni dugo truckanje vozom nije uspjelo da istrese iz njih.

Prvi se iskrcao Lepi Joca, elegantan, prikladno obučen za topao letnji dan, uz *širok osmeh i zlatan zub*, bio je lako prepoznatljiv; šarmer i zabavljač, poznat u krugovima oko *La Decadence*, noćnoga bara, nekada mjesta okupljanja sitnih buržujki, koje bi tu, iz mračnih ćoškova, izvještacene i nakindurene do granice neukusa, zabacivale udice na koje bi se hvatali skorojevići (vješti s parama), opčinjeni njihovim društvenim statusom i kulturom (baš onim što one nisu imale). *La Decadence* je kasnije postao stjecište glumica i balerina u usponu, koje bi tu, u podrumskoj tmuni, lovile *ljude od ugleda* sposobne da daju zamah njihovoj umjetničkoj karijeri, ili bi se okupljale oko stolova za rulet i poker, očekujući napojnicu od srećnog dobitnika (uz obaveznu pljesku po dupetu, koja uz to ide).

U odjelu sa dva reda dugmadi, s leptir mašnom na zelene tufne, i *eliot nes* šeširom na glavi - bio je to Aganlija, beta-mužijak našeg rukovodstva. Grimasa - zbog znoja koji mu je pekao oči, i utoke za pasom, koja ga je bez milosti žuljala svo vrijeme (naročito na brodu) - davala je njegovom licu izraz zlovolje, neprimjerene njegovoj pravoj prirodi i trenutnom raspoloženju.

Treći član ovog (ne)svetoga trojstva imao je cvikere i beživotnu, slijepljenu kosu, a snuždeno lice (kao da su mu upravo ukrali omoljenu igračku) odavalo je čovjeka naviknutog da životne nedaće prihvata kao neminovnosti protiv kojih se ne vrijedi boriti. On nije imao pištolj, pero je bilo njegovo oružje.

Prvi ih je spazio Raviojlo, oko sokolovo, još dok su klecavih koljena stupali na čvrsto tlo.

Pomažući se rukama, vješto se uspenrao do vrha brežuljka na kojem se nalazila Upravna zgrada, donoseći svom pretpostavljenom vijest o gostima za koje se znalo da sigurno dolaze, ali ne i kad. Upravnik ih je dočekaao u stavu mirno, u novoj uniformi, i potpuno trijezan. Čim je počeo da podnosi raport najednom im je pozlilo. Svoj trojici. U sred kancelarije.

Oporavivši se od pretrpljenog šoka osjetili su vučiju glad, i iz paketa - koje je rodbina slala kažnjenicima, a koje ovi nisu podizali da ne bi remetili pažljivo izbalansiranu logorsku dijetu - počeli su da vade sve ono što bi primamilo njihova istančana čula. Naravno, ugođaj ne bi bio potpun da nije stigao iz pećnice tek izvađen hleb "što miriše kao duša" kako se slikovito izrazio jedini pjesnik među njima, nagovjestivši već tad kakav talenat krije u sebi.

Da uveliča svečanost povodom otvaranja sportskih terena, koje su robijaši izgradili za Upravu logora (dokazujući da se vraćaju na pravi put), Aganlija je odigrao teniski meč s Pijerinom, koji nije bio novajlija ni u ovom sportu, i na iskreno divljenje gledalaca, lako ga je savladao (iako je tad prvi put uzeo reket u ruke). A da je umjesto kaubojskih čizmama, na nogama imao tenis patike, rezultat bi bio još ubjedljiviji; u tome su se svi složili, sem nekog logoraša koji je iznio teoriju da je baš zveckanje mamuza dekoncentrisalo Pijerina, inače bi rezultat bio sasvim drugačiji. Pijerino je oštro demantovao ovakve tvrdnje, i uz pomoć Mumlaza dokazao logorašu da je u pravu.

Ozarena lica, Pijerino je okačio pobjedniku svoju medalju oko vrta, poželevši mu mnogo sreće i uspjeha u daljem radu, uz obećanje da će se za sledeći meč bolje pripremiti. U čast slavjenika svi su pobacali kape u vis, svi sem Lepog Joce (koji je ostao miran i dostojanstven) i *Snuždenog lica* koji je nije ni imao, već mu je vjetar, riđu i mlohavu kosu lelujavao čas na jednu čas na drugu stranu, tako da je izgledalo da mu je glava u plamenu. "Kantu vode" usudio se da sugerise jedan od kažnjjenika, koga srećom niko nije čuo, osim Raviojla, koji je pomislio da ovaj to ozbiljno, jer je revidirao stav.

Pravda rijetko pobjeđuje, pa nije u potpunosti pobjedila ni ovoga puta - nisu šampiona nosili na ramenima, već Lepog Jocu koji je, naviknut na asfalt, mada rodnom s kamena, na ostrvskom kršu iščasio zglob. Dok su ga nosili prema pristanu, sedeći visoko na tragaču - oholog držanja, s jedva primjetnim osmjehom na licu - pobrao je lovorike drugom namjenjene. Uprkos svemu, slava ovako stečena bila je kratkoga daha, jer je medalja ipak ostala na vratu onoga koji ju je i zaslužio - u poštenoj borbi, na sportskom terenu.

Interesantno, još dok su bili na brodu, zglob se sam od sebe vratio u svoje ležište, čemu su se svi prisutni začudili, a najviše on sam. Čak nije bilo ni otekline koja je pri ovakvim povredama uobičajena. "Ti si medicinski fenomen" kratko je prokomentarisao Aganlija, ne progovorivši više ni riječi do kraja putovanja.

Kada su se vratili u bazu, čekaao ih je telegram sledeće sadržine: *Dobro obavnjen posao Stop Čestitam Stop Cia Stop*. Uz telegram stigao je i ček na zamašnu svotu (*substantial sum*), a uz ček i instrukcije za dalji rad. A uz njih i spiskovi.

Lepi Joca je kupio kartu za Pariz (da ispegla bore i usadi kosu), Aganlija je pucao u vazduh (nanijevši samo materijalnu štetu okolnim zgradama), a na Snuždenom licu pojavio se osmijeh - našao je svoju igračku.

Već sutradan, obznanjeno je da su otkrivene neprijateljske bande i da su hapšenja u toku, pročitano je i pismo podrške američkog ambasadora našim organima gonjenja. Znali su svi šta to znači - stižu dolari. Počelo je narodno veselje. Ali, ne bez straha u srcu, jer na spiskovima... ko zna...

Veselje je trajalo, i to prilično. A onda su se, nekoliko decenija kasnije, događaji sa Otoka ponovili, samo u drugoj formi i u mnogo većem obimu. Mentalitet tad stvoren, da se prosperira prako tuđih leđa, pokazao je šta je u stanju da učini. Otok je uzeo svoj danak.

Svaka ptica svome jatu leti, te nam je, s početkom raspada zemlje, odletio i Pijerino, odnijevši sa sobom, uz svoje lične stvari, i svu dokumentaciju koja mu je kao pukovniku Udbe bila na raspolaganju. Tim povodom, Mumlaz, sad ministar informisanja (i srbin od zanata), izdao je kominike. Prenosim ga u cijelosti: "Udru bundu, udru, udru." Izvještači su pomislili da je opet u pitanju neka srpska ujdurma, a italijanski novinar - čija se baba, porijeklom iz Transilvanije bavila vradžbinama, premro je od straha.

Raviojlo je preživio trovanje alkoholom, i Koksaki A virus koji se prenosi vazдушnim putem, dotukao ga je Koksaki B koji napada iz česme, a koji se pojavio baš u vrijeme kada se zarekao da će piti samo vodu.

Bivši upravnik konc-logora, a sad general u penziji, okončao je svoj život u kafani već kod treće boce vina, neprijatno iznenadivši društvo za stolom koje je vjerovalo da će dogurati makar do šeste. Skupili su pare za još jednu turu a onda su se, ispraznivši čaše, razišli kućama - svaki svome skrivenom trezoru (da ga sami popiju).

Davno još prije ovih događaja *Beta mužijak* je podvio rep - po zakonima životinjskog carstva - kada mu je stavljeno na znanje da je suvišan. Nije pucao. Čak ni u vazduh.

Kada mu se raspala zemlja o čijoj se bezbjednosti starao, reče Lepi Joca "Nikad me nije intersovao ni Komunizam, ni Jugoslavija" i učini pokret prstima kao da otresa sline s njih. Začudo, nije se vrnuo u rodne katune, iz kojih je krenuo u komunizam. Ostao je u Beogradu, u vili na Dedinju. Navikao se na asfalt.

U odsudnom času, izvučeno je iz naftalina Snuždeno lice, da otpetlja davno zapetljano. Smušen i jalov, kmečao je sa govornice dok se iz njegove zemlje po čitavom svijetu širio smrad. Što miriše kao mržnja.

Tako završi Juga, koju su, u divivskoj borbi, stvorili divovi-ljudi, a uništile je sitne duše, vođene svojim sitnim interesima, osuđujući jugoslovenske narode, da tražeći svoj identitet u beznačajnostima, zauvijek ostanu majmunski imitatori kultura drugih, velikih naroda. Šjedi, šjekira i Šjaka, biciklovi i zecovi, milokliz i pendrek efendija.

Otok je uzeo svoj danak. I uzeće ga opet. Zato smo se i vratiti u prošlost da bi smo odgonetnuli kakva nas čeka budućnost, koja će se zaista i ostvariti, osim ako se ne smogne snage da se zločinačke kaste - koje opstaju šireći mržnju - svrgnu s vlasti koju su uzurpirali. Ne treba njih proganjati (osim ako nisu kršili zakon), samo im oduzeti privilegije, ništa drugo nije potrebno, i vrlo brzo, već u roku od jedne generacije, nataložiće se tamo gdje im je i mjesto - na dnu.

STADION

Priču o tri praseta znaju svi, ali onu o hiljadu stadiona, nju zna malo ko. Ja sam jedan od njih, pa ću vam je ispričati. Priča može biti tužna ili vesela, što ne zavisi od same priče, već od pogleda koji čitalac ima na svijet, da li je melanholik ili je veseljak po prirodi, da li je sklon da svijet

gleda u tamnim ili svijetlim tonovima. U svakom slučaju priča je interesantna. Treba je čuti.

Nekada, ne tako davno, negdje na ivici džungle (smještene van svog klimatskog pojasa), svaka u svojoj kolibi, živjele su dvije djevojčice. Zapravo, samo jedna je živjela u kolibi, a ona druga u palati, mada to za ovu priču i nije bitno. Bile su najbolje drugarice. *Ne druži se s kim se ne možeš pohrvati*, za tu mudrost one nisu znale (ova iz palate nije ni morala da zna, ona druga je trebala, izreka je iz njenoga kraja).

Jednoga dana, kao i mnogo puta prije toga, krenule su u lov na vrabce (ili *iloje* kako su ih zvale). Najavljivani su sunčani dani, a napolju je padala kiša (zapravo *lilo ko iz kabla*), što promače njihovoj pažnji. Već tri metra od kuće bile su mokre do gole kože - ništa zato, lov se ne odlaže. Krenule su utabanom stazom koja vodi duboko u džunglu. Imale su po pajsere, po kesicu bjelogla u džepu, i za sobom propale projekte. Morale su nekoga da nađu, da na njemu iskale sav bijes (ipak, lovile su samo sitnu divljač, a onu krupnu pravile se da ne vide). Nije dugo prošlo, nešto sušnu, nešto malo, kraj još manjeg žbuna.

Ritualno pojanje započinje Bia „Ne znam jeli ono iloj/ il je neki drugi vrag/ al ćemo ga lovit brale/ lov je našem srcu drag“. Na to se nadovezuje Cia „Nema toga pod kapom nebeskom/ ko će mojoj odoljeti hajci/ pa da su mu muda do koljena/ garantujem, neće dugo majci“. Počeo je lov.

Cia, koja je bila fizički jača, i kao takva, po prirodnom pravu, dominantan partner u ovom odnosu (pamet su imale istu), izdaje naredbu „Bia, trk, iza onog hrasta, prepriči mu put, a ja ću s leđa da mu prospem mozak.“ Bia, laka na noge (Udbina je kći) otrča do naznačene lokacije i tu zauze busiju. Aperkat u glavu, koji je trebao da ošamuti protivnika i tako pripremi teren za dejstvo Cie nije dao očekivane rezultate, umjesto toga protivnički maja-geri joj je zapuštao usta. Bila je prisiljena da govori iz stomaka. Zabundala je "Cia, Cia ovo nije običan iloj, on poznaje kung-fu." Cia shvativši da pajsere nije u stanju da pruži adekvatan odgovor u novonstaloj situaciji, reče "Izdrži, dok ja odem po motornu testeru. Dovešću sa sobom i Topuza. Topuz (Mumlazov đak), tog momenta nije bio kod kuće, i tu se njegova uloga u ovoj priči manje-više završava, biće eventualno pomenut još jednom ili dvaput, ali i tad samo na kratko. Vrativši se bez Topuza, ali s ćuskijom u ruci (za testeru nije bilo benzina), zbijaju redove i kreću u napad. Izgorele su u prevelikoj želji (da upotrebim tu izlizanu frazu): kratak ali jak šamar (od kojeg joj je zazujalo u ušima) za Ciu, i pljuska po nosu (od koje su joj potekle suze) za Biu, ostavio ih je za trenutak u nedoumici, što je iloj (koji nije iloj) iskoristio da se, kao i svaki pametan čovjek, udalji od ovih budala.

Cia u narastajućem bijesu muni ćuskijom u rebra Biu, a ova svom težinom stade na rep komšijskom mačku (bile su u siromašnom dijelu džungle, inače ne bi). Mačak je reagovao onako kako mu priroda i instikti nalažu. Ogrebota je bila površna, ali čarapa *Soft Touch* koštala je petnaest dolara. „Gadna psino“ reče mačku bjesom pravednika, sjede na biciklo i odveze se uzdignute glave (ostavljajući u prašini krivudav trag rasklimanog točka za sobom). Dvije srme i sova, koje su posmatrale čitavu scenu, ostadoše u čudu gledajući za njom niz ulicu još dugo pošto je nestala iz njihovog vidnoga polja. Ovo nisu očekivali od tako fine dame. „Balkanizacija džungle“ reče Cia prezrivo, sede u porše i odveze se kući, da odspava i prikupi snagu (valja joj opet u lov, koliko sutra).

Za vrijeme razvoja ovih događaja Topuz je bio na tajnom zadatku (a ne pijan u kafani kako tvrdi njegova žena), saznajući da ga traže i da im je preko potreban, iz istih stopa upućuje se ka naznačenoj destinaciji. Tek usput svratio je u kafanu, na jednu s nogu, tek toliko da pročisti grlo, i odmah zatim da nastavi put. Tako bi, vjerujem, zaista i bilo, da se u kafani toga dana, kao i svakom drugom, nije zadesio Bubuleja; bio je malo nervozan: na putu za *Drugu kuću*, svoj

omiljeni lokal, cipele visokog kvaliteta koje je imao na nogama raspale su mu se na kiši. Posle osmog vinjaka (ili dvanaestog) prepoznaje prevaranta. Direkt u glavu označio je početak (i kraj) diskusije. Topuz, došavši k sebi između gajbi od piva i crnih kesa za plastičnu ambalažu, shvata da od izvršenja zadatka toga dana neće biti ništa, vraća se za svoj sto i naručuje piće za kafanu. Sledeću turu zove Bubuleja, pa Pacov, pa Glavonja... Pili su čitavu noć, da bi pred zoru ponovo odmjerili snagu.

Spazili su ga dok se kretao jednom od sporednih ulica (a tom gradiću sve ulice su sporedne osim Glavne) dobro pazeći da stalno bude u sijenci (bila je sredina jula). Posle kraćeg razgovora s osobom sumnjivog izgleda (to je Erik, oblači ga *Vojska spasa*) naglo mijenja pravac kretanja, obazrivo pogledavši na obadvije strane prelazi ulicu i kreće u pravcu sjever-sjeverozapad. Ulazi u prodavnicu *Dollar Plus* i bez zadržavanja upućuje se k rafovima s gotovom hranom. Da je nakupovao tolike supe u konzervi zato što su bile na sniženje, to im nije palo na pamet. "Sprema se da bježi" zaključili su. Gdje će da bježi nisu znali. Nisu znali ni zašto bježi.

Foto-robot nije dao očekivane rezultate, psihološki profil iznio je na svjetlost dana par činjenica, nedovoljnih ipak, za identifikaciju. Uhapšen je Erik. Za svaki slučaj.

- кебу и цецу, ибацити- кебу и цецу, ибацити- кебу и цецу, ибацити Digavši galamu oko napada, uspjele su da steknu izvesnu medijsku popularnost, koja je brzo jenjavala uprkos mnogobrojnim aferama (izmišljenim ili ne) koje su uporno pokušavale da plasiraju u javnost. Sezona lova na rakune produžena je za mjesec dana, a članarina u lovačkom društvu smanjena za dvadeset posto. Imale su i svoj portal na internetu, čije održavanje je koštalo više nego što je donosio prihod, pa su ga ubrzo ugasile. Prah zaborava pao je na njihovu zvijezdu. *Dabogda imao pa nema* - stara ih je pogodila kletva. Morale su da se vrate u centar zbivanja, moralo se nešto uraditi, nešto veliko.

Izgovor su našle u svjedočenju neke babe, koja ga je čula kako ispušta otrovan gas (taj izraz je upotrijebila). Našle su ga kako sedi sam u kafani. Bio je leđima okrenut zidu. Gledao je u novine, praveći se da ih čita. Dok su razrađivale plan napada pridružio mu se jedan visok, duge kose. A onda još jedan. Isto visok. Odložile su napad za neki drugi dan.

Spazile su ga kako ulazi u ulicu Prve proleterske, bez razmišljanja krenule su za njim. Kratko je klimnuo glavom djevojci u crvenim patikama i ušao u isti ulaz iz kojega je ona upravo izišla. Djevojka u crvenim patikama se vraća tek posle dva sata, s njom je i jedan nizak, crne, prave kose, kao kinez. Klupko je počelo da se odmotava. Sve troje provode noć u soliteru. Ujutru ona i *Kinez* prvi izlaze, a nedugo zatim i on. Nosi torbu u ruci. Propušta dva zelena tramvaja i uskače u onaj crveni. Kod *Vukovog spomenika* prilazi omanjoj grupi, koja ga spremno dočekuje. Svi imaju torbe; dvojica i veknu hleba pod miškom. - Poslati interventni vod.

Spazili su ga dok je izlazio iz teretane. Široko ide, uzda se u snagu. - Provjertiti koliko vrijedi.

Najbolji je đak u čitavoj školi. To mu je maska. - Saznati čime se bavi. Podnijeti izvještaj.

Otpala mu je sva kosa. Teške su mu misli. - Tući dok ne prizna.

Vježba violinu već tri godine, još od prvog osnovne. Viđena u zelenoj majci, prošivenoj crvenim

koncem. - Privesti na saslušanje. I roditelje.

Nose crne cipele, dobro uglačane. Tako se raspoznaju. - Alarmirati Nadzorni organ.

Još jedna u crvenim patikama. - Registrovati.

Oblači se u jesenje nijanse. Gleda u daljinu. Ima viziju. - Pritegnuti.

Stoka ume da nervira to je Diamond Gold znao bolje nego iko. Poziv je stigao dok je sisao nogicu jastoga koje mu, tek izvađene iz mora, svake nedjelje ujutru šalju specijalnim avionom, a koji za njegovu trpezu stiže tačno u podne, lagano prokuvan, bolje reći - poluziv. Po načinu na koji je telefon odskočio (a i po vremenu poziva), znao je ko je na vezi.

- Mister Diamond, Cia na telefonu.

- Mister Gold. Vrijeme je ručku. Donosiš li makar dobre vijesti.

- Uhapšen je Erik. Obrađuju ga.

- Šta je s Čelavkom?

- Podlegao je.

- A Široki?

- Propjevao; već posle dva pajsera. Rekao je sve što je znao. A znao je mnogo. I ne samo to, Mister Diamond...

- Mister Gold.

- Izvinjavam se, Mister Gold, uhapšena je još jedna u crvenim patikama, a onaj u čizmama...

- Još jedna u crvenim patikama? Koliko ih ima?

- Ima ih mnogo, po čitavom su gradu, kreću se... bez prestanka... i kinezi... oni žure, samo žure... u jesenjim majicama, sviraju violinu... nose dugu kosu... nose kratku kosu... i oni s torbama... imaju torbe... kupuju hljeb... gledaju ispod oka, i čute... ne interesuje ih ni sport, ni starlete... samo čute... i gledaju...

- Stadion.

- Molim?

- Opremiti stadion.

- Nisam siguran da vas dobro razumijem, Mister Diamond...

- Mister Gold. Pojačati reflektore, postaviti tornjeve, bodljikavu žicu... svud oko... obezbjediti...

Čitavo to vrijeme, jastog je s napetom pažnjom pratio konverzaciju, pokušavajući da odgonetne o čemu se radi. Nije mu to uspjelo. Mrdnuo je dva puta repom, i uginuo. Tu, u tanjiru gospodina Dijamanta. Izvinjavam se, Mister Golda.

A sad nešto sasvim novo - opisna književnost: bio je to divan majski dan, što bi se reklo, dan kakav se samo poželjeti može, dan čiju ljepotu ni klimatske promjene, prouzrokovane zagađenjem životne sredine (ili nekim drugim faktorima), nisu mogle da poremete. Miris lipe širio se po po čitavom gradu, i tek ponegdje bio bi potisnut smradom izduvnih gasova oklopnih transportera, a veseli cvrkut ptica tek ponekad nadjačan škripom gusjenica teških, glomaznih tenkova, po već odavno izrovanom asfaltu. Čopori podivljalih pasa, koji su se - iako režeći, još uvijek sklanjali s puta do zuba naoružanim patrolama - ulivali su strah ne samo babama (tjerajući ih da vire iza čoškova, da pretrčavaju ulice neprestano se osvrćući oko sebe, i da oko nogu obmotavaju slojeve gume, kože ili čvrste, savitljive plastike koja je sve više ulazila u modu), već

i kurvama koje bi iz vojnih transportera, kamiona i džipova izbacivali na ulicu, a onda bi one - u kratkim suknjama, zarožanih čarapa, raštimovane i pijane - bježale pred čoporima pasa brzim, sitnim koracima koji bi postajali sve sitniji kako bi im gaćice spadale niz butine, a koje bi podizale tek kad im se spuste do kolena, navlačeći ih na gore sa obadvije ruke, što im je davalo izgled tetreba u punome trku. Sve to je bivalo praćeno smijehom njihovih klijenata, koji bi puštali da ih psi izgrizu (za listove, butine i dupe) a onda bi s jednim ili dva metka rastjerali čopor.

Dok su se divlji psi borili za prevlast nad ulicama sa pripadnicima raznih agencija za zaštitu imovine i lica, dotle su po ulazima, hodnicima i podrumima neprikosnoveno vladali pacovi. Upadali bi i u kuće, i stanove, čim bi se otvorila spoljna, obično metalna vrata, po jedan, dva ili više njih, zavisno od brzine refleksa vlasnika stana. Nekada su kroz kanalizacione cijevi doplivavali do wc-šolja, odakle bi lako uskakali u kupatila, a onda bi im put za dalje napredovanje bio širom otvoren (vrata od kupatila, od punog drveta ili iverice, ne bi ih dugo zadržala). Taj problem riješen postavljanjem mreža od nerđajućeg čelika, specijalno izrađenog za tu svrhu, kojega pacovi nisu mogli da pregrizu. Riješenje jednog problema povuklo je za sobom nastanak drugog: ovakve šolje nisu bile pogodne za obavljanje svih vrsta aktivnosti za koje su inače bile predviđene, te su korišćene šerpe i lonci, a sve češće i tiganji koji su se pokazali najpogodniji za tu svrhu.

Podivljali psi, legionari, starlete, pacovi i babe (oba pola), jedini su još uvijek ostali u gradu. Svi drugi su bili na stadionu.

Nije bila zadovoljna sobom, ne toga dana, i ne zbog nekog određenog razloga, već uopšte. Tako je oduvijek bilo, otkad zna za sebe. Čak je i zlatna Olimpijska medalja donijela samo kratkotrajno olakšanje, a onda se sve opet vratilo na staro. Ni mirisi proljeća, ni cvrkuti slavuja nisu mogli ništa da učine na uspostavljanju mentalne ravnoteže, koja joj je bila jedina slaba tačka. Ovo joj je bio već sedmi stadion, ili osmi, ako se računa onaj na Siciliji gdje je bila svega tri mjeseca, posle čega je prebačena u Honduras, ili Gvatemalu, ne sjeća se više. Na ovome je bila najduže, već pet godina. Boravak joj nije prijao. Kosa joj je bila mokra od znoja, ispod pancir košulje znoj joj se slivao niz leđa, a mokre dlanove brisala je svaki čas o nogavice, od sunca davno izbledjele uniforme. Da je barem smjela da skine šlem, da produva glavu, makar na kratko, mnogo bi joj lakše bilo. Nije smjela. Opet bi je kaznili produženjem službe za pola godine, ili možda i godinu, i to sad, kad joj je ostalo tek nešto više od mjesec dana do isteka ugovora.

Bijes koji je, gdje god bila, i šta god radila, uvijek vrebao u pozadinai, počeo je da izbija na površinu. Naslonila je lakat na ogradu stražarske kule, prinijela kundak ramenu i kroz optički nišan počela je da traži. Spazila ju je na drugoj strani igrališta, sjedela je na zemlji (trave već odavno nije bilo), uzdignute glave, zagledana u daljinu, i pored slomljenog nosa i rasečene usne, imala je izraz trijumfa na licu.

To su bili oni koje je mrzela. Zaustavila je disanje, kako su je naučili još na početku sportske karijere, i polako, skoro majčinski nežno, povukla je obarač.

Smjena je stigla tačno u minut, prošao je još jedan radni dan. Brojala je sitno - nula trideset šest, ali i krupno - ova joj je bila sto dvadeset sedma (muškarce nije računala).

GLEDAJUĆI DOLJE NA DRUMOVE

Satjerali su ga u ćošak, ovaj put jesu, bili su sigurni u to - smjeli bi u život da se klade (sreća je što nisu); da će opet napraviti glupost, u to vjerovali nisu - on jeste, znao ih je dobro, ne njih lično, nego takve kao oni. Uprskaju ga uvijek, kad je najvažnije - na kraju balade. Ali nije to ništa, tek kad krenu da isprave grešku, tek onda ga zaseru do kraja: kao onaj Tolstojev majmun što je nosio grašak u šakama, isapo mu jedan, da ga pokupi, prosu ih sve. Tolstoja ne čitaju, to njima ne treba, oni imaju veću školu - onu životnu. Oni znaju šta rade.

Proučavali su ga dugo (zašto su baš njega izabrali, ni njima nije jasno); prikupljali su informacije "Saznaj sve o njemu, svaku sitnicu" - u toj fazi nema im ravnih, saradnika imaju mnogo, i to onih glupih, idealnih za takav posao; podatke prvo sistematizuju, tek onda ih prouče - da steknu pravu sliku o njemu; vole taj dio posla, osjećaju se nadmoćni, raste im libido; u trećoj fazi kreću u napad "Idemo u lov" tako vele "na sitnu divljač" - ne koriste snagu (oni rade glavom) *Um caruje, snaga klade valja* znaju za tu foru. Zato i caruju.

Prvo su htjeli da se poigraju s njim (kao da imaju vremena za igru), da ga cimnu dva puta za uši, da mu pokažu gdje mu je mjesto (ali i za nauk drugima, nije zgorega). Posmatrali su ga pažljivo (nisu imali pametnija posla), znali su kako diše, i još mnogo što-šta, i ono što je on davno zaboravio - oni pamte. "On ima maniju veličine" zaključili su "a to mu ne valja" izbiće mu je oni iz glave, imaju iskustvo, ne samo urbano, već i ono iz staroga kraja (pasivnog).

"Ima sreće ko budala" govorili su posle prvih promašaja; "Treba ga jače pritegnuti" hrabрили su jedni druge u kasnijoj fazi; "Svaki put se izmigolji, majku mu lopovsku" postajali su sve zabrinutiji (kako je vrijeme odmicalo); "Uvijek uradi nešto što niko normalan ne bi" govorili su kada su stvari krenule neželjenim tokom; "Kompletan je idiot" zaključili su kad im je propao čitavi plan. To im je ostao i zvaničan stav.

Potajno ga mrze, domunđavaju se često "Napravio je budale od nas" - što nije istina, budala se rađa, to je davno dokazano; "Izgledamo kao majmuni" - što opet nije istina, oni izgledaju kao ljudi, samo razmišljaju kao majmuni; "Smije nam se čitavi svijet - smijao se i ranije, ali kradom (*Kad prolazi vlastelin, pametan seljak se duboko pokloni i tiho prdne*). Za tu foru nisu znali.

Svjestan sam dobro da će mnoge zbuniti ovih nekoliko pasusa koje sam izabrao kao uvod ove priče, nadam se, moje posladnje, ne što me je zamorila ova tematika - meni lično bila je zabavna - već što bi pretjerano bavljenje njima, moglo navesti predmete mojih posmatranja da povjeruju da su nešto više od običnih budala, te da kao takvi zapravo i nisu budale, i kako sami tvrde logička indukcija, i zakoni evolucije koji proizilaze iz iste, daju im za pravo: od lemuroida nastao je majmun, od majmuna nastao je čovjek, a od čovjeka - elita, kako oni sami sebe zovu (najveći evolucionarni nivo do sad poznat).

I ako je to zaista tako a, površno gledano, može da izgleda da jeste, onda je budala nešto više od čovjeka, kao neki prelazni oblik između čovjeka i boga. Ali, ako i mi upotrijebimo logičku indukciju - jer zašto bi to bilo samo njihovo ekskluzivno pravo (umijemo i mi da mislimo) - uzimajući u obzir da uz evoluciju postoji i devolucija, kao što je i Hijeronimus Boš još prije mnogo vjekova pretpostavio, a što smo mi, nadam se, i dokazali primjerima kojima obiluje ova knjiga, onda se dobija jedna sasvim drugačija slika: od lemuroida nastao je majmun, od majmuna nastao je čovjek, a od čovjeka - budala (kao prelazni oblik od čovjeka nazad ka majmunu).

"Ovaj tip je opsjednut budalama" pomisliće mnogi od vas, i biće u krivu, nisam ja opsjednut njima, već obrnuto - oni su opsjednuti mnome, oduvijek je tako bilo, otkad znam za sebe, i samo onaj koji je imao tu nesreću u životu da ima posla s budalama može da shvati o čemu ja pričam - kakva je to muka na čovjeka, tim prije što si u velikoj manjini - sam među budalama.

Ali, kolike god da su budale jasno im je da ti i oni niste isto, i jasno im je da je i tebi samom to

jasno (ili ako nije da će biti vrlo brzo), stoga oni pribjegavaju - vrlo lukavo, moglo bi se reći čak i promućurno - sledećoj taktici (u takvoj situaciji jedino mogućoj): idu na to da zamjenite uloge, da ubjede tebe da si ti budala, a ne oni.

"U pitanju je tvoja neadekvatnost" tako su mi rekli, i pružili mi dokaz za to - čitava ih je gomila, a ja sam sam. "Ne možeš da se prilagodiš" vade taj kec iz rukava - ja da se prilagodim njima, tim budalama? da ih pustim da me oni vode? mada je upravo to ono što neki preporučuju da treba uraditi u takvim slučajevima *Pametnom je čovjeku lakše da pusti budalu da ga vodi, nego da on vodi budalu.*

Pustio sam da me oni vode, računajući da će makar imati sreće kao što je obično imaju budale. Nisu je imali, ni malo. I svaki put koji su izabrali vodio je pravo u ćor-sokak, a da se takvo nešto uradi zaista je potrebna velika vještina, ako ne i iskra genija, i svjestan da ja, i pored najbolje volje, ne bih bio u stanju da to postignem, moje čuđenje počelo je da prerasta u divljenje, koje je raslo iz dana u dan - najzad, počeo sam da ih obožavam, ja njih, te budale. Konačno smo zamjenili uloge (što im je i bio cilj od samog početka).

Anestezija je bila duboka, i trajala je dugo, i ne mogu tačno da se sjetim, kada se poslednji tračak razuma, godinama uspavan, ponovo aktivirao. Kako se ubrzo pokazalo, taj dan ja nemam razloga da slavim, mada ga i ne proklinjem, nije to Sudbina tako htjela, bio je to ipak moj izbor, između dva zla izabrao sam ono veće - da ne budem budala, niko mi nije kriv. Bože sačuvaj, da sam pokušao da ih vodim (nisam imao ni snage ni volje za to), ali sam počeo da im ukazujem, vrlo stidljivo, izokola, da ih ne uvrijedim, na gluposti koje su činili, u prvom redu zbog njih samih, ne zbog mene. Oni kao da su sve to jedva dočekali, njihov dugo, i s teškom mukom, prikrivani animozitet prema meni razbuktao se svom žestinom. Da me opet naprave budalom, znali su da neće moći, zato ubjeđuju druge da sam ja budala, i to im uspeva - kod svake budale.

U ovom momentu osjećam da postoji potreba da se blago, i za kratko, skrene sa glavne teme da bi se objasnilo značenje pojma *Lični slučaj*. Tu u pomoć pozivamo Vladimira Vojnovića, koji nam objašnjava: *Lični slučaj je kad veliki ljudski kolektiv sabije redove da bi u okviru metoda unutrašnje borbe udavio jednog između sebe, iz gluposti, iz zlobe, ili bez razloga.*

Jedan od specijalnih oblika *Ličnog slučaja* je difamacija, poznata još i kao kleveta ili olajavanje, radnja smišljena i vođena, od strane jednog ili više lica, s namjerom da se nekoj osobi, ili grupi osoba, nanese moralna i(li) materijalna šteta, a koja se inače smatra za težak zločin, te se kao takva i sankcioniše; međutim, pošto je taj zločin isto tako teško daokaziv, u većini slučajeva nesrećnoj žrtvi ne preostaje ništa drugo nego da sam preduzme korake u cilju zaštite svog integriteta, časti, ljudskog dostojanstva i, ne rijetko, i samog biološkog opstanka. Jasno je svima, i pametnima i onima koji to nisu, da je samoodbrana prirodno pravo svakog živog bića i da ja, u nekoj drugoj situaciji, ne bih oklevao da to svoje pravo iskoristim na način koji ja smatram adekvatnim: pa kad su već počeli da se bave mnome, da onda počnem i ja da se bavim njima, i da ih tučem njihovim oružjem - klevetom; ali neću, iz prostog razloga što, svjestan s kim imam posla, znam dobro da će se i ova akcija, loše planirana i traljavo vođena (od početka do kraja), sama od sebe raspliniti u ništa (kao i sve druge), i da nije, da tako kažem, tog neprijatnog ukusa u ustima, koji će se još dugo zadržati kod svih učesnika ove *dramice*, pa čak i kod onih koji su je inicirali, moglo bi se lako pomisliti da je nikada nije ni bilo, i da je svo to bio samo proizvod moje bujne mašte koja se, ko zna zbog čega, otrgla kontroli. Iz tih razloga, koraci koje ću preduzeti neće biti usmjereni ka zaštiti moje persone, već ću ići na to da im ukažem na njihove greške, ali ne što se nadam da će oni izvući neku pouku iz njih, ja znam da neće, već najviše zato da bih prekratio vrijeme dok ne nađem nešto pametnije da radim, a i zato što, radi mirne savjesti, želim da ukažem javnosti na sve one budale čije budalaštine mogu imati pogubne posledice po

njihovo okruženje (i njihove živote).

Mislim da zaista nema potrebe da naglašavam da neću nabrajati sve njihove promašaje (na to bih potrošio čitav život) već samo one najveće, koji su tipično njihovi (a ni takvih nije malo), po kojima su prepoznatljivi i koje su na neki način postale njihov zaštitni znak.

Dragi čitaoc, ja se sad obraćam direktno njima, nemoj da pomisliš da se ovo na tebe odnosi (osim ako se nisi prepoznao, u potpunosti ili djelimično, u nekom od desetina likova koji su se pojavili u ovoj knjigi).

Neznani družo, gospodine, grofo ili barone (u daljem tekstu *care*) - ti koji sad sjediš u toj fotelji, koju si priželjkivao još od *malih nogu* i za koju si, čim si sjeo u nju, počeo da vjeruješ da si je već prerastao - izabrao sam tebe da ti uputim ovo pismo, ne što mislim da si ti bolji ili gori od ostalih, nego što znam da si ti jedini koji će ga sigurno pročitati, takav ti je životni poziv, nasušni svoj hljeb ti na taj način zarađuješ, i još preko hljeba i pogaču, s priložima.

U ovom slučaju - imajući u vidu da ja za tebe nikad nisam čuo, niti znam ko si, a ti se baviš mnome još od mojih dječaćkih dana - izreka *Dobar glas daleko se čuje, ali onaj loš još dalje* mogla bi se tumačiti na dva načina, ili bolje reći sa dvije suprotne strane, pri čemu se neće, kao u onom đačkom palindromu *anavolimilovana*, u oba slučaja dobiti istovetan rezultat već dijametralno suprotan. A pokušaj da se usaglasimo oko toga koja je ta prava strana s koje bi trebalo posmatrati ovaj naš (neljudski) odnos ličio bi na one rasprave kvazi-filozofskog tipa: da li je čaša dopola puna ili je dopola prazna, da li je prvo bila kokoška ili je bilo jaje.

Moj care, da počnem od smaog početka, od daleke prošlosti, niti imam strpljenja, niti vidim svrhu tome (znam iz iskustva, pričao vam ne pričao...). Nema smisla pominjati ni onaj period kojega se ja sjećam, ali sad već kao kroz maglu, kada ste *klasnom neprijatelju* prodavali glave svojih zemljaka, tobož braneći nezavisnost koju niste imali, niti ste je mogli imati, jer sloboda je u glavi, tu prvo (a baš je tu vi nemate). Sve je to, care, prohujalo s viorom, kao i one vaše kolibice od blata, stvarane po cijenu tolikih žrtava a koje je, sve do jedne, sprala već prva kiša.

I prije nego što nastavimo našu konverzaciju, moram ti se unaprijed izvinuti što ću ti se ponekad obratiti sa *budalo*, *tikvo* ili *tikvane* (a ponekad možda čak i sa *neprevaziđena budalo*, mada ću ovo poslednje pokušati da izbjegnem) ali kaži mi, *kaži, kako da te zovem, kaži mi kakvo ime da ti dam?* kad vidiš i sam kakavi su rezultati tvoga rada, i ne samo tvoga već i onih prije tebe, i onih prije njih, i prije...

Imaš li ti šta drugo da radiš, evo da te pitam kao čovjeka - jesi li posvršavao baš sve svoje poslove, imaš li i jedan problem u životu, ma koliko sitan, da li je moguće da je baš sve u redu u tom tvom *panduristanu* - pa si odlučio da čak i ovu sitnu ribicu privedeš *k poznaniju prava*, da i njega naučiš redu, sad kad si sve ostalo *stavio pod konac*. Nemoj mi zamjeriti, ali ja ne mogu da ne sumnjam u tvoju zdravu pamet (ili možda u tvoje dobre namjere!) kada vidim na šta ti tračiš vrijeme.

Da te podsjetim, da radiš taj posao, da braniš državu, ti si plaćen narodnim parama, ako ti je to struka, a ako ti je to posao *sa strane*, onda da ga radiš pošteno, a ne da ga koristiš da liječiš svoje komplekse. Zar ja, čovječe božiji - ipak da ne kažem *tikvane* - koji se nikada time nisam bavio, treba da te učim kako se to radi! Ti ne možeš da radiš šta god hoćeš, taj luksuz ti sebi ne možeš da dozvoliš, to ja pokušavam da ti objasnim, čitavo vrijeme.

Drugo sam ja, to je valjda već i vama jasno, pa kad je tako, treba da znaš da su moja ograničenja drugačije prirode od tvojih, tvoja tebi postavljaju drugi, a ja svoja sam biram, po tome se mi razlikujemo, ni po čemu drugom, sve ostale razlike između nas posledica ove jedne, jedne jedine. Ono što ja sebi mogu da dozvolim, ne možeš ti, a tamo gdje ja sam sebi postavljam granicu, ti ne

bi umio da staneš.

Izgubljeno vrijeme se ne može nadoknaditi, to pokušavam da ti utuvim u glavu, i to vam je bila prva velika greška. Naravno, ni na drugu se nije dugo čekalo, i dok sam zbog one prve još i mogao da vam progledam kroz prste, na ovu sam drugu, i pored najbolje volje, već morao da zavrtim glavom.

Htjeli ste da me nadmudrite, i ako ste, i to ljudi rade, ali ste se uzdali u svoju pamet, koja je kratka, jer da nije ukazala bi vam na ovaj apsurd - pametne budale, zamisli gluposti. Znao si ti još od ranih dana, na ovo da te i ne podsjećam, da moraš biti dio nekog čopora, što većeg to boljeg (sigurnije ti je tako), i ta je strategija davala rezultate, pa si mislio da će ih dati i ovaj put: *Četiri oko bolje vide nego dva*, u tu ste se mudrost uzdali (otići u dom staraca pa ćeš odmah vidjeti da to nije tačno), pa ste joj pronašli i *paralelu*, tipičnu za vas *Pedeset glava bolje misle nego jedna*, čak i od tebe, Perice, takav me je zaključak iznenadio, kako da ne shvatiš čitav život ono što sam ja shvatio još u prvom osnovne - "Inteligencija se ne sabira, džaba što je njih više".

Pamtim vas, Perice, iz tih davnih dana, bilo vas je i tad, ali ne ovoliko, bili ste vi i tada većina, ali ne ona nadmoćna (dvojica pametnih mogu da kontrolišu deset budala, ali jedan - ne), a onda ste nekako narasli, i u broju ali i s ambicijama, i baš u vrijeme kad ja to nisam očekivao, kada sam pomislio da vam je došao kraj. Moja je to greška, i ja je priznajem, griješimo svi, griješim i ja sam, griješili su i Stari bogovi, vjerujem da griješi i taj tvoj Šun-šun (on možda tek ponekad, u izuzetnim slučajevima, kad treba mućnuti glavom, samo tad). Pogodovali su vam novi životni uslovi, ali je u pitanju i naša nepažnja (priznajem, ja lično nikada te nisam uzimao za ozbiljno, ali nisam ni vjerovao da baš toliko možeš da uprskaš stvar), zašto i ti da ne postaneš *neko*, kad ti je već toliko stalo, možda su baš takvi kao ti i najbolji za te funkcije, ne što boljih nema, njih ima, ali oni neće time da se bave. Sve je to bilo neodgovorno s naše strane (društveno neodgovorno), i to smo mi shvtili tek kad ste se razbuktili svom žestinom, šireći glupost svud oko sebe i kažnjavajući nas malobrojne koji joj nismo podlegli. Bilo je perioda u mom životu, čini mi se rekao sam to već negdje, kada sam pokušavao da budem isti kao i vi, ne samo prividno već i suštinski, i bio bih sigurno mnogo istrajniji u tim nastojanjima da sam vjerovao da će mi kao takvom život u veselju proći ali sam, vidjevši vam uz osmjeh na licu i mrak u očima, znao da neće.

Ja filozof nisam, niti sam to ikada bio - s tim predmetom, vi s društvenih smjerova, trebalo bi da ste bolje upoznati - i ne mogu reći, osim po cijenu izvrtanja istine, da me je ta disciplina ikada interesovala, osim po jednom jedinom pitanju koje sam počeo da postavljam sebi i to tek od skoro "Da li je glupost zarazna?" Kroz istoriju, mnogi su se bavili tim problemom, ne rijetko i vrlo umni ljudi, i odgovor nisu mogli da nađu, ali sam ga našao ja, ne zato što sam pametniji od njih, već zato što živim u vaše vrijeme, u kojem se odgovor nameće sam od sebe. Ja znam sigurno da jeste, i da se širi velikom brzinom, ali znam i da sam ja jedan od rijetkih koji je na nju imun. "Da, srećnog li čovjeka" reći će neki, i neće biti u pravu, jer na glupost se može biti imun, ali se ne može oguglati na nju (i to takođe znam). I čim pomislim da sam čuo sve gluposti koje postoje na ovome svijetu, ponovo čujem još jednu. I, nekim čudnom, svaki put, ta glupost bude veća od svih ostalih što sam ih do tad čuo, od svake pojedinačno i od svih njih zajedno (što čak prevazilazi i onu Maltusovu geometrijsku progresiju), a da bih pojasnio o čemu se radi - budući da i moje intelektualne mogućnosti, kao i vaše (nemojte se uvrijediti), imaju svoje granice - u pomoć moram pozvati našeg starog poznanika dr Etkera koji je, tačan kao i uvijek, već na vezi.

- Doktore Etker, dobro veče.

- Dobro veče.
- Da pređemo odmah na stvar: s obzirom na to kojom brzinom se budale umnožavaju, postoji li mogućnost da oni ovladaju Planetom, i ako postoji - koliko je ona realna?
- Ne samo da postoji takva mogućnost, već moji proračuni pokazuju da je to neizbježno.
- Da li biste mogli da nam pružite i dokaz za to, razumljiv i nama laicima.
- Razumljiv će biti svakome, osim tim samim budalama.
- Izvolite.
- Kao što znamo, materijalna dobra rastu aritmetičkom progresijom:
 $a, a + b, a + b + b, a + b + b + b, a + b + b + b + b \dots$
- stanovništvo se uvećava geometrijskom progresijom:
 $a, a \times b, a \times b^2, a \times b^3, a \times b^4, a \times b^5, a \times b^6 \dots$
- dok se brzina kojom raste glupost može predstaviti formulom do koje smo ja i moj stručni tim uspjeli da dođemo tek posle višegodišnjeg proučavanja ovog zabrinjavajućeg fenomena:

$$G = (T \times B) \times \xi$$

pri čemu je:

G - ukupni rast gluposti u određenom vremenskom periodu

T - odgovarajući vremenski period

B - ukupan broj budala u datom trenutku

ξ - beskonačno veliki broj

- Prema formuli izgleda da količina gluposti nezadrživo raste?

- *Glupost nema granice.*

- Što ne sluti na dobro?

- *Glupost je majka svih zala.*

- Ima li joj lijeka?

- *Ima lijekova protiv ludila, ali još niko nije našao lijek da izliječi glupost.*

- I čega god se dohvati...

- *Budala sve upropasti.*

- I to je ono što je Maltus pokušao da im objasni?

- *Budali je džabe govoriti.*

- Koji bi nam savjet Maltus danas dao?

- *Bježi od budale.*

Bio je to dr Etker, kratak i jasan, i kao i uvijek - matematički precizan. A mi smo ponovo na globalnoj sceni, ne znam jeste li primjetili, ali ako i niste - nije važno, jer razlika je samo u nijansama, a s kim se tu ima posla ilustruje i sledeća epizoda.

Opet su počeli da misle (muka me uhvati svaki put kad se to desi), i smislili su plan. Još jedan. Glup, kao i svi prethodni. Koordinirana akcija *Duck and Eagle: Crossfire* (Patka i Orao: Unakrsna paljba) - ovo je stvarno strašno, s kim sve normalan čovjek mora da ima posla, ni kriv ni dužan - koju je smislio *think-tank*, sastavljen od lokalnih budala ali i onih koji djeluju na globalnom nivou, a koja je imala za cilj da me navede da (moralno) kapituliram čineći neko nečasno djelo, ove ili one vrste (sreća je tu, u svoj toj nesreći, što i kod njih, kao i kod mačaka plavih očiju - koje sve imaju bijelu dlaku i najčešće su gluve - određene osobine uvijek idu zajedno, te se s majmunskom etikom nasleđuje i magareća inteligencija).

Na moju ruku pomirenja, iskrenu i od srca, odgovorili su brutalnom silom, a da batina ima dva kraja - to su zaboravili (ljudi zle čudi, kratke su pameti). Tu i tamo, imali su oni uspjeha u

prošlosti, to jesu, a bolje bi im bilo da nisu: stekli su visoko mišljenje o sebi, a da sreća može da posluži i najveću budalu, to su zaboravili. Posluži sreća, istina je to, ali jednom ili dvaput, u tome je problem, ne može zauvijek. Jer kad bi mogla, svi bi bili budale. Ja prvi. Ne moraš više da ramišljaš - kakvo rasterećenje.

Na sve te gluposti čovjek bi i mogao da zažmuri - ako ne na obadva ono barem na jedno oko, mada i to s teškom mukom, početnici nisu u tome poslu pa da im se tek tako progleda kroz prste, no hajde, dugo se znamo, a i oprostiti je ljudski - mogao bi čovjek da zažmuri, da im se nije potkrala i treća greška, bila je fatalna: prešli su u veći rang takmičenja, sitne su tamo njihove fore.

Evo o čemu se radi (ovo je prilično jednostavno i zaista ne bi trebalo da bude uzrok bilo kakavih dilema, nedoumica ili nejasnoća, ali znajući, iz iskustva, da njih baš te najjednostavnije stvari, iz razloga meni nedokučivih, najviše i zbunjuju moraću da se na kratko zadržim i na ovoj temi).

Psihološka obrada koja se, da podsjetim, sprovodi u cilju predviđanja i kontrolisanja ponašanja određenog subjekta (ili bolje reći *objekta*) kao i svaka druga, iole ozbiljnija, akcija, da bi bila uspješno vođena i do kraja sprovedena, te kao takva dala i željene rezultate, a sve to u nekom, zdravom razumu, prihvatljivom vremenskom periodu - umjesto da se razvlači godinama, a ponekad čak i decenijama - zahtjeva izvjesne pripreme radnje (što je, vidim, i vama poznato), specifične za svaku oblast ljudske djelatnosti, a čija je jedina svrha!!! (na ovo obratiti pažnju, tu vi griješite) da se što potpunije i jasnije upoznaju karakter, sklonosti i osobine objekta kojega namjeravate podvrgnuti svom djelovanju (bilo iz jednog ili više pravaca, individualnim ili koordiniranim akcijama, na preskoke ili u kontinuitetu). Upoznati objekat, ali ne površno već suštinski!!! A to je ono što vi niste u stanju da uradite, i to iz ovog razloga: za takvo nešto potrebna je sposobnost razmišljanja u dubinu, a ne ona plitka, u širinu, kakvu vi imate a koja je sa svoje strane superiorna, recimo, u kafanskim i parlamentarnim raspravama, komšijskim, bračnim, i ostalim svađama, na pijaci, itd... Jer vidi, ti kao biće koje funkcioniše na nižoj psihičkoj ravni, te kao takvo nesposobno za apstraktno razmišljanje, donosiš zaključke isključivo na osnovu opažanja svojih fizičkih čula, što - još davno je to primjećeno - nije najpouzdaniji način da se stekne prava slika o svijetu koji nas okružuje. I baš iz ovog razloga, ti ne samo da ne možeš da shvatiš, ma koliko truda ulagao (a ulažeš ga mnogo) način na koji ja razmišljam, već vidiš isključivo sliku koju ti ja pružam o sebi, a koja od slučaja do slučaja, prema mom nahodjenju, poprima različite oblike koji, ne samo da nisu u međusobnoj saglasnosti već su vrlo često i protivrečni jedan drugome - i to je upravo ono što tebe zbunjuje, sve ove godine. I opet kažem, one su prve dvije gluposti, kao i tolike prije njih, još i mogle proći nezapaženo da si izabrao neki lakši cilj, a ti si naletio baš na mene, ko zadnja budala.

I šta da ti kažem sad na rastanku, znajući da ljudska riječ na tebe nema dejstvo, možda bih, kao Vespasijan, trebao da ti pljunem u oči, da učinim da progledaš, ali pošto su oči dio lica bojim se da bih mogao biti pogrešno shvaćen. Zbog svega toga, "Zbogom bato" jedino je što ću ti reći za kraj (jer zaista ne znam šta bi još trebao da uradiš...).

Ne valja biti zarobljenik prošlosti, i ja sam sam toga svjestan, i vjeruj mi, čitaoče, da sve ovo ne bih ni pominjao da mi išta uliva nadu, da i od ove "nove ideje" koja se pomalja na horizontu, neće ostati samo prazna ljuštura, kvantitet bez kvaliteta, kao i od svake prethodne koja se pojavljivala na ovim prostorima, bivala iskarikirana do svoje suprotnosti, a onda zamjenjena nekom drugom, koju je zadesila ista subina.

Opet je u igri neki širi geografski prostor, ovaj put u obliku neke nove, mini Vizantije koja,

podsjecajući nas na onu staru, obećava mnogo toga. A odgovor na pitanje šta je to što obećava, nećemo tražiti ovdje, u ovoj našoj dimenziji, već u jednoj drugoj, u kojoj se zbori *ni po babu ni po stričevima*, ali do koje nas neće odvesti bog putnika Hermes, već jedan od likova koji su obilježili epohu; pogađate već, to je niko drugi do deda Miloje, prorok i bijeli mag, koji je nedavno otvorio radnju, tu, gdje se nakada nalazio butik mesa i mesnih preradevina, a čiji se vlasnik, odskočivši na društvenoj skali, sada bavi drugim poslovima - unosnijim. Deda Miloje, kao i ranije, gleda u dlan, u pasulj, u šolju (šolju od kafe), u kuglu, a od skoro, kao novinu, uveo je i komuniciranje s duhovima, a to je baš ono zbog čega nam je potreban, i zbog čega idemo kod njega čitaoče, ti i ja, zajedno.

- Deda Miloje, želio bih da se priključim na *Četvrtu dimenziju* i kontaktiram...
- Znam koga! Kopitara, Jerneja Kopitara, danas mnogi...
- Ne. Mada sam čuo za njega, nisam upoznat s njegovim radovima, i ne znam šta bih...
- Magarič! Njega želiš da vidiš.
- Magarič? ali on je lik iz knjige, proizvod imaginacije, kako može...
- Ne znam ni sam, da ti pravo kažem. Imaju tu neki entiteti, provaljuju u moje psihičko polje u poslednje vrijeme, sami od sebe, tek tako... pojave se... ometaju... neki Konjović...
- Petar Konjović?
- Ne znam kako se zove... može biti da je baš on... pa onda Šarac, Aca Šarac, pa taj Kopitar... vidio si i sam, pa onda neki Dobermanov... pa...
- Dobermanov? Taj kao da je sa ovih prostora?..
- Niko ga ne zna, pitao sam okolo... ne poznaju ga...
- Deda Miloje, ja bih želio da stupim u kontakt s jednim starim poznanikom, to je neki Baš-Čelik...
- On! Miči njega! Niko ga više ne zove, već odavno, i ja sam ga bio izgubio iz vida, da ga ti nijesi pomenuo... Sad je aktuelan neki Gvoždur, njega svi traže, njega mi da zovemo.
- Daj ga onda. Valja li šta?
- Kažu, nije loš, mada...
- Daj ga vamo.
- Samo da otkucam formulu... sad će on... preko Skajpa... Evo ga!

- Pomoz Bog, neznana delijo.
- Bog ti pomogao, Gvoždure.
- Šo me prizva, junače, u ovaj dobri sat?
- Htio sam da porazgovaramo...
- Nema više ljudskog razgovora, nit mehane, niti rujna vina. Sad se zbori preko sokoćala.
- Takvo je sad vrijeme.
- Nije tako vrijeme, no su taki ljudi.
- Gvoždure, ja i ovaj moj u nevolji drug, željeli bi smo da saznamo nešto o toj Vizantiji, ali od nekoga ko pravo zbori, pa nas interesuje šta ti znaš o njoj?
- Ne znam mnogo, ali znam da to bješe prebogato carstvo, velikog kulturnog poleta, elana.
- Ostrogorski kaže Bogtstvo i visoka kultura države plaćani su bijedom stanovništva, njegovom bespravnošću i gubitkom slobode.
- Taka je svaka visoka kultura.
- Nije baš svaka, ima nekih zemalja...
- Nema ih, nije ih nikada bilo, niti će ih biti, vjeruj ti meni, Gvožduru.

- Carski savjet im se zvao Silentium, što bi moglo da se prevede nešto kao Ćutaonica...
- No što no da ćute.
- A društveni život im se odvijao na Hipodromu, ali i van njega su se besomućno tukli, po ulicama, gdje stignu... ti navijaći, pripadnici razlićitih partija...
- Źeljni momci junaćkog mejdana.
- Ali nije to baš bilo junaćki, obićno bi više njih napadali kad naiđu na nekoga samog.
- Tako mu i treba. Da što vrijedi ne bi bio sam.
- Sve mi to lići na ovo današnje vrijeme, skoro je identićno, sve je tu: i navijaći, i ćutaonica, i bijeda, samo što nije visoka kultura nego ona niska, najniža... Šta ti kaŹeš na sve to, GvoŹđure?
- Ne kaŹem ništa.
- Nisi upoznat sa ovom našom situacijom?
- Upoznat jesam.
- I misliš da nisam u pravu?
- Nit mislim da jesi, niti da nijesi.
- Ne zanima te ta tema?
- Zanima me.
- Ali ne Źeliš da se izjasniš?
- Zašto bih se izjašnjavo?
- Da se to nisu i kod vas, u vašoj dimenziji, pojavili oni...?
- Ne znam na koga misliš?
- Pa na one, iz tih organizacija, aktiviste...
- Njih je vazda i bilo. Dabogda ih bilo i više.
- A tu su i sluŹbe, agencije... organi...?
- I ako su.
- I svi oni motre... budno... pa onda krenu na tebe, obruše se, ćim zucneš...
- Ne smije se krivo zborit.
- Krivo ili pravo, sloboda govora je ustavno pravo.
- Pušti pravo.
- Kako to moŹe neko da ti uskraćuje, nešto zagarantovano zakonom, ustavom?
- Ne uskraćuje niko.
- Znaći moŹeš slobodno da izneseš svoje mišljenje?
- MoŹeš, ali ne bilo koje.
- To znaći sloboda govora nema?
- Nje ima, ali djelimićno.
- Pa to je kao da je nema, uopšte.
- Ja to nijesam rekao.
- Ali ranije kad sam bio u vašoj dimenziji, s nekim Baš-Ćelikom...
- Pušti Baš-Ćelika.
- Poznaješ ga?
- Ne ja.
- Ali si ćuo za njega?
- Ćuo jesam.
- Baš-Ćelik je govorio...
- Pušti Baš-Ćelika.
- Ali Baš-Ćelik...
- Pušti Baš-Ćelika. (I tu se veza sa onim svijetom naglo prekida, GvoŹđur nestaje sa ekrana, a

deda Miloje, koji seanse naplaćuje unaprijed, gledajući na sat stavlja nam do znanja da je vrijeme da oslobodimo prostor za sledeću mušteriju. Što mi i činimo.)

Dragi čitaocē, ako bi ti jednoga dana (pod uslovom da nemaš ništa pametnije da radiš) - u namjeri da im nađeš najmanji zajednički sadržitelj - palo na pamet da analiziraš sve te *istorijske gubitnike* koje je Boginja sudbine, puki slučaj ili sami Đavo nasukao na ovo (polu)ostrvo, brzo bi shvatio da taj zadatak ne samo da nije lak, već i da pouke koje bi predmet(i) tvojih istraživanja mogli izvući iz zaključaka do kojih si, s teškom mukom, došao ne samo da nisu vrijedne uloženog truda već bi, naprotiv, mogle bi biti i kontra-produktivne.

Ako je to već tako, a tako je, ne želeći da se zamjeram ljudima - svjestan činjenice da istina zna da zaboli (i te kako) - a i da se ne bih nepotrebno zamarao, pustiću mašti na volju a ona će, znam to, odletjeti do vrha Olimpa međ bogove od kojih je, na žalost - što zbog varljivog sjećanja, što zbog loših namjera - ostala samo blijeda sjenka onih pravih, Hiperborejskih (*Bio je to svijet idealne harmonije u kojem su sloboda i dostojanstvo čovjeka bili na prvome mjestu, centralno pitanje svih pitanja* - Baš-Čelik).

(Ovo što sad slijedi čista je fikcija, molim da se niko ne nađe uvrijeđen, čak i ako sam sebe prepozna). Ima nekih indicija (manje-više pouzdanih) da je ove naše prostore nekada naseljavao izvjesni *Homo Sapiens Balcanicus* (a da je zaista bilo u pitanju svjesno biće, možda ne još uvijek čovjek u pravom smislu te riječi, ali na putu da to postane) potvrđuju i pronađeni ostaci njegove materijalne kulture, i baš je to, kulturni nivo tog bića, ono što zbunjuje antropologe dovodeći ih u nedoumicu da li je ovaj današnji, kako su ga nazvali *Ćita Balkaneze*, njegov direktni potomak ili je u pitanju stvorenje sasvim drugačije genetske strukture.

Dvije teorije pokušavaju da daju odgovor na to pitanje:

1) *Ćita Balkaneze* nije direktni potomak *Homo Sapiens Balcanicus* već je, doselivši se na ove prostore, *istisnuo* starosediocē, usput uništivši i njihovu kulturu (ali, što je za žaljenje, ne stvorivši sopstvenu).

2) *Ćita Balkaneze* jeste direktni potomak *Homo Sapiens Balcanicus*, ali u jednom periodu svoga razvoja, umjesto da nastavi da se kreće uzlaznom putanjom (i najzad postane pravi čovjek - *Homo Sapiens Sapiens*), izabrao je liniju manjeg otpora i krenuo onom drugom - silaznom.

(Pazi dobro: ovo *Balkaneze* je samo uslovno, njega svugdje ima. Zapravo i ima ga i nema ga, kako se uzme. I tu postoje dvije teorije, ali i treća - moja, samo nju ću i iznijeti, radi uštede na vremenu, vašem. On ima emocije, dakle trebalo bi da postoji. Ali, uvijek neko *ali*, pošto je njegova jedina emocija strah, primordijalnog tipa (i njegovi derivati) on se nalazi u stanju vječitog nastajanja, on postaje ali ne postoji, njega ima ali ga i nema, on je čovjek ali i nije; zauvijek zaglavljen između nečega i ničega - on je ne-biće, on je greška prirode, on samo smeta.)

Nas zapravo i ne interesuje, budući da je rezultat u oba slučaja isti, da li je imao trulež još u samoj klici, u nekoj kariki svog DNK lanca ili je zbog nekih drugih razloga zauvijek ostao samo kandidat za zvanje čovjeka, te kao takav - pastorče Sudbine. Ovo je nama bitno: koja je to bila raskrsnica na kojoj je izabrao krivi put? koja je to bila hrid na koju se nasukala njegova lađa? koja je to bila prevojna tačka posle koje je počeo da mu raste rep?

Na vrhu smo Olimpa i pažljivo slušamo konverzaciju (ne prisluškujemo, vide nas oni):

- Pogledaj, Zevse, ono čudno biće, na dvije je noge, ima i oruđe.

- Vidio sam ga ja već, Atina, a vidio sam mu i svijetlo oruđe.
- Ima potencijal, rekla bih, velike mogućnosti?
- Hm... ne sviđa mi se kako se šunja kroz onaj gustiš.
- Oprezan je. Boji se.
- Bližnjega svoga?
- Ne no divljih zvjeri, zaboga. Tehnološki je zaostao. Osjeća se nelagodno.
- Nož je već iskovao, krije ga u čarapi.
- Da se odbrani. Bori se za opstanak.
- Eno još jednoga. U visokoj je travi, na sve četiri. Osluškuje.
- Oprezan je, Zevse, boji se.
- A pogledaj onoga tamo, zaduvao se, kopa jamu...
- Da posadi bagrem, ili hrizantemu. Ljubitelj je prirode. Botaničar.
- A vidi ona dva loša, kako se domunđavaju onome trećem iza leđa. A on misli među svojimima je.
- *...izvršice i najgpodmuklije ubistvo, ješće i zabranjeno voće, i nema gadosti koju neće uraditi* (čuje se neki glas, iz pozadine).
- Dajmo im šansu, Zevse.
- *...ako bude u stanju da govori postaće potkazivač, lažno će svjedočiti, i uzimaće mito.*
- Kakav je ovo glas, što odjekuje u pozadini?
- Biće da je to onaj Baš-Čelik.
- Kakav Baš-Čelik?
- Ima tu neki... no pusti njega. Da vidimo mi šta ćemo s ovim našim... Ćitom, da ga tako nazovemo, ako se slažež.
- Slažem se.
- *...duša mu je puna podlosti i prostakluka.*
- Opet onaj glas.
- Pusti glas.
- On nešto zna, upoznat je očigledno...
- A eno je i Ćitolina, Zevse, pogledaj kako je slatka.
- Već se isprсила. Malo prerano...
- *...podstrekač je i ljubitelj svake vrste poroka.*
- Dajmo im šansu, Zevse. Biće nešto od njih, vidjećeš.
- *On je kao bolestan ili paralizovan čovjek...*
- Opet onaj glas. Da ga saslušamo ipak?
- Pusti glas. Tako je negativan.
- *...i učiniće da se svi osjećaju jadno kao i on sam.*
- Dajmo im šansu, Zevse.
- *...on je ili gospodar ili sluga i nikad ničiji prijatelj.*
- Dajmo im šansu.
- Neka ti bude, ali ti velim: ovo neće na dobro izići.

Dokoni su bogovi (može im se), i na dokolici spaziše njega (kao što smo vidjeli), i odlučiše da ga iskušaju. Poslaše mu svog glasnika, putnika u sandalama što imaju krila, posrednika između našeg i njihovog svijeta. "Ćita, družo moj, pričuvaj mi ovaj paket, na dan-dva, ali pazi! ne otvaraj, veliko se čudo krije u njemu" tako mu reče Hermes, sin boginje Maje i boga Zevsa lično. Ćita klimnu glavom.

Ukazana mu čast, nije mala stvar - božiji izabranik, mnogo mu je godila: opravdaće povjerenje,

održaće riječ, zar bi i mogao drugačije, on ili bilo ko. Ipak, (polu)čovjek je, i ništa (ne)ljudsko mu nije strano, vrlo brzo počelo je da ga kopka "Šta li je unutra? Neko čudo? Hm, neće biti..." Tad mu se ukaza Atina, u svom svome božijem sjaju "Ne otvaraj ni za živu glavu" *tako reče i natrag na visoki odlete Olimp*. To je već bilo previše za njega, nije stigao ni do čoška a već je iscjepao omot, polomio bravu, i otvorio kutiju. Pobježe mu sve iz nje, svi darovi Bogova, a na dnu mu ostade samo onaj što mu ga je Erineja darivala (i to ona Megera, najzloćudnija). Eto, to je bila ta *zlatna jabuka*, to je bila ta *kora od banane*, to je bila ta *prevojna tačka* posle koje je počeo da mu raste rep.

S vremena na vrijeme, na nekog od njih upere svjetla reflektora, najave ga kao otkrovenje, tvrde da je sišao sa grane, čak i da nikad nije ni bio na njoj (to i dokazuju, sve naučno), pobere on i simpatije, često i šire publike "*Avanti generale!*" bodre ga sa svih strana, kao rođenog svoga, i kada se pomami, kad se raspojasa, kad pomisli da je s njima na ti, baš tada ga dohvate za uši i odvuku nazad u kavez, i dovedu nekog drugog, isto takvog, ili još luđeg.

I eto ih, ušli su u tenak, vidio sam to, i taj su zadatak obavili kako valja, mora im se priznati, pa sada mogu - sa svoje jahte, u havajkama i kupaćim gaćicama, a s koktelom u ruci (možda baš *Smoky Martini*, zašto da ne) - da citiraju Homera, kao Scipio Afrikanus, dok sa obližnjeg brežuljka gleda kako gori Kartagina (koju je sam zapalio) *I doće dan i pašće sveta Troja*. Kao da se to sve njega uopšte ne tiče. A i zašto bi. On je napunio džepove.

I posle svega, vratismo se tamo odakle smo i krenuli, nekada davno, s velikim entuzijazmom: *back to the square one*, što bi rekli Englezi ili, ako vam je tako razumljivije, kako to formuliše Marinko Rokvić *Ponovo smo na početku sreće*.

Jedne noći, Maltus će im doći "Vi smetate" to će im reći. Thomas Robert Malthus.

Danas, godine 2222-e, Ćitine ostatke pronalaze u slojevima gline, šljunka ili šljake. Prepoznaju ga po uglu lica koji je kod njega neobično oštar.

U muzejima, djeca se kratko zadržavaju pred njegovim fosilom, čak ni silikonski djelovi koje imaju neki od njih ne privlače njihovu pažnju. Mamuti su im mnogo interesantniji.

Tako završi Ćita, Ćita Balkaneze. Da li je imao trulež još u samoj klici, u nekoj kariki svog DNK lanca, ili je bio žrtva nesrećnog spleta okolnosti - Đavo će ga sami znati. Niko drugi.

Vođen nadahnućem koje mi stiže iz, meni samom, neznanih visina, okrenuću još jednom kaleidoskop koji će me vratiti na polaznu tačku, ali ne da bih kao Marinko, po ko zna koji put, krenuo iz početka, ne stižući nikad do kraja, već da bih zatvorio ovaj ciklus, posle kojega će započeti neki drugi, nadam se, bolji.

Dakle, došli smo i do kraja balade, na znam kako vas, ali mene to posebno raduje.

Neznani filantrop, ako bi mi jednoga dan palo u zadatak da napišem tvoju biografiju, ne bih rekao, kao što Gibon tvrdi za Karakalu, da si bio neprijatelj čitavog ljudskoga roda, već bih te radije uporedio sa Antoninom Dijadumenom u čijem životu, po riječima njegovih savremenika, nije bilo ničeg vrijednog pomena.

I tebi su kao i Dijadumenu od samog rođenja zvijezde bile naklonjene, ali dok je njega vrlo rano napustila ta varljiva početnička sreća, tebe je ona sve do nedavno nesebično služila; i, dok on, i pored sve svoje zle ćudi, nije napravio veliku štetu, rezultat tvoga rada - i pored, želim u to da vjerujem, tvojih dobrih namjera - bio je krajnje porazan.

Ja u potpunosti shvatam da bi ti, kao *čovjek od akcije*, bio ne malo iziritiran, ne toliko mojim

savjetima, već samim pokušajem nekog *filozofa* da ti ih daje. Ali, dozvoli da ja, kao čovjek *du commun* - bez ličnog interesa u čitavoj toj priči, te kao takav, relativno, objektivan - imam bolje mogućnosti da uočim propuste u tvome radu koji me, da budem iskren, više raduju nego što me žaloste (mada sam po prirodi čovjek koga ne vesele tuđi neuspjesi; a izvjesne neprijatnosti - da te sad ne zamaram detaljima - koje sam, zbog svoje dobronamjernosti, pretrpio, samo su me još dodatno ubjdlile u ispravnost sopstvenih zapažanja).

Moja primjedba - iznesena u najboljoj namjeri, a na koju si se ti, po svom običaju, oglušio - da bez valjane ideje nijedan projekat ne može da uspije, izazvala je osjećaj lične ugroženosti kod onih tvojih sledbenika - ima i takvih - koje omamljuje, ne toliko melodija tvoje čarobne frule (koja, na kraju krajeva, *svira* o tamo nekoj budućnosti) već podsticaji konkretnije prirode koji su ukorenjeni isključivo u sadašnjem vremenu i čije zadovoljenje ne trpi odlaganje.

I evo ih! došli su po svoje! Sigurni u sebe, raspomamljeni, u ekstazi, potisnuli su te u drugi plan, ovo je sad njihov šou, ovo je *Night of the living dead*, Filantrop! ovo je strašno!

Stari su narodi vjerovali da demoni, iz zavisti prema valjanim ljudima, a u težnji da ometu njihova djela, upropašćuju njihovu vrlinu da ovi, na Onome svijetu, ne bi postigli bolju sudbinu nego što su je ti sami demoni postigli. Da li su zaista *demoni* bili ti koji su te skrenuli sa pravoga puta, i da li bi te skrenuli da im ti sam nisi otvorio vrata, pitanje je na koje samo ti možeš da daš odgovor, a da li si postao velikan, *stvaralac istorije*, na to odgovor mogu da dam i ja.

Jedne noći, Maltus mu je došao u san, bio je razočaran "Da je Monti Pajton znao za vas/ bili bi ste poznati bar za neko vrijeme/ ovako ste ostali prolazne budale/ kojim samo dokon može da se bavi." (Taj *dokon* sam valjda ja.)

Iste noći, djed mu je došao u san, bio je dobro raspoložen "Čekamo te kod *Poslednje Šanse*, ja i Figueora, i ona žena je s nama - antifašista."

Danas, godine 2222-e tvoje sledbenike pronalaze po stadionima, kafanama i šmrkaonicama. Prepoznaju ih po parolama koje su već odavno demode.

U muzeju voštanih figura tinejdžeri se kratko zadržavaju pred tvojim likom, čak ni čizme od zmijske kože koje imaš na nogama ne privlače njihovu pažnju. Trejsi Lords im je mnogo interesantnija.

Tako završi Filantrop, Filantrop Mondijaleze. Da li je precjenio svoje snage, da li ga je pregazilo vrijeme ili su demoni bili ti koji su ga naveli na krivi put, Đavo će ga sami znati. Niko drugi.

Hieronimus Julianus,

dana Prvoga, godine Prve, Hiperborejske

p.s.

Stiže i pozdrav od Baš-Čelika, iz njegove dimenzije:

Dalje od najdaljih zvijezda, i plavog nebeskog polja sa blistavog trona svoga, iz carstva što vječito traje ja sam vam poslao sjenku, izgledom na vas što liči.

U davno još doba stvoren, dar Hefesta hromog lično
magični on aršin nosi, i mjeri ugao lica,
kome ti pripadaš carstvu, da zna gdje da te svrsta.

Baš-Čelik